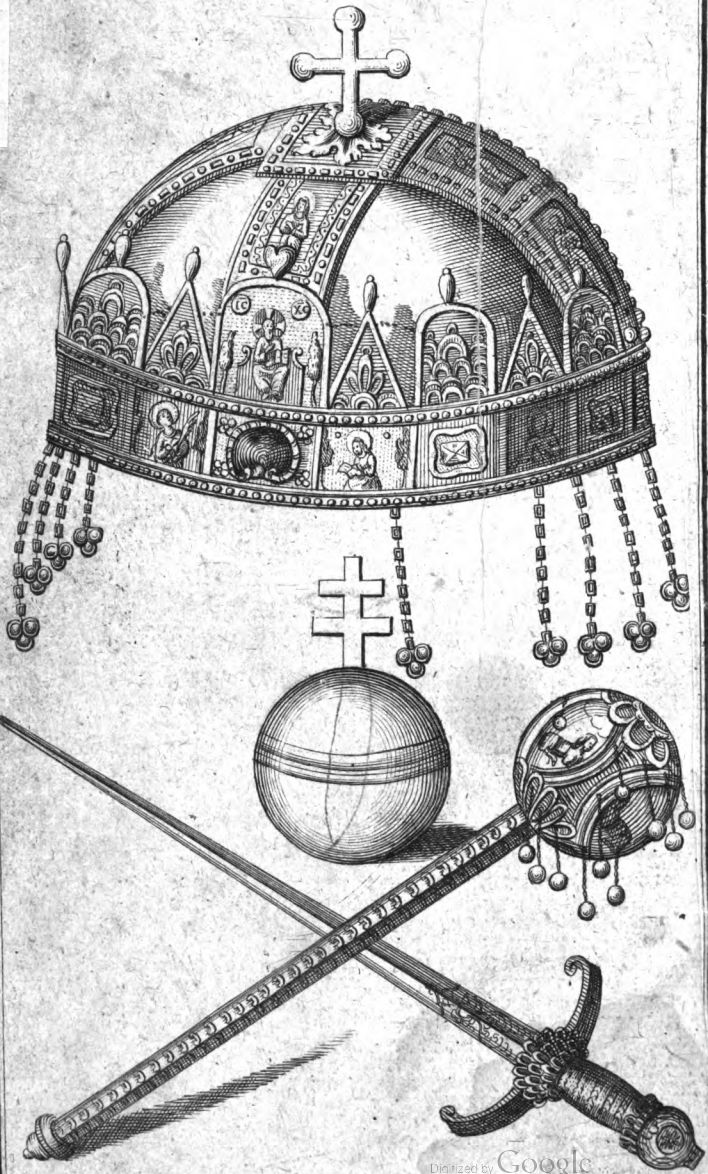

Austr. 5467 3

Aus Nr. 5467^s

A'
MAGYAROKNAK
URADALMAIK;

MIND A' RÉGI, MIND A' MOSTANI
ÜDÖKBEN.

ÍRTA
DUGONICS ANDRÁS
KIRAJI OKTATÓ

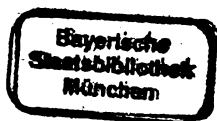
Tizen-négy rézre-mettzett paisokkal.

PESTEN és POZSONYBAN,
FÜSKÜTI LANDERER MIHÁLY
bőtnivel és kölcségével.

1801.

A 171/108 2-B

Bayerische
Staatsbibliothek
München

E L Ö - B E S Z É D.

Szükségesnek ítéltém ezt az elő-beszédet: hogy kik az *Uradalmakról*, *Paisokról*, és a' Paisok'-udvarában-lévő *Színokról* vagy semmit, vagy igen keveset hallottak ennek-előtte; mind-ezeket jól-előre meg-ércsék, és a' következők-be föl-ne-akadgyanak. Ama' három említett dolgok szerént, ezen Elő-beszédemet-is három szeletekre osztom. Szóllok *elsőben* az *Uradalmakról*; *másadszor* a' *Paisokról*; *harmadszor* a' *Paisoknak festékjeiről*.

E L S Ö S Z E L E T.

Az Uradalmakról.

Midőn a' *Magyaroknak Uradalmaikról* emlé-közöm; ezt a' szót: *Magyar*, nem o'j meg-határozott értelmében vöszöm: mint-ha azönn csupán-csak azokat a' *Magyarokat* érteném, kik

(*Árpád* - Fejedelmünknek bódog üdejében), *Ásiából* ki-jövéen, Országunknak azonn a' tájján telepedtenek le, amelyet mostanában (szűkebb értelemmel élvén) *Magyar-Országnak* már rég-től-fogva nevezünk.

Ez által a' szó által tehát: **MAGYAR**; értetődni fognak itten három-féle *Vérek*, úgy-mint

I-szor: a' *Szittyiai Magyarok*, kiket a' régi *Deák* és *Görög Írók* (nyelvöknek külömb-sége szerént) külömb-féle-képpen-is neveztenek: úgy-mint: *Sakitae*, *Skitae*, *Scythae*. Ezen-nevezetű *Magyarok* leg-régiebbek, és egyszer-'s-mind leg-szaporábbak-is vóltanak; ugyan-azért (mint a' szorgalmatos méh-rajok magok' kap-tárjokban) tulajdon Országjokban el-nem-férhet-tenek; hanem onnatt eme' mi országunkra minden ügyeközetjökkel ki-töreködtenek.

II-szor: a' *Honnyi Magyarok*, kiket a' régi *Deák* és *Görög Írók* (ezt a' *Magyar* szót: *Hony* éppenséggel nem értvén), magok' véle-ménjök szerént, így szokták ejteni: *Honni*, *Hunni*, *Kbúni*, *Chúni*, *Honni-vári*, *Chúni-vári*, *Honnigári*, *Hunnigári*, *Hungari*, *Ungari*, *Un-gri*, *Ugri*, *Vngri*. Ezek *Bal-ember* Fejedelem-nek üdejében jöttek-ki népes *Szittyiából*.

III-szor: a' *Csabai Magyarok*, kik (*Csa-báról*; *Atilának* fiáról, kit más-kép' *Uracsnak*-is *Urnacsnak*-is *Irnacsnak*-is neveztek) a' nyelv-
vün-

vünket-nem-értő *Deák*, és *Görög* Íróktól sok-féle-képpen neveztetnek, úgy-mint: *Csabari*, *Cbabri*, *Cbabari*, *Khazari*, *Chazari*, *Chaziri*, *Chazires*, *Ovares*, *Avares*, *Abares*. — Ezek, *Kbánjaik* által vezettettek-ki országjokból, és valóban (igen nemes Vitézek lévén) sok Országokat meg-hódítottak, méglen Nagy *Károl Császártól* egészen le-gyaláztattak.

Mind-ezen különböző-névvel-neveztetött egy *Magyar-nemzetnek* Jóságait, Birodalmait és Uradalmait (az ő régi címörjökkel egygyütt) abból az okból akarom ezen Írásomba foglalni: hogy egy-pillantattal körösz-tül-láthassa a' hal'-adatos *magyar*: minő töhetségű, minő nagy-lelkű *Firfiak* voltak az ő edes *Eleik*, kik (midőn a' dücsőségre töreködtenek) se fáradtság-jokat nem sajnállották, se véröket nem szánták: hogy azoknak *Utóik* békességben, 's gazdagon-is éllyenek. Sokáig meg-örzötték keresménjököt: hogy minket-is azoknak meg-tartására szoktassanak, és az-után nyomok' sarkalássára incsenek.

Az egész *Magyar* birodalom (a'-mint nem csak a' mostani; hanem ama' régi Írásokból-is elég-könnyen ki-tanúlhatni), az üdőnek húzomos-le-járttával, sok részekből állott, melyeket mások külömb-féle módon osztanak-el. Én ezt úgy gondolom leg-jobbnak lönni, a'-mint mostanában elő-adandom:

- I-ször: SZITTYIA, ama' régi Lak-hej.
 II-szor: BESSARABIA, *Naxtor*' vize mellett.
 III-szor: KIS-KUNSÁG, a' *Fekete Tenger*nél.
 IV-szer NAGY KUNSÁG, a' *Havasok*on túl.
 V-ször: MAGYAR Ország, a' *Dunán* innent.
 VI-szor: PANNÓNIA, a' *Dunán* túl.
 VII-szer: ERDÉLY, a' *Havason* innent.
 VIII-szor: SKLAVONIA, vagy a' *Tótság*.
 IX-szer: SZERÉM, avvagy *Sirmium*.
 X-szer: GALÍCIA, vagy-is *Haltcia*.
 XI-szer: LODOMÉRIA, vagy-is *Vlodoméria*.
 XII-szor: SZERVIA, *Kis-Rasciával* egygyütt.
 XIII-szor: KROÁCIA, vagy a' *Horvátság*.
 XIV-szer: HERCEGOVINA, v. *Szent Sábds*.
 XV-ször: DALMÁCIA, *Ragúzával* egygyütt.
 XVI-szor: BOSNIA, *Rámával* egygyütt.
 XVII-ször: BULGÁRIA, vagy-is *Volgária*.
 XVIII-szor: VALACHIA, v. is *Havas-al-föld*.
 XIX-szer: MOLDAVIA, vagy-is *Moldova*.
 XX-szor: NAGY-RASZCIA, *Méziával* egygyütt

MÁSADIK SZELET.

A' *Paisokról*, és *Címörökről*.

Minden magyar *Nemes* ember (mivel egyszer-
 is-mind *Katona*-is vala régi *üdeinkben*). *Paist*
 (*Clypeum*) szokott hordozni *bal-karjának* ele-
 jén. A' *Paisnak Udvarában* (*Campo*) viselte
 nemes

nemes *Cimbrét* (nobilitatis suae insignia). Mind ezeket föl-találhattuk az Országoknak Paissokban-is. Ugyan-azért minden-féle Paisban elkerülhetetlenül szükséges I-ször: az *Udvar*, II-szor: az Udvarban rajzoltatott *Cimbr*.

Noha ennek-előtte a' Paisok vagy *kerékek*, vagy *négy-szögletűek* vóltanak (a'-mint ezt a' régi képekben láthatni); de most azokat többnyire három-szögletűekre vötték, nem csak a' kül-országiak; hanem-a' *Magyarok* - is. A' szögletöket néha valami Cifrával föl-váltyák öt-féle módokon, melyekről mostanában szóllok.

I-ször: Leg-többen vannak itten olyan Paissok, melyeknek két felső szögük, derék szögek (ad angulos rectos); alól pedig a' harmadik szög kör-íjra változik (ad arcum circuli). Ezek pedig leg-régiebbeknek tartatnak, mivel egyszer-is - mind leg-együgyűebbek-is. Ijének pedig

1. *Szittyiáé*, az első Pais.
2. *Kumániáé*, a' harmadik Pais.
3. *Erdélyé*, a' hetedik Pais.
4. *Sirmiumé*, a' tizedik Pais.
5. *Hercegovináé*, a' 12-dik Pais.
6. *Raguzájé*, a' 14-dik Pais.
7. *Bosniáé*, a' 15-dik Pais.
8. *Szerblié*, 18-dik Pais.
9. *Bulgáriáé*, a' 21-dik Pais.
10. *Valachiaé*, a' 23-dik Pais.

11. *Moldáviáé*, a' 24-dik Pais.
12. *Rasciáé*, a' 25-dik Pais.
13. *Méziáé*, a' 26-dik Pais.

II-szor: Vannak ojan Paisok - is, melyeknek alsó szögök nem immár Kör-íjra; hanem más valami cifraságra változik, mind-az'-által az előbbeni két felső szögek, derék szögek maradnak. Ijen nálam

1. *Pannóniáé*, az ötödik Pais.
2. *Bessarabiának* allya a' 2-dik Pais.

III-szor: Vannak ojan Paisok-is, melyeknek mind-a' három szögök cifra vonásokkal meg-változva vannak. Ijen

1. *Bessarabiáé*, a' 2-dik Pais.
2. *Kumániáé*, a' 4-dik Pais.
3. *Magyar-Országé*, a' 6-dik Pais.
4. *Erdély-Országé*, a' 8-dik Pais.
5. *Sklavoniáé*, a' 9-dik Pais.
6. *Kroáciáé*, a' 11-dik Pais.
7. *Dalmáciáé*, a' 13-dik Pais.
8. *Rámát*, a' 16-dik Pais.
9. *Szerviáé*, a' 17-dik Pais.
10. *Galliáé*, 19-dik Pais.
11. *Lodomériáé*, a' 20-dik Pais.
12. *Bulgáriáé*, a' 22-dik Pais.

IV-szer: Vannak ojan Paisok-is, melyeknek fölökbe *Korona* tétetött, mely (a' régi üdökben) a' valóságos kirájságnak jele volt. Ijenek

I. Bes-

1. *Bessarabié*: a' 2-dik Pais.
2. *Kumánié*, a' 4-dik Pais.
3. *Magyar-országé*, a' 6-dik Pais.
4. *Szlavonié*, a' 9-dik Pais.
5. *Kroácié*, a' 11-dik Pais.
6. *Dalmbácié*, a' 13-dik Pais.
7. *Rómé*, a' 16-dik Pais.
8. *Szerbié*, a' 17-dik Pais.
9. *Galiczié*, a' 19-dik Pais.
10. *Bulgárié*, a' 22-dik Pais.
11. *Valachié*, a' 23-dik Pais.
12. *Rasciáé*, a' 25-dik Pais.

V-ször: Vannak olyan Paisok-is, melyeknek udvarok ~~kettő~~ vannak ~~vágya~~. Ijen nálam

1. *Pannoniáé*, az 5-dik Pais.
2. *Magyar-országé*, a' 6-dik Pais.
3. *Erdély-országé*, a' 7-dik Pais.

HARMADIK SZELET.

Az Udvaroknak Színökről.

Az Udvaroknak színökre nézve, benne hét-féle színök találhatók, és azok a' hoszaknak külömb-féle vonásaikról ösmértetnek-meg.

I-ször : EZÜSTÖSNEK, vagy FEHÉRNEK mondgyuk azon udvarnak színét, mely

csupán fehéren hagyatik, és semmi vonásokkal meg-nem-különböztetik. Ijenek nálam

1. *Scitbiadé*, az első Pais.
2. *Sirmiumé*, a' 10-dik Pais.
3. *Kroáciadé*, a' 11-dik Pais.
4. *Szervidé*, a' 17-dik Pais.
5. *Vlodoméridé*, a' 19-dik Pais.
6. *Valarbiadé*, a' 23-dik Pais.

II-szor: ARANYOSNAK, vagy SÁRGÁNAK mondgyuk azon udvarnak színét, melyben 1-ször tizta-pontokat; 2-szor: Virágos pontokat látunk. Ijenek

1. *Bessarabiadé*, a' 2-dik Pais.
2. *Kumániadé*, a' 4-dik Pais.
3. *Erdélynek egy részze*, a' 7-8-Pais.
4. *Bósnidé*, a' 15-dik Pais.
5. *Moldáviadé*, a' 24-dik Pais.

III-szor: VÖRÖSNEK mondgyuk az Udvarnak színét, midőn a' sűrű hoszsza függősen (perpendiculariter) le-felé vannak vonva mind-nyájan. Ijenek nálam

1. *Kumániadé*, a' 3-dik Pais.
2. *Magyar-országé* a' 6-dik Pais.
3. *Pannóniadé*, az 5-dik Pais.
4. *Erdélynek allya* a' 7-dik Pais.
5. *Hercegovinadé*, a' 12-dik Pais.
6. *Ragúzadé*, a' 14-dik Pais.
7. *Rámdé*, a' 16-dik Pais.
8. *Bulgáriadé*, a' 21 - 22-dik Pais.

IV-

IV-szer: KÉKNEK mondgyuk az Udvarnak színét, midőn az említett sűrű hoszszak nem függösen le-felé (mint az előbbeniben szólottunk) hanem föld-színesen (horizontáliter) vonatnak. Ijének

1. *Dalmácié*, a' 13-dik Pais.
2. *Galicidé*, a' 19-dik Pais.
3. *Lódoméridának föle-közepe-állya* 20-Pais.
4. *Rascidé*, a' 25-dik Pais.
5. *Méxié*, a' 26-dik Pais.

V-szer: A FEKETE szín akkor jelentődiki, midőn a' sűrű vonások mind függösen, mind föld-színesen egy-máson köröszkül-kosúl vonatnak. Ilyen udvarok nem szoktak löntni, hanem az udvarokban fekete Címöröket eleget tapasztalunk:

1. *Scitbiában* a' három disznó-főt. 1-Pais.
2. *Bessarábiában* a' három Szerecsen-főt. 2-Pais.
3. *Erdélyben* a' Sast 7-8-Pais.
4. *Bosniában*, a' két Szerecsen-főt 15-Pais.
5. *Szeruiában*, a' Disznó-főt 17-Pais.
6. *Valáchiában*, a' hollót 23-Pais.
7. *Moldáviában*, az ökör-főt 24-Pais.

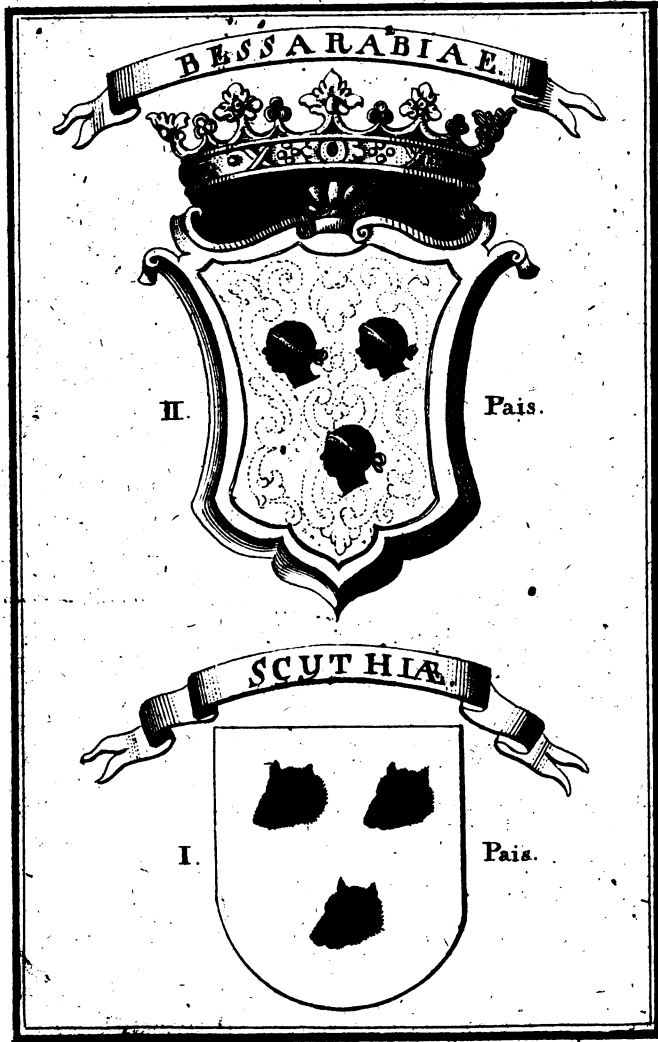
VI-szer: MÉLY-VÖRÖSNEK (Purpureus) mondgyuk az Udvert, ha a' sűrű hoszszak, se nem függösen, se nem föld-színesen se nem köröszkülkosúl, hanem általagosan (diagonáliter)

ter), és ugyan balról jobbra vonatnak. Ijen *Sklavoniának* közepe a' 9-dik paisban.

VII-szer: ZÖLDNEK mondgyuk az ojan vonásokat, melyek *általagosan* jobbról balra vonatnak. Ijen szint nem találni Udvaraimban.

Azt kölletik még itten meg-jelenteni: hogy ha a' *szarvas-bóldat* valahová az Udvarba töszik, ha annak igazi C-bötü formája vagyon, akkor a' hóld fogytán van, ha a' C-bötü megfordúlva így áll: C , akkor az újságot jelenti. Például a' 4-dik Paison, fogytán vagyon a' hóld az Oroszlánnak utolsó lábainál. A' 8-dik Paison újságot mutatnak ketten, fogytát ismét más ketten.

Mind-ezeket (mint-egy készület gyanánt) így el-végezván; lépünk a' *Magyaroknak* Uradalmaikra, melyeket, mind a' régi, mind a' mostani üdőben bírtanak.

A'

M A G Y A R O K N A K

U r a d a l m a i k.

ELSŐ SZAKASZ

S z i t t y i a - O r s z á g r ó l.

Hogy a' mi édes *Magyar* Eleink *Szittyiában* nem csak laktanak, hanem (úgy-mint tulajdonjokban) uralkodtanak-is; az nálunk (azoknak hál'-adatos Utóiknál) oly alapos hagyomány, melynek ellene mondaní éppen annyit tönne: mint délben a' nap-világot tagadni. Ezt nálunk a' *magyar* gyermekek-is tudgyák, és magokat (főképpen a' *Tisza*-menttében) *Szittyiai Magyaroknak* mind nevezik, mind neveztetik.

Mely

Mely szélesen, mely hosszan uralkodtak pedig a' *Scitbák*; azt még a' Tudósok se határozhatták - meg, mind eddig. *Némejek* igen terjedten gondolkodnak e' felől. *Mások* takarékosabban vetik Uradalmoknak határjait. Kinek mi teccik, azt kövesse ezekben: mert a' régi dolgokat valóságos nap-fényre hozni, annyi üdöre nézve, lehetetlenség.

Kik ama' *Francia* Tudós *Deguinével* legterjedtebben vélekednek: azok a' *Scitbáknak* Uradalmokhoz kötik az egész *Nagy-Tatár* Országot. Sőt vannak ojak-is, kik az egész *Sínát* (*Chinát*) ő-nékiek adgyák. Így tehát elterjedett *Scitbia*, *Volga'* vizétől kezdvén, egészen a' nap-keleti tengőrig.

Kik pedig leg-takarékosabban gondolkodnak és írnak; azt a' földet szabják - ki a' *Scitbák'* birodalmának, mely *Jaik* és *Volga* vizek között éjlszakra a' *Básiriai* néptől és a' *Pacina*-*kóktól*, nap-keletre az *Úzoktól*, Déhre *Jaksart* vizétől, és az *Imai* högyektől kerítettött-bé.

Magok' földjöket a' *Scitbák* (akár amazt az el-terjedtebbet, akár ezt a' szükebbet mondgyuk) közönségesen magok' *Honnyának* lönni mondották, magokat pedig magok között *édes bonnyi atyám-fának* nevezték. Ezen nevezeteket hallván a' nyelvünket-nem-értő nemzetségek; azokat *Honnoknak*, *Hunnoknak*, *Hunnasoknak* isztak.

ták. A' *Cbin* vagy-is *Kbin* név-is hasonló-képen száradtt reájok.

Midőn még édes Eleink *Scitbiában* laktak; Paissok' udvarának minő színe vala, Címörjök-is benne minő löhetött; az Íróknak vagy héanosságokra, vagy külömb-féle véleködéssökre nézve, alig löhet benne el-igazodni. Ki-ki úgy véleködik, a' mint tölle ki-telhetik.

Én *Scitbiának* azt a' Paissát, melyet az Első Paisban szemlélsz, se magam ki-nem-gondoltam, se ok nélkül lönni nem tapasztalom. Minden Paisok közül, melyeket a' régi pénzek-en-is láttam, és valóságosan *Scithia'* címörének lönni mondatnak, ez az első leg-együgyűebb; ugyan-azért (az én íteletem szerént) leg-régiebb; és talán leg-igazabb-is. Itt a' Fehér udvarban három Vad-kan-disznóknak fekete fejük láccatnak. Ezek a' fejek a' *Scitbáknak* azon híres mesterségjüket jelenthetik, mellyel a' nyilakkal-való vadászatban az akkori világban nagyon el-hírösödtek.

Mind-az'-által: azt mondgya *Bonfin* (Dec. 1. L. 3:) hogy a' *Scitbák* mind *Zászlójokon*, mind *Kar-vassokon*, vagy-is *Paissokon* egy-fejű *Fekete sassal* éltek. Feje ennek, mindenkor megkoronázva láccatik. Ha ez így vagyon; a' fehér udvarban kölletik a' koronázott-fejű *fekete-Sasnak* állani.

Ellemben Turóci így beszél *Atila* felől (Chron. c. 13.): *Ennek badi címöre (mind a' Paisson, mind a' Zdszlókon) egy-valami madárnak hasonlatosságát viselte, melyet Astúrnak, vagy Astúreusnak-is neveznek. Ez az Astúr pedig nem egyéb; hanem a' Kányák' neme közül a' legnagyobbik. Ha ez így vagyon, hasonló-képpen a' fehér udvarban kölletik a' sárga kányának állani.*

Mások végtére azt mondgyák: hogy *Atilának* (következés-képpen a' *Honnusoknak-is*, a' *Scitbáknak-is*) nem csak egy; hanem több címöreik-is vóltanak. A' sokak közül, ez-is az ő címörének lönni tapasztaltatik: Egy kar-vas-ra vagyon fektetve egy kard, és ezen körösz-tül egy *Szittyiai* nyil, és osztán egy nagy-farkú bújdosó-csillag. Ez a' most le-frott Pais láccatik *Atilának* lábai mellett lönni, abban a' képben, mely *Bécsben* nyomtattatott 1700-dikban in *Tropheo Eszterbáziáno.*

MÁSODIK SZAKASZ.

Beszarábia - Országról.

Igen kegyetlenek, el-bizottak, és leg-gonoszabb szomszédjok voltak a' Szittyiai Magyaroknak azok az Istentelen Tót Pacinakok; kik (a' Magyarokat Honnyokban nem szenvedhetvén) az Úzokkal egygyet értettek, és őket Szittyiának egy részszéből ki-is-kergették.

Ekkor oszlott két-felé a' Szittyiai Magyarság. Egygyik Részsze (Álmosnak vezérlesse alatt) Magyar-Országra célozott, úgy-mint Atilának régi Lak-hejére. Másik Részsze Persiába iparkodott. Azt mondgya a' Persiai Magyarok felől Bölcs-Leo (ezen - üdőben - élő nap-keleti Görög Császár): hogy a' Magyar-országban le-telepődött vérjökkelsok üdeig leveleket váltottak, és, követségek által, mind - a'-két részről magokat meg-is-látogatták. De az-után (minek-utánna a' Persiai Magyarok Mahometnek vallására állottak; Magyar-országban-le-telepődött Magyarok pedig körösztényők löttek) úgy megfeletköztek egy-másról, mint-ha soha egy vérből se származtak-vólna. Ezekből a' Persiába mentt Magyaroktól származtak osztán a' Törökök, a'-mint ez bizonyos azok előtt, kik a' Bizantinomi Írókat olvasták.

Igy el-üzettetvén tehát honjokból a' Szerencsétlen Scitbák; sok vizeken köröszkül-ménvén, végtére (Neszter-vizét-is tömlőkön meghaladván) Beszarábiába értek, és ott le-telepedtek.

Bezarábiának, vagy Bessarabiának határja nap-keleten a' Fekete-tengör, Nap-nyugoton Prút' vize. Ej-szak felé Neszter' vize szakasztya-el Lengyel-országtól, és a' Kúnoktól, vagy (a'-mint most nevezik) az Ocsakovi Tatároktól. Délszakra a' Duna választja -el Bulgáriától. Beszarábiában vagyon tehát a' mostani Moldáviának közel fele. Anya-várossa most Bender, Neszter' vize mellett, melybe szaladott XII-Károly, Svéciai Kiráj, midőn 1709-dikben az Oroszoktól meg-verettetött Pultavánál és ott négy eszten-deig maradt. Eleintén egész Beszarabiának Anya-várossa volt Neszter-febér-vár, a' mostani Akirmán, melyről ez-után.

Hogy pedig a' Scitbák Bezarábiának Urai vóltanak; ha egyéb nem vólna-is, elég-képpen meg-bizonyítaná az: hogy ott egy várat építettek, melyet (a' régi szokás szerént) Febér-várnak neveztek. Mi-pedig, egész máiglan azt a' Várat Neszter-febér-várnak mondgyuk: mivel Neszter' vize' végére építettött. És ez vólt a' Magyaroknak négy Febér-váraik közül az első; második lött Gyula-febér-vár; harmadik Székes-febér-

fehér-vár; negyedik *Nándor-fehér-vár*, melyet hibásan *Lándor-fehér-várnak*-is mondanak.

Ezen fölött a' *Magyaroknak Bezarabiában*-való uralkodásokat elég - képpen meg - bizonyította *Kéri Ferenc*-is, *Jésuvita-Író* (in vita Leonis Sapientis). Azt-is mondgya: hogy, még *Theofilusnak* (egy Görög Császárnak) üdejében (ki 829-dikben kezdte uralkodását, és 842-dikben végzötte), éppen akkor, mikor a' *Magyarok* Honnyokból ki-takaródtak, mind *Bezarabiát* bírták a' *Magyarok*, mind ezen fölül, *Valachiának*-is, *Moldáviának*-is urai vóltanak.

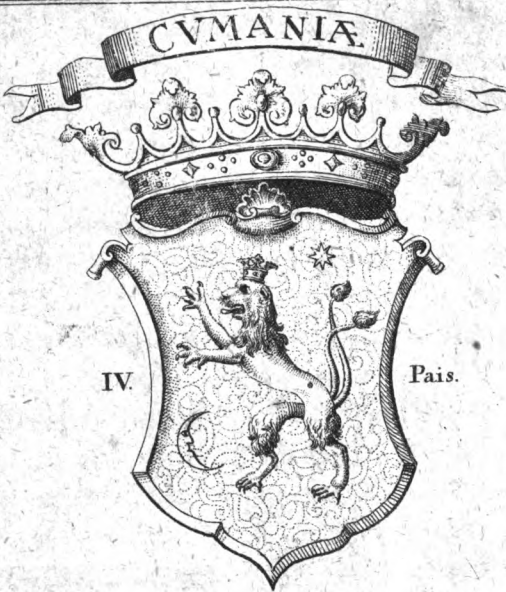
De hogy-is lehetne gondolni: hogy *Bezarabiának* Uradalmába nem jöttek a' *Magyarok*, mivel körül-belől minden földeket el-foglaltak. Bírták tudni-illik a' *Kis-kúnságot*, melyről ezután fogok szóllani, mely-is *Bezarabiával* határos Nap-kelet felé. Bírták (még *Atilának* üdejében) Éj-szak felé terültt földeket, ki-vernén onnant az *Alánusokat*, *Gotbusokat* és más e'-féle Nemzetségeket, holott *Atilának* fia *Ellak Kirájjá*-is tétetött. Ha tehát körül-belől mind a' *Magyaroké* vólt az a' *Tartomány*, következők hogy *Bezarabrá*-is, mely ezeknek szinte közepén fekszik, a' *Magyaroknak* Uradalmokba került.

Ezt a' tartományt *Bazarabiának*-is nevezték attól a' *Bazarabián*-nemtől, mely ennek-előtte itten uralkodott. Ez a' Nem, sok viszontagsá-

gai után, által - költözött osztán *Valáchiába*; és (már első *Károly* kirájunk üdejében) arra mehetett: hogy ezt a' *Valachiai* Fejedelemséget (másként a' *Magyaroknak* valóságos birodalmokat) magájévé tőtte.

Némej högyke, és el-bizott Tanácsnokoknak ingerjei által meg-támadta *Károly*-kirájunk eme' *Bazaradot Valachiában*. Hogy ezt cselekedgye, semmi oka nem volt. Kérte a' kirajt *Bazarad*: hogy ezt ne tegye: hűségét újra ajánlotta a' *Magyaroknak*, de semmire se mehetött, csak ugyan meg-támadta az *Oláhokat*. De ez a' meg-támadás nagy kárára esött. Ötet az *Oláhok* be-várták, és a' högyek-között-lévő szoros völgyekbe szorították. El-vesztötte egész seregét; maga-is alig érhetött gyalog *Budára* egynehányad magával.

Ekkor osztán egész *Valachia* el-pártolt *Magyar*-országtól; de vissza-hozta *Nagy-Lajos*, meg-mutatván azt: hogy néha az ellenséggel-való szépen-bánás, többet ér száz-ezer katonánál. Mert: minek-utánna hallották-vólna az *Oláhok*: mely kegyesen bánt *Nagy-Lajos* azokkal a' *Szászokkal*, kik ellene *Erdéjben* föl-támadtak; *Bazarad*, maga mellé vévén Országának nagyjait, *Nagy-Lajoshoz* ment, és magát újra néki ajánlotta. Hogy *Bazaradot* hűségében meg-tarthassa *Nagy-Lajos*; vissza-engedte néki régi címörét, melyel még *Bezárá-*

rábiában éltek az ő Elei. Az - az (a' - mint a' második Paisban láthatni) az aranyos udvarban három fekete, vagy - is Szerecsen fejek vannak fehér kendővel le-kötve nyak-szirt felé. A' Pais fölött Korona - is vagyon. De ezt a' címőrt meg-másolták osztán az *Oldbok*, a' mint *Valachiába* elő-adandom.

HARMADIK SZAKASZ.

Kis - Kúnságról.

Az a' *Kumánia*, melyet a' *Magyarok* (ama' régi üdöben) közönségösen *Kis - Kúnságnak* neveztek ; a' *Pontusi*, avagy - is a' *Fekete-Tengör* mellett vala, *Beszarábián* fölül, az - az : *Neszter* és *Bog* fojó vizek között, szorossan meg-határozva, körül - is vétetve. Ezeket akkor *Tatár - magyaroknak* neveztek. És, mivel a' *Krimi* fél-szigetet - is birták (*Tartária Crimea*), őket *Krimi*, avvagy *Kirimi - Tatároknak* - is mondták.

Ennek a' *Kis-Kúnságnak* határjai tehát ezek: Nap-keletről *Bog*-vize. Nap-nyugotról *Neszter* vize. Dél-szakról a' *Fekete* tengör. Éj-szakról *Lengyel*-Ország. Anya-várossa mostanában *Ocsakov*.

Hogy pedig ez a most-említett *Kis-Kún* ság a *Pontusi*, avagy-is a *Fekete-Tengör* mellett éjszak-felé terjedött; bizonyították a régi Anyaszent - egy-háznak történetei, melyek sok *Tanúkról* (martyribus) emlékeznek, kik abban a *Kún*ságban szenvedtek, mely a *Pontus*, vagy is a *Fekete-tengör* mellett fekszik.

Még *Álmos* Fejedelmünknek üdejében jött ez a *Pontusi Kis-Kún*ság a *Magyarok*nak birodalmok alá. Bizonyította e dolgot *Béla*-kirájnak nevetlen Írnokja, ki az egész történetet hossz-szas le-irásával magyarázza. Kevesebb szavakkal az egész dolog így vala:

Midőn *Álmos* (*Árpádnak* atyja) ki-hozná *Szittyiából* a *Magyarokat*, és elsőben-is az *Oroszokra* lütné; ezek a *Kúnok* össze-szűrték a levelet az *Oroszokkal* (*Russi Rubri*), és velök-egygyütt a *Magyarokra* támadtak. *Álmos*, mind-a-két feleközetöt iszonyú-képpen meg-vernén, nagyra-böcsüllötte a *Kúnoknak* magok-meg-alázását, melyel az egész Nemzetet birtokába adták. Ezeknek hét vezérjököt: *Edet*, *Edument*, *Etét*, *Bungert*, *Ösét*, *Bojtát*, és *Ketelt* (sereg-jökkel egygyütt) vitéz katonái közé számlálta; kiknek nagy hasznokat vötte a háborúknak üdején.

Meg-szünvén a hadak, és a Fejedelemség *Árpádra* szállván; Ez ama *Pontusi Kún* vitézzeit *Magyar-országba* le-telepítötte, nyilván-
sá-

ságosan arra a' hejre, melyet mostanában-is *Kis-kunságnak* neveznek. Nem telepítötte pedig úgy le, mint-ha kevesen az Országnak más részeire nem oszolhattak volna.

Bölcs *Leónak* (*Konstancinápoli Görög Császárnak*) fia *Konstantinus Porfirogenneta* (ki ezekben az üdökben élt, és Könyveket-is irt) azt mondgya eme' le-telepödött *Kis-kunságiak* felöl: hogy a' *Magyar-Nemzetet* nyölc Nemekkel szaporitották-meg. Ezeknek nevöket-is előadgya. Elsö volt *Csaba*, második *Neke*, harmadik *Megere*, negyedik *Kuturgemati*, ötödik *Tarján*, hatodik *Genács*, hetedik *Káre*, nyölcadik *Káse*. †

Porfirogennetának ezen írassát meg-bizonyítja az-is: hogy ezen most említett *Kün* Nemeknek neveik ezen üdönkben-is föl-találtatnak némely *Magyar* hejségeinkben. *Csaba* nemról egy-néhány falunk neveztetnek *Csabának*. Hát ha *Csáb-rág*-is innent mondatik? — *Neke* nemról származhatott *Nyek*, vagy *Nyék*-falunk. — *Megere* nemról vötte eredetét *Megyer*-falu — *Tarján* nemról eredett *Tarján*. És mivel *Tarján* Nemnek jószága iszapos - vizes hejekön vala, mostanában-is az ojas hejeket, melyeket a' viz hamar el-fut; *Tarjányos* hejeknek mondgyák a' *Magyarok*. — *Genács* nemról szívárkodott *Gács* — *Karé* nemról *Karács*, és innétt *Karács-Berény*, és *Karács-Sáágb* — *Kase* nemról *Kazár*,

és *Kozár*; egygyütt pedig *Karé - Kase* nemekről *Karácns-Keszi* — *Kutúrgemati* nemről eredhettek: *Kút*, *Túr*, és *Gyarmat* hejségeink, melyek még mostanában-is föl-találtatnak *Ipol-vize* körül, de fő-képpen *Nógrád-vár'-megyében*.

Ennek a' *Kis-Kúnságnak* Paissát címörével egygyütt a' 3-dik *Paison* láthatod. Udvara vörös. Két övedzete aranyos, melyek *Neszter*, és *Bog* vizeit jelentik, melyekkel a' *Kis-Kúnság* bé-va-la határozva. A' két Övedzet között vagyon a' *Kúnoknak* ama' híres kutyájok, melyről még most-is fön-tartatják ama' régi *Magyar* köz-mondás: úgy sétál, mint *Kúnok' ebe* a' *bomokon*, az - az *nyargalódzik*, vagy *szalad*.

NEGYEDIK SZAKASZ.

Nagy Kúnságról.

Kik a' *Kis-Kúnok* közül a' *Kúnságban Árpád* után meg-maradtanak; békével nem sokáig éltek. Mert: a' *Magyar-névnék* esküdt ellenségei ama' *Tót Pacinákok* nem csak ezekre a' *Kúnokra*, hanem a' mellettök - lévő *Attyok - fiaira-is* esvén, őket hazájökből ki - túrták.

Látván osztán ezek a' *Pacinákok*, hogy az a' tartomány, melyben a' *Kúnok* laktak, nékik (szapora-vólttokra nézve) szűk, ugyan - azért al-

alkalmatlan lönne; szövetséget kötven a' ki-üzött *Kúnokkal*, annak egy részsze a' *Kis-Kúnság*-ból el-távozott; és, mivel ekkor özsze-vegyülven igen nagy számot töttek; azt a' hejet, melyen (mint a' sáskák) le-telepödtek, *Nagy-Kúnságnak* nevezték. Ez a' hej pedig ott vala, ahhol mostanában *Moldávia* és *Valachia* vagyon, de akkor még ezek a' nevek föl-nem-támadtak.

Nagy-Kúnságnak határjai ezek: Nap-kelet-ről *Prút-vize*. Nap-nyugotrúl *Szervia* és *Magyar-ország*nak egy-részsze. Éj-szokról *Erdély*. Dél-szokról *Duna-vize*.

Ez az özsze-forrott két Nemzetség (*Nagy-Kúnságnak* nevezete alatt) magának egész egy Kirájságot szörzött; és, mitek-ntánna termékeny földjökön meg-gyökösödtek; ki-mondhatatlan nagy alkalmatlanságára vóltak a' *Konstancinápoli Görög* udvarnak. Ha mind azon veszekedéseket, melyeket ezek a' *Kúnok* a' *Görög Udvarral* végbe-vittek, írásomba foglalni akarnám; véghetlen vólnék. Böven löhet mind ezöket olvasni a' *Bizantinomi Írókban*; és *Kéri Ferencben*; ki a' *Görög Császároknak* életjöket, azok szerént írta-le.

De még a' *Magyaroknak*-is elég nyughatatlanságot szörzöttek. I-szor: Föl-támadtak *Salamon Kiráj* ellen; De ez öket *Erdélyben* nagyon meg-verte. II-szor: *Szent László-kiráj*nak-is nagy akadájára vóltanak, és ötet-
visz-

viszsa-kénszerítették *Kroáciából*, midőn annak meg-hódításában foglalatoskodott. Azokat *Temes-vizénél* meg-verte, sokat közülök el-fogott, sokat le-vágott, úgy hogy csak egygyet hagy-na-meg-életben, ki a' hirt *Nagy-Kúnságba* vihetné. A' Raboknak úgy ajánlotta kegyelmét, ha *Körösztények* lönnének. III-szor: *II-István* uralmában *Tatár*-nevezetű Vezérrel sokan bé-ké-redzettek *Magyar-országba*, és a' *Magyarokkal* egygyütt katonáskodtak. Meg-szüntek osztán a' *Magyaroknak* üldözéseöktől.

Yász-városban lévén a' *Kunok*' kirájainak lak-hejök (ez most *Moldovának* Anya-várossa, és *Yásinak*, vagy is *Yassinak* hívják); első le-telepedéseöktől számlálván, harinad-fél-száz esz-tendeig éltek a' *Kunok* sok viszontagságok kö-zött: mivel a' velök-lévő *Pacinakok*, igen nyug-hatatlan, és veszeködő firfiak lévén, a' körül-belől-lévő tartományoknak békét nem hagyták; sokszor, midőn meg-se álmodták, reájok ütöt-tek, és rútúl le-gyalázták őket. Nem volt te-hát csuda: hogy a' mellettök-lévő tartományok-is ellenek támadván, őket gyakran nagyon meg-verték, el-is-fogyasztották.

Ezeket a' civakodásokat igen meg-elégül-vén, sőt el-is-únván a' valóságos eredeti *Kunok*; *Yásziba* mentek *Kútén*-nevezetű Kirájok-hoz, ki ekkorban maga-is *Kun* ember vala. Ezt arra kérték a' *Nagyok*: hogy, akár-minő mód-

módját talállya, *Kúnoktól a' Pacinakokat* elválaszsa. Ezt igen nehéz dolognak vélte lönni a' Kiráj : mivel azoknak száma a' *Kúnokénál* nagyobb volt. Vagy török vagy szakad, magokat a' *Pacinakoktól* elválasztani akarták.

Ezen el-válás' módjának föl-kereséssében törvén egy-üdeig fejöket ; ismétt a' Nagyok *Kú-tén* - hirájokhoz gyűltek , és néki azt javallották : irattasson levelet, avvagy követeket küldgyön negyedik *Bélához*, *Magyar-orzágnak* akkori híres Kirájához , és ötet arra kérje: fogadná-bé az atyafi *Kúnokat* maga' Országába. Nagy hasznokra fognának a' *Magyaroknak* lönni, mind a' békességös üdökben, mind a' háborúknak alkalmatosságával. Meg-ígérték azt-is: hogy , ha az Orzágnak úgy teccene ; a' *Körösztény* hitre-is örömet reá-állanának.

Erre a' követségre nagyon meg-örölvén *Béla*, szabadságot adott nékik : hogy *Magyar-országba* bé-jöhessenek , a' mint-is 1240-dikben közel negyven-ezeren bé-jöttek ; *Bélának* birtokába adták a' *Nagy-Kúnságot* ; és magokat az atyafi *Magyaroknak* alájok-vetötték. A' Kiráj nékik lak-hejökül azt a' földet ajándékozta, melyet (még máiglan - is) *Nagy - Kúnságnak* nevezünk. Ettül az üdötül fogva mind *Béla*, mind utánna-követközött kirajok magokat *Kumánia'* kirájjának írják , a' mint ki-teccik *IV-Bélának* azon le-

leveléből, melyet *Lambértnek* adott, egy *Egri Püspöknek*.

Nálunk-is meg-tartották finomságokat azok a' *Kúnok*, kik ennek előtte *Kútén-kirájjal* *Jászvárosban* laktak. Ők magokat (hogy a' többi *Kúnoktól* meg-külömböztethessenek) mindenkor *Jászi Kúnoknak* nevezték, végtére őket *Jászoknak* mondották, és magoknak címörül *Lebel' kürtjét* vették. *Deakúl* osztán őket a' *Magyar kirajok* így-is nevezték: *Jasones*, *Jazones*, *Jaxiges*, *Pbilistei*.

De ezeknek a' *Kúnoknak Magyar-országba* bé-vételök nagy kárára vált az egész Ország-nak. Első veszedelmünk ez vala: Igen szerette őket a' *Kiráj*, a' *Magyarokat* pedig megvetni láccatott. Ugyan-ezen-okból a' *Kúnok* ellen sokat törtek a' *Magyarok*, és, ha alattomban löhetött, ártottak-is nekik.

Midőn a' *Kúnokkal* ily alattomos veszedésekben vannak a' *Magyarok*; íme 1241-dikben bé-ütnek Országunkban a' *Tatórok*. Azt gondolván a' *Magyarok*: hogy azokat a' *Kúnok* azon okból édesgették-bé: hogy a' *Magyaroknak* ellenek-való töreködössöket meg-boszszúlhatnák; leg-is leg-elsőben a' *Kúnokra* támadtak, de ezek a' *Tatórokhoz* adván magokat, akkor az Országot úgy el-pusztították: hogy, ha akkor *IV - Béla-kirájunk* életében meg-*nem* maradt

dott volna, talán soha többé lábra-nem-állhatunk volna.

Mivel ez az első bé-ütés igen jól szolgált a' *Tatároknak*, meg-próbálták a' másadikat-is 13-esztendők után, 1254-dikben. De ekkor őket *Béla* (magához édesgetvén a' meg-maradott *Kúnokat*) gyalázatosan le-kaszabálta, el-vesztvén közülök ötven-két-ezret. Meg-hólt osztán *Béla* a' Nyulak'- szigetjében *Buda* alatt, és *Esztergomban* temettetött-el.

Második veszedelmünk, melyet a' *Kúnság'* bé-vétele okozott, az vala: hogy *IV-Bébának* fia *V-István* *Kún*-feleséget véve, mely *Aşszony* *IV-László* fiát úgy bele - szerettette a' *Kún*-menyecskékbe: hogy törvényes feleségétől maradékot nem hagyott, 's-ugyan-azért benne a' rönddel-következött *Árpád'* nemzetsége el-vészött. Illy nagy viszontagságaink voltak a' *Nagy-Kúnságiakkal*. Most ők a' *Magyarokkal* igen tisztességesen élnek; és (a' hadi üdőkben) dicséretes szolgálatot tesznek.

Mind-az'-által a' *Nagy-Kúnságban* uralkodó *Kúnoknak* címörjük a' 4-dik *Paison* láccatik. Ennek udvara *aranyos*, vagy-is *sárga*. Az udvarban áll egy *Oroszlán* ki-terjesztött első lábai-val oldalaslag. Farka *kettős*, Feje *koronás*. Két hátúlsó lába előtt vagyon a' fogyatkozó *Hóld*. Feje után pedig egy *Csillag*. A' *Pais*
fő-

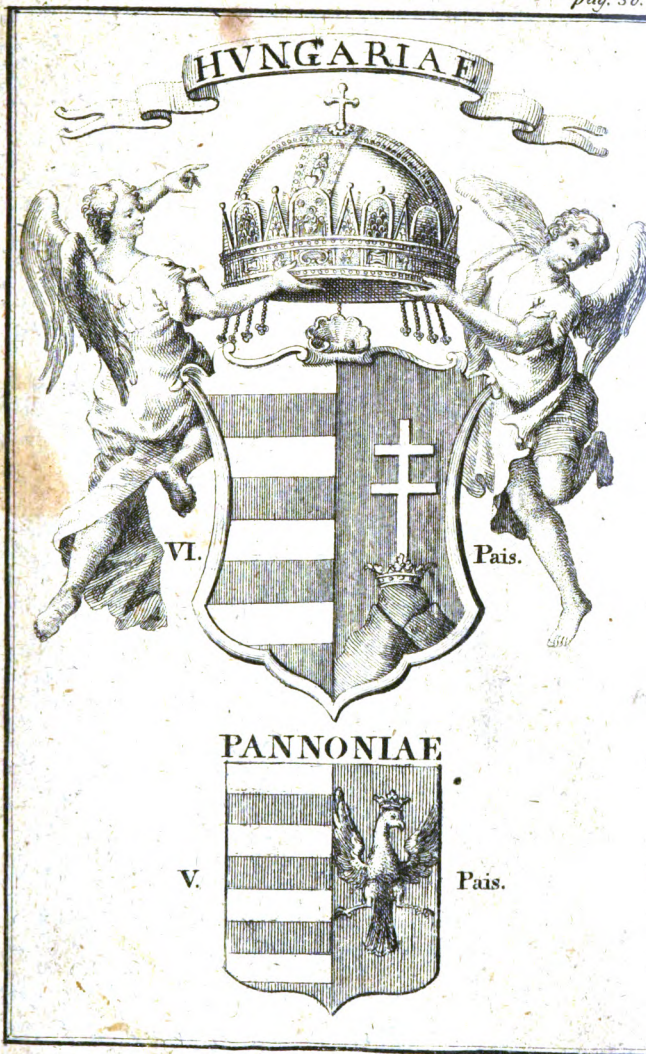
fölött *Korona* láceatik, mely annak jele; hogy a' *Nagy-Kúnságnak* lakossi Kiráj által igazgattattak.

ÖTÖDIK SZAKASZ.

Magyar-Országról.

Minek - utánna (*Orosz - országon-köröszkül*) mind a' *Kis-Kúnságot*, mind *Bessarábiát*, mind más több tartományokat meg-hódított *Árpád* (*Béla kirájnak* nevetlen *Írnokja* szerént), *Munkács* felé; másoknak ítéletjök szerént: *Erdéj* felé meg-indulván győzedelmes seregeivel, a' *Tiszán* - túl meg - verte az *Oroszokat*, *Mén-merót* Vezérjökkel egygyütt, kinek leánját *Zoltán'* fiának feleségül adta. — Meg-szalasztotta *Zalánt* is ki a' *Tisza* és *Duna* között vezérlötte *Bolgárjait*. És akkor ez a' két tartomány nevezetett *Magyar - országnak*. Mert, a' mi a' *Dünán* - túl vala; azt *Panóniának* mondozták, és benne *Tótok* laktanak. Ezeket *Árpád* az-után hódította-meg. Többet *Magyar-országról* nem írok: mivel annak történeteivel tele vannak könyveink.

A' mostani *Magyar-országnak* (szorossan szólván) határjai ezek : Dél-szakraól *Sklavónia*, *Szervia*. Éj-szakraól *Galiczia*, *Lodoméria*, és *Lengyel-*

gyel-Ország. Nap-keletről *Erdély*. Nap-nyugotról *Német-ország*. Hossza 90. szélessége 60. következő-képpen annak udvara 5400. derekaltt-mérett-földek. Anya-várossa *Buda*. Ha pedig *Magyar-ország*hoz tartozandó tartományokat, melyeket mostanában igaziban bírnak, mértékre vönni akarjuk; azoknak, ha egygyütt vólnának, hossza 120. szélessége 90. következő-képpen udvara 10800-derekaltt-mérett-földek. Eszten-dönként ki-hajtatnak *Magyar-országból*, és eladatnak száz-ötven-ezer ökrök. Négy-száz-ezer sörtések, ötven-ezer lovak. Azt-mondgya *Neisinger*: hogy *Magyar-országban* (szorosán szólván) nem több Lakosok vólnának: mint, három-miliomon fölül, még száz-hetven-ezeren; *Angliában* pedig (melynek terjedttsége felényi, mint *Magyar-országé*) kilenc-miliomon vannak; következő-képpen *Angliát* (azt a' Kisebb terjedttségű Országot) háromszor annyi nép lakja, mint *Magyar-országot*.

Országunknak címere a' hatodik Paisban találtatik. Ennek udvara egy függős hosszsal (linea perpendiculari) kettő-vagyon vágva. Udvara mind-a'-két résznek vörös szín. Bal felől vannak négy fehér övedzetek, melyekről azt szokták közönségesen mondani: hogy ezek a' mostani *Magyar-országnak* négy fő-vizei lögyenek, melyeket még a' régi *Magyarok* ily együgyü versekbe szöritottak:

C

Du

*Duna - Tisza - Száva - Dráva ,
 A' ki ezt nem látta , gyáva.
 Száva - Dráva - Duna - Tisza ,
 Nem Magyar , ki ezt nem iszsza.*

A' négy fehér övedzeteket még Szent István üdejében hordozta a' Pais, valamint egy régi képből ki-teccik, mely a' Bécsi Császári Könyvtárban szemléltetik. Ez pedig szent Istvánnak képe, melynek mej-vassán ki-teccenek ezek a' négy övedzetek (Lásd Svandtnernek Gyűjteménjeiben T. I. p. 94.)

Vannak oly írók-is: kik azt vitatták: hogy ezek a' négy övedzetek valaha Pannóniának címörei vóltanak (lásd azomban az 5-dik Paist). Ha ez így vagon; akkor költött ezen négy övedzeteket Magyar-ország' címörjévé tónni, midőn (Arpád' uralkodássának utólya felé) Pannóniát a' Tótoktól el-vöttük, és azt Magyar-országgal össze-forrasztottuk. De Magyar-országnak ezen bal-felől-való részszét abba hagyván addig, még Pannóniának címöréről szóllunk; lássuk a' Jobb-felől lévő nevezetesebb címörünket.

Tehát Magyar-ország' Paissának jobb-kéz-felől-lévő részszére tekintvén; ottan három nevezetes dolgokra találunk, melyeket (szoros foglalatra nézve) különösen Magyar-ország' címörének lönni mondhatunk. — ELSŐ, és legalsó a' három - dombú högy. — MÁSADIK,

a'

a' középső, ama' közép dombnak tetején a' Korona. — HARMADIK, és leg-felsőbb a' koronából föl-emeltetött fehér köröszt. Mind-ezekről különösen fogok szólni.

§. I.

A' kettős fehér - körösztül.

A' Magyar - országi címörnek többi részei között, leg-régibbnek találom a' kettős fehér körösztöt. Szent Istvánnak üdejétől fogva egész Zsigmond-kirájig (tovább, mint-sém négy-száz esztendeig) csak magánosan volt ama' köröszt a' Paisnak jobbján.

Ezt a' Fehér Körösztöt Szent István adta az Ország' címörjéhez, pedig abból az okból: hogy a' Körösztény - hitre - való meg-té-résének ezzel örök emléközetet adgyon, és meg-hálálhassa akkori Szilveszter - Pápanak jó voltát, ki-néki, és utánna-következendő Magyar Kirájoknak különösen meg-engedte vala azt: hogy az ezüstműl-formáltatott kettős köröszt (meg - koronáztatásoknak dücsőségös üdején) előttök vitetessen, úgy-mint Apostoli hivatal-joknak jeléül.

Ez a' kettős fehér köröszt pedig nem úgy tétetött az Ország'-címörjei közé, mint-ba annak másutt hejet nem engedtek volna. Reá-nyomták Kirájaink a' pénzőkre-is. Magam szememmel

mel láttam IV-Béla Kirájunknak pénzzét, melynek egy részszen csupán ezen kettős köröszt vala, minden más hozzá - adás nélkül, mely jele annak: hogy a' címörnek más részszei se Istvánnak, se IV-Bélának üdejében hejet nem foglaltak se az Ország' címörében, se a' pénzek' lapján. Lássuk tehát: mikor jutottak oda a' címörnek következő részszei.

§. 2.

A' Három - dombú högyről.

Ez a' három - dombú högy (mely Országunk' címörének jobb - kéz - felől másika) sokkal későbbre jutott a' Magyar - címörhöz. Bizonyos az: hogy Szent Istvány után közel harmad-fél-száz esztendeig, tudni-illik Bélának (ama' negyediknek) uralkodássa' végéig (a' mint ez-előtt-is mondám) csupán a' kettős fehér köröszt láccatik a' magyar pénzekben.

De még Nagy-Lajos üdejében se látni azt a' három-dombú högyet 1358-diknak tájjában. Vagyon ugyan Bétsben egy Magyar-országúrlírtt Krónika, melyet egy nevetlen ember (gyönyörűen, és igen szorgalmatosan el-is-készítve) magának Nagy-Lajosnak ajánlott. Ennek a' Könyvnek elején mind Nagy-Lajosnak, mind Magyar - országnak címöre világosan vagyon, és igen nyilvánosan, le-festve, de a' kettős fehér köröszt alatt még se láccatik a' három-dombú

bú högy; hanem egy valami talp, melyen a' köröszt állva nyugodni teccik.

Én, mint - egy bizonyosnak lönni állítom: hogy *Zsigmond* - kirajunknak (*Nagy-Lajos'* vejének) üdeje' tájában (1413-dikban) tétetött a' *Magyar*-címör közé ama' három-dombú kis högy: mert ezen most említett *Zsigmond*-kiraj (a' tanuló Ifiaknak alkalmatosságjokra) egy *Akadémiát* szörzött *Budán*, melynek Paissát így írja - le (a' *Konstanciai* közönségös Gyülekezetenek pöcsétjei közül) *Péterfi* (T. I. Conc. Hung). Ennek udvara két-felé van vágva. Az alsó kék, melyen egy vörös könyvet tart egy emberi (én úgy véleködöm: hogy papi) kar. A' Felső udvar vörös, melyen vagyon egy három-dombú högy, és a' högybe-szúrva a' kettős feber köröszt.

Ezt a' most-említett *Budai Akadémiának* régi címörét *Maria-Therezia* kirajuénk 1780-dikban (midő az *Univerzitással Budára* lakni lejöttünk) a' Kiráji tanulmányoknak mindenségéhez alkalmaztatta, és a' többi között azzal mostanában-is élünk *Pest*-várossában.

Zsigmondnak üdejében vétetődött tehát a' *Magyar*-címörnek részszei közé a' három-dombú högy: mert őszán *Korvinus* - *Mátyás*-kirajunk' üdejében (1460-dikban) anuak vertt pénzzei nyilvánosan vannak ki-domborodva.

Azt mondgyák némejek: hogy ezen három-dombú högyek nem egyebek lögyenek;

hanem Magyar-országnak három leg-magosabb 's - ugyan azért leg-nevezetesebb högyeik , ' úgy-
mint *Tátra* , *Fátra* , és *Mátra*. Ha ez így va-
gyon ; *Tátra*' högye *Szepes-vár*'-megyjében áll-
fól, nem - meszsze *Készmarktól*. *Fátra* *Liptó-vár*'-
megyjében vagyon. *Mátra* *Heves-vár*'-megyjében
nem meszsze *Gyöngyöstől*.

Mivel tehát ez a' három-dombú högy
(a'-mint, ez-előtt, elég világosan, vittatám)
Zsigmond-kirajunk' üdejében érkezött az Or-
szág' címöréhe ; el-löhet gondolni , minő hitelt
érdömölnek azok a' deák versek , melyek a'
Pannóniai-Högyön-lévő Benediktinusoknak szent
Márton-nevü Klastromokban , a' belső-udvarba-
nyiló kapu fölött így olvastatnak :

Pannoniae sacrum gens Hungara nosce Tricollem.
Divus Martinus vivens hic saepe precatus.
Hic Fidei Stephanus Dux fundamenta locavit,
Atque, Abbate loci Romam propereante, coronam
Rex idem Stephanus dedit haec insignia regno:
Ut pietas, et prisca fides in regno perennet.

az - az.

Ösmérd - meg *Pannóniának* szent - három-
dombját oh *Magyar!* Még élttében szent *Már-*
tony sokszor imádkozott itten. *István*-vezér itt
vetötte a' *Hitnek* alapját. És e' hejnek *Apátja*
Rómába sietvén , *Koronát* ugyan azon *István*
a' többivel egygyütt az *Ország'*-címörévé rön-
döl-

dölte, hogy az ajtatosság, és a' régi hit az Országban örökre meg-maradgyon.

§. 3.

A' Högy - közepetti Kis-koronárúl.

A' közép-högyre tétetött Kis-korona, leg-későbbre jött a' *Magyar* címöröknek részszei közé. Még Országunkat a' *Magyar* kirájok, és, ezek-után a' *Vegyesek* igazgatták; ez, se az Ország' Zászlóin, se a' *Magyar* pénzeken nem láccattatik.

Minek-utánna az Ország az *Austriai* német Kirájoknak kezeikbe került: attúl-fogva láccattik a' *Magyar*-pénzeken ki-domborítva. *Ferdinánd* az első, ki, *Zápolya János* után, első Kirájunk vala az *Austriai* házból, az én ítéletem szerént, első-is völt, ki azt a' *Magyar* címörnek egy részszévé tétette.

Ez abból bizonyodik - meg: mivel ennek a' Császárnak és egyszer-'s-mind Kirájunknak-is (mihejest *Magyar*-országának kormányját kezeibe vötte) egész föl-tétele az vala: hogy mind a' *Vár*-megyéknek, mind sok *Kiráji városoknak* pöcsétjeit meg-változtassa, a'-mint-is meg-változtatta. Meg-lehet tehát: hogy ekkor változtatta - meg az Országét-is, hozzá - adván a' kis-koronát.

Ez pedig még abból-is ki-teccik: hogy Zápolya János kirájnak fia Zsigmond, szabadságot kért első Ferdinándtól: hogy arany-pénzt verettethessen, és az Ország' címörébe azt a' kis-koronát bé-iktattathassa. Ezt neki meg-engedte Ferdinánd.

Elég az: hogy már második Mátyás' üdejében (a' ki Ferdinánd után ötven-öt esztendővel élt) már szelvében láccattatott a' kis-korona.

§. 4.

A Pais-fölött - lévő Nagy - Koronáról.

Valamennyi Paisokat szemlélsz ezen Könyvben, mind azokon fölül vagy először nincsenek koronák, vagy másodsor: ha vannak-is, azok olyanok, melyek az egész fejet bé-nem takarják, hanem csak a' homlokon, halantékokon (avvagy vak-szemeken) és a' főnek hátúlján megyen köröszül. Az ilyen koronákat a' Görögök **DIADEMÁNAK** nevezték, a' Deákok **CINCTUSNAK**; Magyarúl se mondhatjuk igazán Koronának; hanem inkább karika-koronának.

Csak éppen Magyar-ország' Paissa fölött vagon az igazi-Korona, melynek nem csak karikája van, hanem annak föle (a'- mint azt két szemecimmel-láttam Budán első Ferenc Császárunknak meg-koronáztatássa' üdején :) arany-szálból - bordáztatott vászonnal bé-vagyon alól takar-

takarva. Ennek a' *Magyar Koronának* vannak alája vetve a' többi *Karika-koronák*.

Ezt a' *Magyar koronát* (a' mint a' hatodik Paisban ki-teccik) annak nagyobb szentségére nézve két *Angyalok tartják*, bizonyosan annak örök emléközetére: hogy ezt a' Nagy Szentséget, *Angyalnak megjelenése* után adta *szent Szilvester-Pápa* *szent Istvánunknak*, *Magyar ország' vezérjének*, és ekkor első kirájanak.

Mivel pedig *Szilvester Pápanak* azon levele, melyet *Istvánunknak* mind a' Koronával, mind a' kettős ezüst Körösztel Országunkba küldött (leg-alább az én tudtomra) megmagyarosítva nincsen; tanácsosnak lőnni gondoltam: hogy ezt a' szent, és a' *Magyaroktól* mindig nagyra-böcsültetött Régiséget, tudni-illik azt a' Levelet; melyet (ezekben az üdőkben) kezünkben szinte ki-ütötte nek némely nyughatatlan Elmék, a' *Magyar világgal* azért közöllyem: hogy koronájának szentségét, méltóságát és régiségét annál-inkább láthassa, tisztelhesse, és csudálhassa a' jó *Magyar szív*. A' Pápa' levele tehát így esik *Magyarosan* :

Szilvester Püspök
Istvánnak
A' Magyarok' Vezérjének
Üdvösséget, Apostoli Áldást.

Nemességüdnék Követjei (fő-képpen pedig legkedvesebb Barátunk Astrik, Kalocsai Tisztelendő Püspök) annál nagyobb örömeire vdtak szivünknek, és magok' tisztjüket annál kevesebb munkával bajtották végre; mennél kívánatosabb szível (meg-iztödvé lévén az égből) egy ösméretlen Nemzetnek embereit vártuk.

Szerencsés Követség! mely (egy égi üzenettel meg-előztetvén, és az Angyalnak szolgálattyaival el-végeztetvén) előbb rördöltetött el az Istennek intézetéből, mint mi-töllünk meg-ballátott!

Bizonnyára: nem az Akarónak, se a' Pája-futónak; hanem (Szent Pál Apostól szerént) az Istennek munkája; ki (Dánielnek tanúsága szerént) meg-változtattya mind az üdöket, mind az emberi életnek esztendő-számaikat; által-töszi az Országokat, és meg-erössíti; ki-mutattya a' méjségeket, és el-rejtett dölgoikat; Tudgya a' sötétben-takarított holmiket: mert vele van a' világosság, mely (a'-mint János tanit) minden embert meg-világostt, ki e' világra jö.

Első-

Elsőben tehát: bálákat adunk az Atya - Istennek, ki (a'-mi üdönkben-is) talált magának Dávidot (Gejzának Fiát), egy szíve szerént-való, és égi-világgal-meg-súgárlott Embert, föl-ébresztvén őtet: hogy legellye Izraelt (az ő Cselédjét), a' Magyaroknak el-választott népét.

Az-után: nagyra-magasztaljuk Főntségödnek ajtatosságát (melyel az Istenhez); Tisztóletét, melyel az Apostoli székből viseltetik, melyben-is mi mostanában (az Isteni kegyelemnek engedelméből) minden érdemünknek bathatósága nélkül ülünk.

Végtere osztán: Adakozóságodnak bőségét, melyel Szent Péternek (az Apostolok' Fejedelmének) azt az Országot és Nemzetet, melynek Vezérje vagy, és mindent, a'-mi a' Tied, és önöd-magadat-is azon említett követők, és hozzám bocsátott leveled által örökre föl-ajánlottad, méltán dicsérbettyük: mert ezen nemes cselekedetteddel világosan meg-bizonyítottad, és valójában magadat ojannak lönni mutattad, a' minőnek, hogy mi mutassunk - ki tégedet, előttünk szorgalmatosan esedeztél. De ezt a' dolgot fontolóra vetnünk kölletik: mert éppen nem láttjuk szükségösnek lönni azt; hogy oj Embert, kit, a' Kristus-ért föl-vött annyi, és oly ékes cselekedetei oj nyilvánosan kialtyák, és kit maga az Isten-is dicsőít; többé dicsőítcsük.

Ugyan-

Ugyan-ezért: már - is - meg - dücsöültt *fiam* !
 mind - azokat, melyeket *mi-tőlünk*, és az Apostoli
 széktől esedezve-kértél: a' Koronát, a' Kiráji ne-
 vet, Esztergomi Érsekséget, és a' többi Püs-
 pökségöket (a' Mindent-bató Istennek, és boldog
 Péter' és Pál', ő Apostolainak méltóságjoktól előre
 meg-intetvén, és így azon mindent - bató Istentől
 reá - birattatván) mind az Apostoli, mind a' *mi*
áldásunkkal, örömet néked engedtük, engedgyük, és
 által-adgyuk. — Az Országot, melyet a' Te bő-kezü-
 ségöd szent Péternek ajánlott, Te-önnöd-maga-
 dat, Nemzedeted, és mind a' mostani, és mind
 a' következő Magyar-nemzetséget a' Római
 Anya-szent-egy-báznak védelme alá vevén, a' te
 okosságod' örökösseinek és törvényes következőid-
 nek vissza - adgyuk; és bogy azokat meg-tar-
 csátok, bírjátok, igazgassátok, kormányozzátok;
 vissza - engedgyük.

Azon Örököszeid mind - az'-által, és követkö-
 zendőid (akár kik lögyenek), minek-utánna az or-
 szág' Nagyjaitól meg-választattak; hasonló-képpen
 tartozzanak *mi-nékünk*, és Követközendőinknek,
 vagy magok, vagy Követjök által, illendő enge-
 delmességöt és tisztöletöt adni; és magokat a' Ró-
 mai Anya-szent-egy-báznak (mely az alatta-való-
 kat nem tartya szolgálóknak; hanem mindnyájokat,
 mint fiait, ápolgattya) igazgatássára bagyni; és
 a' közönségös Katholika hitben (Krisztus-urunk-
 nak,

nak, és Üdvözítőnknek imájában) erősen meg-állapodni, és azt gyarapítani.

És mivel Nemességöd (az Apostolok' diücsőségét szeme előtt bordonván) az Apostoli hivatalt (Kristust hirdetőn, és annak hitét gyarapítóan) viselni méltóztatott, és ezzel a' mi Papi hivatalunkat meg-könnyíteni, 's-ugyan - azért az Apostoloknak Fejedelmöket, a' többi között, különösen meg-böcsülni ügyeközt; ezen'okra nézve: *Miris* (az előbbienekön fölül) a' te *Ki-teccőségödet*, és, *érdömeidre* nézve, *Örökösöidet*, és *törvényes Követközőidet* (kik, valamint ez előtt mondtuk, kiválasztattak, és ezen Apostoli Széktől jóvá-bagyattattak) mostanában, és a' következő örök üdökre különös ki-váltsággal föl-ékesíteni kívánván, hogy minek-utánna Te, és *Amazok* avval a' koronával, melyet mi küldünk, azon móddal és szer-tartással, melyet *Követjeid* magokkal visznek, annak rönkje szerint meg-koronáztatol, vagy meg-koronáztatnak, magad előtt a' *Köröszöt* (az Apostolságnak jelét) vitethessed, amazok-is vitethessék. És, hogy (a' mint *Tégödet*, és amazokat az Isteni kegyelem reá-tanítand) *Országodnak* mind mostani, mind követközendő *szent-egy-bázzait*, mi és követközendőink bejött, el-igazicscsad, és el-röndöllyed, *Apostoli hatalmunkkal* hasonló - képpen meg-engedtük; akarjuk - is; sött kérünk, valamint ama' második levelünkben, melyet közönségösen bozzád, az *Ország' Nagyjaiboz*, és az egész nép-

népbe biteles Követünk által, kit-is hozzád utastottunk, mind ezek bővebben vannak megírva.

Kérjük a' mindenható Istent, ki Tégödet és Anyád' méhbéből neveden bívott az Országlásra, és a' koronára, és a' ki azt a' Koronát, melyet a' Lengyel-Vezérnek számára csináltattunk, a' Te számodra megtartotta: Igazságának bokros növeténjeit gyarapítsa, Országodnak új Palántáit áldásának barmatjával bőven megöntözze, Országodat néked, Tégödet-is az országnak egészségben tartsd, a' látható, és láthatatlan Ellenségek ellen védelmezzön, és a' Földi Országnak viszontagságai után, az égi Országban örökös Koronával föl-ékesítsön. Rómában 1000-dikben. Kedden a' Nagy-bétben.

A' Pápának ezen leveléből ki-teccik: hogy ő küldötte szent Istványunknak a' Magyar-koronát, és azt a' Koronát, melyet a' Lengyel-vezérnek számára készítettött ez-előtt. Bizonyos az-is: hogy evvel a' koronával koronáztatott-meg szent Istvány. Bizonyos az-is: hogy ennek a' Római Koronának kölletött lönni mind karikájának, mind a' karikára köröszkül tétetött két abroncscsának: mivel a' korona beföldözött vala.

Jó barátok lévén Michael Dukas Görög Császár, és második Gejza Magyar-kiráj, amaz ennek egy arany karika-koronát ajándékozott; és, mivel igen szép volt, és a' Római karikánál

nál tágasabb; a' *Római* karikát ebbe a' karikába igazították; és így a' két karikából egy korona léve. Így tehát a' mi mostani Koronánk, a' *Konstáncinápoli*, és az előbb-küldetöt *Római* két karikából áll öszve-szerkeztetve, meg-maradván annak felső *Római* két abroncsa, melyek köröszűl vannak téve a' sejem-szálakból-öszszebordázott vásznon, mely a' kirájnak fejét befödi.

Csudállom bizonynyára azokat, kik (igen gyáva, és önkényesen ki-gondolt hitvány és talán patvar okokból) mind *Szilveszter-Pápa'* levelének valóságát, mind a' Koronának (legalább annak belső részének) *Rómában*-való származásának nyilvánosságát nagy [száj-tátva közel tiz esztendőök előtt tagadták, és így minden tehetségökkel azon ügyeköztek: hogy velünk el-hítessek: hogy a' *Római* koronának se hire se hamva, hanem azt *Görög-országból* küldötte *Dukás*, és néki köszönhettyük azt a' Koronát, melyet mi mindenkor *Szentnek*, *Angyalinak*, és *Apostoli* ajándéknak lönni gondoltunk.

Leg-bővebben harcolt ezen szent Korona ellen *Decsi Sámu*. De leg-bölcsebben védelmezi azt *Koller József*, *Pécsi Kanonok* (In commentario de Sacra Regni Hungariae Corona, Edito Quinque-Ecclesiis 1800. Typis Catharinae En-

Engel Viduae). Ezt a' könyvet olvassa , ki:
a' szent koronának dolgában el-igazúlni akar.

HATODIK SZAKASZ.

P a n n ó n i á r ó l .

Meg-hódítván Árpád a' Tiszán-túl - és -innen lévő tartományokat ; Buda mellett körösztül-tétette Katonáit a' Dunán: hogy a' Pannonokra es-
sön , kik ekkor (Szvatoplugnak kirájsága alatt) ,
Bécs-től fogva egész Belgrád-ig (mindenütt a' Duna'
menttében) szélesen és hosszan uralkodtanak.

Igy tehát Pannónia (Kluvernek' bizonyítás-
sa szerént) magába-foglalta akkor Auszriának
nagy részszét, tudni-illik a' Céciusi högyekig
Stiriát , Karintbiát , Karnióliát , Vindusok' Marchiá-
ját , Kroáciát , Sclavoniát , Bosniát , Szervianak
egy részszét, és mostanában a' Dunán-túl
fekvő egész Magyar - országot : az - az : a' mos-
tani Magyar - országnak közel harmadát.

A' régi üdőkben egész Pannónia két rész-
re vala föl-osztva ; Fölsőre tudni-illik , és
Alsóra. A' FÖLSŐBEN volt : Austria , Stiria ,
Carinthia , Karniolia , Vindusok' Marchiája , és
Kroácia. AZ ALSÓBAN volt : Bosnia , Sclavó-
nia , Szervianak egy részszete ; a' Dunán-túl-levő
Magyar-ország egészszen.

Föl-

Fölső *Pannóniát* ismét két részre osztották a *Rómaiak*. Annak egy darabját (melyben e' *Vármegyéink* vannak: *Baranya*, *Tolna*, *Sümege*, *Szala*, *Veszprém*, *Székes-Febér-vár*) *Valériának* nevezték, *Valeria*-herceg-kis-aszszonyról, ki, *Dioklecián*-Császárnak leánya lévén, *Galerius*hoz ment feleségül. Alsó *Pannóniában* *Sklaroniát*, vagy-is azt a' földet, mely *Száva*, és *Dráva* között fekszik, *Száviának* - is, *Interamensis*nek-is, *Riparensis*nek-is, mondották, *Víz-közinek*, *Partinak*.

Hogy a' *Pannonok* Testestül-lelkestül valóságos *Tótok* vóltanak, ki-teccik *Árpád*'-üdejében élő híres-neves kirájjokból, ama' *Szvatoplugból*, ki *Árpádnak* nagy ellensége vala, de meg-verte őtet *Ušzubú*-vezér, ki-is *Pannóniának* nagy részét a' *Magyar* birodalom alá kényszerítötte.

En ugyan *Szvatoplugnak* kiráji Lak-hejét *Veszprémbe*. hejheztettem abban a' könyvemben, melyet *ETELKA* cím alatt a' *Magyar* világgal közlöttem. Meg-neheztek egynemányan ezért, azt gondolván felöllem: hogy ezt az újjamból szoptam. Jele: hogy *Morva*-országról - írott régi, és szinte azon - üdö-beli könyveket nem forgatták. Tehát azzal szájaskodnak, a' mit nem tudnak. Olvassák *Dobner-Geblziusnak* gyűjtemenyjeit, in *Prodromo Historiæ Hayecci sub litt. (aa.)* Olvassák *Pilarz Adolfnak*, és *Moravecze Ferencnek* ily című könyveit: *Mo-*

raviae Historia Politica et Ecclesiastica, Brunae Typis Joannis Silvestri Siedler 1787. Olvassák *Kéza Simont*, ki *Kún-László Kirájunknak* üdejében élt. Olvassák *Timont*, és más egyebeket; meg-láttyák, hogy *Szvatoplugnak Veszprémi lakása* nem költemény.

Csudálatra méltó dolog pedig az: hogy ez a' *Szvatoplug Veszprémbe* hejhezttette kiráji Lakhejét, nem pediglen *Budán*, mely város, *Atilla*' üdejében, kész vala, és egész *Pannóniában* ennél hiresebb nem találkozott. Meg-löhet: hogy ezt azért cselekedte *Szvatoplug*: mert *Buda*'-várossa *Pannóniának* éppen a' szélén telepödött - le; Ő pedig bejebb kívánnya vala hejheztetni erős kiráji székét.

Pannonia névnek eredetét bizontalannak lönnimondgya *Kluver*; de hihető hogy *Dio-Kassius* nem olvasta, ki a' *Rómaiak*' üdejében *Pannóniának* Igazgatója vala, és maga' üdejében történtt nevezetesebb dolgokat hitelesen le-írta. Ő maga felől így beszéll: *Afrikanak* gond-viselése után, *Fölső Pannóniának* Igazgatójává tétetem. Ugyan - azért: a' miket mostanában trok, tapasztaltt dolgok előttem. Őket *Pannonoknak* azért neveztek: mert magoknak újjas rubázatokat (Kankót tudni-illik és Szürt) szokás szerént csinálnak ki-szabott és meg-varrott posztóból (ex Panno). Ebből a' *Panno* szóból (mely magyarról posztót tészen) származott tehát a' *Pannónia*

nia szó, mely annyit tesz, mint: oly Ország: melyben az emberek valami cudar posztóból készítettött ujjas rubázatokot viselnek. Innent tehát világosan ki-teccik: hogy, kik *Pannóniának* nevezetét eme' tót szavakból (*Pán ón, i ja*, melyek magyarul annyit tősznek, mint: *Úr ő, én-is a' vagyok*) akarják ki-erőltetni, igen enyelegnek, és gyermek-módra jádzanak.

A' *Bizantinomi* Görög Írók, *Pannóniát* szinte mindenkor *Peóniának* nevezik. De ezekkel is szembe-száll, és 'tengejt akaszt *Dió-Kassius*, kinek hiteles szavai ezek: *Az igazságot-nemtudó Görög Írók a' Pannonokat Peoneseknek neveztek. E' nevezet valósággal régi; de nem ezé a' népé; hanem azé, mely, Rodope-bögy mellet, Macedóniának tengöréig terjedött.*

Pannóniának címörét az 5-dik *Paison* látod. Annak udvara egy függő hosszszal két-felé van vágva. Jobb kéz felől a' vörös udvarban egy szárnyas állat vagyon szárnya-lába-terjesztve, és meg-koronázva. Ezt mások *Sasnak*, mások, *Kányának* lönni mondgyák. Bal-kéz felől ismét a' vörös udvaron négy fehér övedzetek vannak, melyek osztán *Magyar-országnak* címöre közé bé-vétettenek, midőn egész *Pannóniának* Urai lőttenek a' *Magyarok*.

Láthatni azon pénzeken, melyeket *Koeller Dávid* (In *Descriptione Orbis antiqui*) elő-ád, más címörjeit-is *Pannoniának*. I-ször: egy

fehér udvaron két fehér-szeméjek állanak. A bal-felől - álló mellett egy *Római jelet* látni (signum militiae Romanae). II-szor: A' második pénz az elsővel meg-egygyez, csak hogy az a' *Római-jel* a' két aszszony közé tétetött. III-szor: A' harmadik-is hasonló a' két elsővel, csak hogy fehér szeméj áll a' Fehér udvarban, ki-is, jobb kezében egy zászló formát tart. Mind-egygyikén ez a' szó vagyon ki-domborodva: PANNONIA.

Nagy dűcsőségére valik az *Pannóniának*; hogy *Bubáliában* (annak az Alsó részén virágzó régi híres várossában) születött *Décius*, ki-osztán Katonai gyakorlásival arra ment, hogy *Római-Császárnak* Választatott.

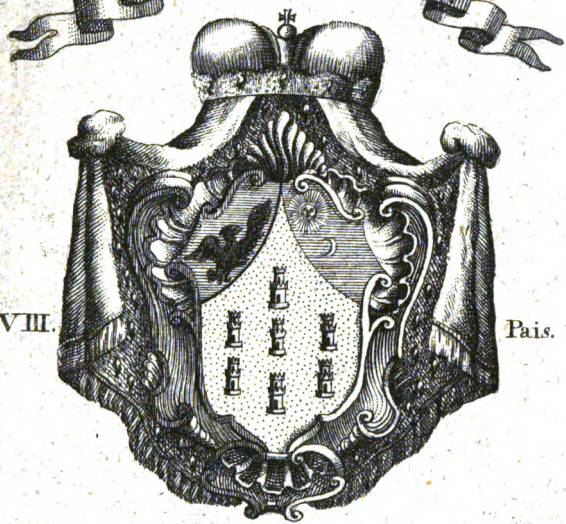
HETEDIK - SZAKASZ.

E r d é l y r ö l .

Midőn *Árpád* (a' *Magyarok Fejedelme*) *Szityiából* ki-jövéen, ezekre a' tájakra el-érközött; *Tubutum* - Vezérjének szorgalmatosságára bizta *Erdéjnek* meg-hódíttassát. Ez minek-előtte a' *Csatához* fogjon, *Ogmándi Magyar-hadnagynak* meg-parancsolta: hogy a' *Tartományba* bé-men-nyen, és annak környülménjeit jól ki-tanúllyá.

Visz-

TRANSILVANIAE

VIII.

Pais.

RANSILVANIAE

VII.

Pais.

Viszsa - jöven onnant *Ogmándi*; hírül-hozta *Tubutum*-vezérnek: hogy *Székejek* laknák az egész tartománt; Ezeknek vezérjök lönne *Gyalú*, ki magát *Atila'* ivadékjának lönni tartotta. A' *Székejeknek* akkori *Gyalú* vezérjököt sok-féleképpen írják a' nyelvünket - nem - ertő emberek. Mondgyák ötet *Galúnak*, *Gelúnak*, *Gelénak*. Van *Erdélyben* egy fahu *Kolos-vár'*-megyében, várral föl-ékesítve, melyet máiglan-ís *Gyalúnak* neveznek. Hajdan a' *Püspökségnek*, mostan *Bánffi-Grófoknak* jószágjok.

Gondolható ugyan magában *Tubutum*: hogy az atyafi *Sékejekkel* nem sok baja fog lönni, és, ha nékik szándékát ki-nyilatkoztattya; önként meg-adandgyák magokat. De másként esett a' dolog: mert *Gyalú* (maga' konccát féltvén) barátságot kötött a' közel-lakó *Oldbokkal*, és *Tubutumot* *Almás-vizénél* bé-várta. Ezt hallván *Tubutum* nagyon meg-mérgelődött. Seregének egy részsztét *Almás vizén* alattomban által-tétette: hogy az ellenségnek hátúljára kerüllyenek. Midőn amazokkal szembe - szállottak a' *Székejek*; azomban *Tubutum* (tömlőkre ültetvén vitézzeit) által-vitte a' vizen, és így a' *Székejeket* mind elől, mind hátúl jól meg-nadrágolta. Nem csak ezt cseleködte pedig; hanem, kik a' *Székejek* közül meg-maradtanak, azokat a' *Tartománnak* széleire kergette; maga *magyar-jait* pedig, *Magyar-országnak* e' szélein kezd-

vén, *Erdélynek* beljébe hejhezttette. Ekkor tehát két-féle emberek valának *Erdélyben*, az Uralkodó *Magyarok*, és a' határt-örző, avvagyis *Vég-Székejek*.

Erdélynek határjai ezek: Nap-nyugotrúl *Magyar-ország*. Nap-keletről *Moldávia*. Éj-szokról *Galícia* és *Lodoméria*, Dél-szokról *Valachia* és *Magyar-országnak*-is egy részsze. Hoszsza 40, Szélessége 36; következős-képpen Udvara 1440-derekaltt-mért-földek.

Ennek előtte *Erdély* ama' *Híres Dácinak* közepe volt (a' mint majd *Szirmiumnak* le-írásában elő-fogom adni). Urunk' születésse után a' második században *Tráján* és *Hádrián* Császárok *Erdélyt* *Római Tartományj*á tötték (Provincia Romana); de a' harmadik században sok féle Nemzetek (fő-keppen a' *Németek*) nyargalództak benne; azután a' *Gotbusok*, *Gepidák*, *Honnok*, *Avarok* foglalták-el. Végtére a' kilencedik században *Árpád* hódoltatta-meg *Tubutum* által.

Tubutum-vezér úgy foglalta-el *Erdélyt*, hogy azt mind magának, mind *Utóinak* meg-istartotta: mert (ennek a' *Vezérnek* halála után) az ő fia lött *Fejedelem*, kit *Horkának* neveztek. Ez nem igen nagy hírt hagyott maga után.

Horka után, annak fia lött *Fejedelem*. Neve ennek *Gyula* volt, ki-is magát azzal-tötte nevezetesé: hogy *Erdélyben* egy várat építte-tött,

tött, melyet Hatodik *Károly* Császárig, vagy is harmadik *Károly*-Kirájunk' ideoéig *Gyula-febér-várnak* mondottak. Mivel az - után ez a' Kiráj a' várat egészszen meg-újjította, és (a' mostani váraknak módjok szerént, talpra-állította); meg-valtoztatták előbbeni nevét, most immár *Károly-febér-várnak*, vagy kurtábban: *Károly-várnak* nevezik.

Gyula-Fejedelemnek két gyermeki voltanak; egygyik leány, *Sarolta*-nevezetű, a' ki szent *Istvánnak*-anyja lött. Másik fiú-gyermek *Gyula*, kit hogy atyjától meg-külömböztessenek, Ifibbik *Gyulának* neveznek, és ez lött Atyjának halála után *Erdélyi* Fejedelem.

Magyar-országnak a' *Körösztény*-hitre-allása után-is, erősen meg-maradott a' Pogánságban ez az Ifibbik *Gyula*. Ugyan-azért: semmit se gondolván Szent *Istvánnak* üdvösségös intéseivel; ellene föl-is-tamadott, és *Magyar*-országnak *Erdélyel*-öszsze - kapcsoltt széleit, gyakorta meg-látogatta, le-is-tiporta. Szent *István*, e' sok nyughatatlanságokat el-útván, és még a' rosszabb következősektől annál-inkább tartván; *Gyula* ellen vezérlötte seregét; annak embe-reit meg-verte; magát a' Fejedelmet el-fogta, és tömlöcbe tötte; a' fiúrúl-fiúra háramlott Fejedelemséget el-rontotta, és így *Erdélyt Magyar*-országgal öszsze - forrasztotta: 1002-dikban.

Ekkor tehát az igazgatásnak módja-is megváltozott *Erdélyben*. Hogy Szent *István*' üdejéről semmit se szóllyak (mert az ekkori írásokban keveset találhatunk); 1262-dikben *IV-Béld*nak fia *István* (a'ki osztán kirájjá-is lött) *Hercegi* cím alatt uralkodott *Erdélyben*. 1352-dikben *Nagy-Lajos*-kirájunknak Test-vére *István*, *Vezér* név alatt igazgatta *Erdélyt*. Az-után *Bebódok* által parancoltak benne Kirájjaink. Ezt a' *Bebód* szót a' *Bizantinomi* Görög Írók tartották-föl mind eddig, és mivel nekik B-bötőjök nincsen, a' hejett V-bötüvel élvén, így ejtették-ki: *Vevod*, ebből csigázódtak ezek: *Vovod*, *Vojvod*, *Vojvoda*, *Vajvoda*, *Vajda*. Nevezetesek pedig az *Erdélyi Vajdák*.

Második *Gejza* kirájunk' üdejéig *Erdélyben* csak két-féle emberek laktanak, *Magyarok* tudni-illik és *Székeiek*. Ez a' kiráj 1150-dikben bé-hozta a' *Szászokat*, és nekik sok kiváltságokat adott, kik egész máiglan megmaradtak *Erdélyben*, és *Erdélynek* arra a' szélére tövödtek, mely *Oláb*-országgal határos. A' *Magyaroknak* *Vár-megyéjök*, a' többi kettőnek *Székeik* vannak.

A' *Székejségnek* régi címörökről ezeket mondgya *Nagy-ajtai Cserei Farkas*: hogy 1437-dikig egy páncélos kezét hordozott a' Pais, közben egy kard vala, a' kardnak közepe tájján *Medve-fő* és sziv, a' kardnak högyén a' korona.

Ezt

Ezt a' leg-régibb pöcsétöt maga szemeivel látta, és kezébe fogta azon említett Úr, melynek kerületén e' vala az irás: *Arma trium generum Scythulorum* az-az: címöre a' három-nemű Székelyeknek. Az - után 1437-dikben (életének utolsó esztendejében) meg-másolta Zsigmond kirajunk a' Székejek' címörét, és, mivel ezek mind a' Törökök ellen, mind a' Parasztok' föl-tamadássában szorgalmasan vigyáztak, ennek jeléül adódott nékik' a' Nap és hóld, melyek hasonló - képpen az egekben vigyáznak. Ezzel éltek a' Székejek' 1612-dikig. Ekkor Bátori Gábor Fejedelem meg-változtatta a' Napot és holdat, és ezeknek hejébe tötte a' hét dombokon álló hét várakat: de 1613-dikban meg-ölet-tetvén ez a' Fejedelem *Váradon*, vissza-tötték a' Székejek' előbbeni címörjöket, a' Napot tudni-illik és hóldat, melyel mostanában - is élnek.

Egész Erdélynek mostani címörét a' 7-dik Paison látni. Alól (a' vörös udvarban) vannak hét dombokra - építettött annyi Kastéjok. A' címörnek e' részsze a' Szászokat illeti. — Ugyan ezen vörös udvarban vannak még bal-kéz-felől a' Nap, Jobb-kéz felől az újjúló Hóld. A' címörnek e' részsze a' Székejeknek szóll. Néme-jek azt tartják: hogy ezen *hóldtól* mondatik: meg-hóldolni, meg-hóldítani; az-az: valami el-lenséget a' Hód, vagy Hóld' címöre alá kén-szeríteni. — A' Fölső arany Udvarban vagyon

a' fekete Sas, vagy talán *Atilának Asztúrja*, minden korona nélkül. Ez a' rész a' *Magyaro-*
kat jelenti.

A' *Mobácsi* veszedelem után (mely 1526-
dikban történt) *Erdélyt* egészszen el-szakasz-
tották *Magyar-országtól*, és független *Herceg-*
séggé, vagy - is *Fejedelemséggé* tötték. Ennek
a' szakadásnak el-kezdője *Zápolya* kirájunk vala,
az a' ki *Szegeden* negyven - ezer - emberből-álló
seregével meg-állván, úgy mint *Erdélyi* vajda ;
onnant szemlélgette a' *Mobácsi* veszedelmet. Ez
magát osztán (igen erős lévén), *Magyar-ország-*
nak egy részsze által, *Kirájságra* emelte ; *Erdély*
pedig hatalmába így jutott :

Észre - vévén ez a' *Magáról*, és maga
után, *Vérérül* - is gondolkozó *Kiráj*: hogy *Fer-*
dinándnak (az akkori *Római Császárnak*) nagy
kedve volna, és hozzá-tartozó ereje - is, igaz-
sága-is lönne *Magyar-országnak* el-foglalássára ;
látná pedig azt-is: hogy, ha, halála után, a-
ma' *Németre* jönne a' *Magyar* birodalom; ke-
vés maradhatna *Ivadékjainak*, melyből (álladal-
mok szerént) böcsületösen el-élhetnének ; meg-
egygyezett *Ferdinand-Császárral* abban: hogy
Erdély a' *Magyar* *Korona* alól ki-vétessen, és
az ő birtokába adasson.

El - szakasztatott tehát *Erdély* *Magyar-or-*
szágtól, és *Zápolyának* birtokába adatott. De
se maga *Zápolya*, se ennek fia *Zsigmond* sokáig
nem

nem élhettek ezen el-rántott jószágokkal. Mind a' kettő hamar ki-hala. Ugyan - azért : Erdélynek valóságos, az-az valamit - mozdító első Fejedelmének *Bátori Istvánt* lehet mondani ; kit osztán a' *Lengyelek* Kirájokká töttenek. Mind-az'-által : *Zápolya János* kirájtól fogva, az' *Erdéji* Fejedelmek így következtenek :

1. ZSIGMOND János - - meg-holt 1571
2. FERDNAND Császár le-tötte - 1556
3. BATORI István - - le-tötte - 1576.
4. BATORI Kristóf - - meg-holt 1582.
5. BATORI Zsigmond le-tötte - 1602.
6. II - RUDOLF Császár - -
7. BATORI András - - meg-holt 1599.
8. BOCSKAI István - - meg-holt 1606.
9. RAKÓCI Zsimond - - meg-holt 1608.
10. BATORI Gábor - meg-öletött 1613.
11. BETHLEN Gábor - meg-holt 1629.
12. BRANDEBURGIAI Kata 0.
13. BETHLEN István le-tötte - 1630.
14. I - RAKÓCI György - meg-holt 1648.
15. II - RAKÓCI György - le-tétetött 1660.
16. RÉDEI Ferenc - - - 0.
17. BARCSAI Ákos - meg-öletött 1661.
18. I - RAKÓCI Ferenc 1655.
19. KEMÉNY János - - meg-öletött 1662.
20. I - APAFFI Mibály - meg-holt 1690.
21. II - APAFFI Mibály - le-tötte 1699.

Ez

Ez az Erdélyi Hercegség Zápolyától fogva egész második Apafig tartott közel 150. esztendeig. Ekkor II-Apafi Mihály (Tököli Imrétül háborgatván); Erdély' Alladalmainak, és Röndjeinek jóvá-hagyásából, az Erdélyi Fejedelemséget Első Leopold - Császárnak ajándékozta. Maga Bécsbe ment, és ott meg-holt 1714-dikben.

Mihejest Erdély az *Austriai* háznak Jozsága lött; a' Pais mindgyárt meg-változott, és szebb színbe öltözött, valamint a' 8-dik Paisban látni. Lég-alól az arany Udvarban vannak a' Szászoknak hét Kastéjjaik. — Föllyebb bal-felől a' kék Udvarban a' Magyaroknak Sasok, avvagy *Asturjok*. Jobb kéz felől, hasonló-képpen a' kék Udvarban a' Székejeknek Napjok és újjuló *boldjok* láccatik. Ezeken fölül vagyon a' Hercegi Palást, mely az egész Paist mesterséges Gyönyörűséggel bé-foglalva tartya. Leg-fölül a' Hercegi Süveg láccatik. Ebből az *Austriai* házból így következtek Erdélynek immár örökös Hercegei, és Fejedelmei:

1. I-LEOPOLD - - - meg-holt 1705.
2. I-JOZSEF - - - meg-holt 1711.
3. II-RAKÓCI - - -
4. VI-KÁROLY - - - meg-holt 1740.
5. MARIA - THEREZIA meg-holt 1780.

Minek utánna *Maria-Therezia* Erdélynek Fejedelme lött, 1741-dikben az Álladalmak és Röndök le-tötték a' hitöt *Szcsenben*. Ennek emléköze-tére

tére Pénzek verettettek, melyeknek föl-írásai ezek :

*Coelo Numen habes, Terras Regina tuetur,
Sic Coelo et terris, Hungare! tutus eris.*

az-az :

Égben Istened vagyon ; a' Földet a' kirájné oltalmazza ;

Igy Magyar mind menyben , mind földön biztos lészel.

Az - után.

Sub cruce jam gemina ,gemina est Patrona Maria.

az - az :

Már a' kettős köröszt mellet kettős Mária az oltalmad.

És még

Nec saevos metuent armenta Leones.

az - az :

Se a' vad oroszlányoktól nem fognak félni a' Göböjök.

Ezen fölül még

RegnantI Mariae theresiae

Vt prinCipi sVae

VotIs se IVratI

obstrinXere DaCI.

Inventore Libero Barone

Joanne Lazár de Gyal.

T. R. I. As.

az-

az - az :

Örszágoló Maria Thereziának
mint Fejedelmének
Fogadással le-kötelezték magokat
az esküdtt Dákok.

Fel-találója Gyalakúti Szabad Báro
Lázár János.

Az Itélő Kiráji Tablának Assessora.

I-Ferenc- Császárt 1742-dikben, mint egygyütt
Uralkodót bé-vötte Erdély.

Mária Thereziának Uralkodásában föl-emel-
tetett Erdély a' Fő - Fejedelemségre (Magnus
Principatus). Ekkor meg-változott ismét Erdélynek címöre. Korona tétetődött oda, melyet a' Kiráji levélben láthatni, mely 1765-dikben adatott.

6. II-JOZSEF	-	-	meg-holt 1790.
7. II-LEOPOLD.	-	-	meg-holt 1792.
8. I-FERENC	-	-	még él.

Erdélyben tizen-egy Nemzetségek vannak.
Ki vévén a' Magyarokat, Székejeket, és a' Szászokat a' többiek türedelem szerént vannak a' Fejedelemségben. 1. Olábok. 2. Örmények. 3. Görögök. 4. Zsidók. 5. Morvák. 6. Lengyelek. 7. Oroszok. 8. Bolgárok. 9. Szerbok. 10. Tótok. 11. Cigányok.

Erdélyben négy-féle Vallások vannak bévéve. 1. Katolikusok. 2. Reformátusok. 3. Evangelikusok. 4. Unitáriusok.

A

*A Magyaroknak hét Vár-megyéjök
ezek:*

I-szor: BELSŐ-SZOLNOK. Éjszakra első Magyar-ország' szélén. Fő-hejségjei ezek. 1. Dézs. 2. Szamos-új-vár. 3. Szent-Benedek, Gróf Kornisok' vára. 4. Káplán, Gróf Hallernek kastéjja. 5. Betlen, Gróf Betleneknek tornyos vára.

II-szor: DOBOKA. Belső - Szolnok alatt fekszik hosszsan, Magyar-ország' Szélén kezdven, Oláb-országig terjed. Fő-hejségjei: 1. Szent Mihály'-telke, Torma Uraságé. 2. Doboka, a' Szamos mellett. 3. Apafalva, Apafiak' jóságá.

III-szor: KOLOS. Doboka alatt. Fő-hejségei: 1. Boncida. 2. Kolos-vár. 3. Monostor. 4. Kolos. 5. Búza. 6. Gyálú. 7. Szamos-falva.

IV. TORDA. Kolos alatt, melynek közepében van a' Székejeknek aranyos-székjök. Tordának fő-hejségei: 1. Torda. 2. Disznájtó Kún-Nemzetsége. 3. Vétset Kemény-Nemzetsége. 4. Régen. 5. Görgény. 6. Vajda-szent - Iván, mulató hejök az Erdélyi Vajdáknak.

V. FEHÉR; vagy is Gyula-fehér-vár-megy, Torda alatt. Fő-hejségei. 1. Enyed. 2. Gyula-fehér-vár. 3. Borberek. 4. Balázs-falva. 5. Torockó. 6. Zalatna. 7. Szent-királya, a' Bánfiaké. 8. Homoród. 9. Tóvis, hajdan a' Paulinus szerzeteseké.

VI. HUNYAD: Dél-szakra utolsó, Magyar és Oláh-ország szélén. Fő-hejségei: 1. Hunyad, Hunyadi Jánosnak (Matyás - Kiráj' attyának) régi vára. 2. Arany-vár. 3. Illye. 4. Dobra. 5. Rápót. 6. Déva. 7. Vas-kapu, szoros járás a' högyek között. •

VII. KÜKÖLLŐ: Az előbbi hat vármegyék Magyar-országnak egész szélét foglalják-el, Éjszaktól Dél-szakig. Csak maga Küköllő nem határos a' Magyarokkal, hanem Erdélynek szinte közepén fekszik. Nevezetes hejségei: 1. Küköllő-vár. 2. Radnót. 3. Bonyha. 4. Sz. Miklós. 5. Ebes-falva. Innént emeltetett Apafi a' Fejedelemségre.

A' Székejeknek hét székeik szék:

I. CSÍK-SZÉK; melyhez még két apróbb székek kapcsolattak, úgy-mint Gyergyó és Kászon. Mind a' hárman Moldávia felé esnek. Fő-hejségi Csík-szerda. Mikó-vár. Csík-Somlyó. Szent - Miklós, Kászon.

II. KEZDI-SZÉK. Kászonyn alól, Moldávia szélén. Fő-hejségi Kezdi-vársár-hej. Kezdi-szent Lélek. Bereck. Nem messze innént az Ojtos-kapu.

III. ORBAI-SZÉK. Moldávia, szélén Valáchia felé. Fő-hejségei: Zabola. Kovászna. Papol. Zágón.

IV. SZEPSI-SZÉK, hozzá - van ragasztva egy kisebb Szék, úgy-mint Miklós-vári szék.

Alu

Aluta' vize fojtában terjed, *Valarbia* szélén. Fő-hejségei: *Körös-Patak*. *Úzon*. *Bik-falva*. *Héfalva*. *Miklós-vár*. Meg-köll jegyzni: hogy *Kezdi-Orbai-Szepesi* székeket egy szóval *Háromszéknek* mondták ez előtt, és ~~csak~~ egy Széket jelentött; de most különös Székekre vannak ki-osztva, de egy Bíróság alatt.

V. UDVARHELY-SZÉK. Hozzá vannak ragasztva két kisebb székek, úgy-mint *Keresztúr* és *Bárduc*. *Gyergyó* és *Csik* felé fordul. Délszakra *Maros-szék*től határoztatik-meg. Napnyugotra *Seges-vártól* egy *Szász* széktől. Fő-hejségei ezek: *Homoród-Almás*. *Székely-keresztúr*. *Párduc*. *Udvarhely*.

VI. MAROS-SZÉK *Udvarhely*, és *Gyergyó*-székek között éjszakra, és Nap-keletre. Délszakra pedig és Nap-nyugotra *Gyula-fehér-vármegyével* és a *Tordaival* fogattatik egybe, *Maros*' vize mellett. Fő-hejségei: *Szent Pál*, egy vár, *Gyulaffi Grófoké*. *Szent Demeter*, *Redli* nemzeté. *Maros-vásár-hely*.

VII. ARANYOS SZÉK, *Torda* és *Küküllő* vármegyékhez közel. Fő-hejségei: *Bagyon*. *Keresztes-mező*. *Szent Mibály*. *Gerend*. *Vár-falva*. *Felvinc*.

A' *Szászoknak* hét székjeik ezek: 1. *Szeben-szék*. 2. *Médgyes-szék*. 3. *Szász-sebes-szék*. 4. *Szász-város-szék*. 5. *Kő-halom-szék*.

B

6.

6. Szeges-vár-szék. 7. Nagy-sink-szék. Még ezekhez tartoznak két apróbb *Districtusok*: 1. a' Brassai. 2. a' Besztércei.

NYOLCADIK SZAKASZ.

Sklavónia - Országrol.

Sklavóniát (midőn még *Pannóniához* tartozott) így nevezték ez-előtt: *Pannonia Savia*: mivel *Száva* és *Dráva* vizek között elég hosszsan terjedött. Némejek osztán *Tét-ország*nak nevezték. De én úgy véleködöm: más *Sklavónia*, más ismét *Slavónia*. Nem-külömben különböznek e' két szavak: *Sklavas*, és *Slavus*: Meg-eshetött: hogy, midőn ez-előtt *Sklavoniát* így nevezték: *Szavía*; ebből osztán elsöben ezt faragták *Szlávia*, az-után *Slavia*, végtére *Slavinia* és *Slavónia*. Elég az: hogy Királyjainknak Címjei között soha se olvastatik *Slavonia*, hanem mindenkor *Sklavónia*. A' *Tisza-melléki Magyarok* se mondgyák másként, hanem *Sklavónia*.

Sklavóniának határjai ezek: Éjszokról *Dráva*, Dél-szokról *Száva*, Nap-keletről *Duna*, Nap-nyugotról *Német-ország*. Hossza 60, szélessége 12, következés-képpen udvara 720-dere-kaltt-mérett-földek. Lakosi nem mennek többre

re, mint két-száz harminc-öt ezerre. Fő-hejségei: *Varasdin, Ratsa, Eszék, Péter-vára, Karlovic*. Ebben az utolsóban frigy kötöttött 1699 a' *Császár-Lengyel-Orosz- és Venétiai Hatalmaságok* között. Mondgyák: hogy az oda-való *Rác-érseknek* harminc-négy-ezer forint jövedelme legyen, *Neisinger* szerént.

Kinek üdejében jött légyen *Sklavónia* a' *Magyarok'* birtokokban, nem oly könnyen lehet világosságra hozni. Bizonyos az: hogy 1000-dik esztendőben *Szent Istvánnak* birtokában vala; ez-előtt kölletött tehát által-hozattatni: mert az-is bizonyos: hogy *Szent István* úgy vötte - által *Magyar-országot* édes *Atyjától Géjzától*; hogy ennek dél-felől-lévő határja *Kroácia* lönne, mely akkor mostani *Bosniának*-is egy részszét földjeihez csatlotta. Nem lehetött volna pedig *Kroácia* (*Bosniának* egy csúcsával együtt) *Magyar-országnak* határja, ha csak akkor *Sklavónia* *Magyar-országhoz* nem tartozott volna: mivel *Kroácia* és *Bosnia* túl-esik *Sklavónián*. Így tehát, vagy *Gejza*-vezért, vagy ennek *Atyját Toksont*, vagy *Nagy-atyját Zoltánt* lehet *Sklavónia'* meg-hódítójának mondani.

Noha *Sklavóniát* annyi üdőtől fogva birtokunkban tartottuk; még-is, a' kiráji címek között, annak emléközetét, vagy nevét föl-nem találhattyuk. Mert bizonyos az: hogy *Korvina* *Mátyás-Kirájunk* se írja magát valahol *Skla-*

ronia' kirájjának. Ez talán azon okból történt: mert egész *Mátyás*-kirájjig nem tartották *Sklavóniát* országnak; hanem vagy *Bánságnak*, vagy pedig *Vezérségnek*. Vezér volt benne 1252-dikben valami *Dienes*. Osztán 1260-dikban hasonlóképpen vezér volt benne valami *Albertinus*. Ismét 1262-dikben vezér volt *Béla*, IV-*Béla*-nak - fia. Kun-*László* üdejében sok kiráji levelek emlékeznek a' *Sklavóniai* Bánokról.

Második *Ulászló*-kiráj (a' ki *Korvínus*-*Mátyás* után tüstént uralkodott) leg-első volt Kirájjaink közül, a' ki *Sklavóniát* Kirájságra emelte, a' mint annak kiráji leveléből ki-teccik, melyet 1496-dikban *Sklavóniába* küldött különös kegyességének jelétül. Én ezt a' levelet ezen Könyvembe bé-fogom-iktatni, abból az okból; hogy mivel egyszer a' Pápa'-irássának módját meg-mutattam azoknak, kik deakül nem tudnak; lássák azon módot-is, melyel Kirájjaink élni szoktanak kiráji Leveleikben. A' levélte tehát magyarul így vagyon:

ULÁSZLÓ, Isten' kegyelméből Magyar-országnak, Cseh-országnak, Dalmácia-országnak, Kroácia-országnak, Ráma-országnak, Lodóméria-országnak, Kumánia-országnak, Bulgária-országnak Kirájja; Silésianak és Lucemburgnak Vezérje, Morvának és Luzáciának Vég-örje, A' dolognak örök emlékezetére.

Illik:

Illic : hogy a' Kiráji méltóság számot tartson Fobbágyjainak igazi és illendő kérésökre , és ugyan azon Fobbágyakat (kegyelmének tellyességéből) szünet-nélkül - való dücsőségekkel azért illesse : hogy , midőn , magok' Uroknak alája vettetvén , az igának könnyüsege bordonzást érezik ; a' köteles Hlóság' föl-vött gyakorlásinak meg-tartására annál inkább föl-gyuladgynak. Mert akkor öröndenek a' Fobbágyok jó Elöl-járójoknak firfiségében : midőn őket nem csak régi törvényökben , és szokásokban szorgalmatossan ápolgattya ,²¹ és megtartya ; hanem ezeken fölül új dücsőségekkel - is magasztallya , és kiráji adakozóságának ajándéki-val föl - ékesíti.

Tebát : ezen levelünknek rendjével mindennek tudtára adni kívánnyuk : hogy , midőn (ezekben a' napokban) egy-nehány Urakkal , Egy-bázi Elöl-járókkal , és az Ország' Nagyjaival Buda-városunkban össze-gyülekezve lőnnénk ; a' mi Hlveink : Nemes és Nemzetes Túrózi Bernárd , Deszniczai Kapitáni György ; és Voikouczy Voikfi Miklós , Sklavónia - országunknak nevében , és az egész Nemesség' Szeméjében Fölségünknek elejébe jöven , előnkbe adták : hogy noha ama' mi Sklavónia-Országunk már régtől fogva Paissának címőren a' Nyestet bordonzta , és mind - eddig mindenkoron vele élt , és annak birtokában közönségesen a' Közttség - is volt ; mind-az-által (bizonyos okokra nézve :) kívánnak ugyan-

azon-Országunk' lakossai: hogy ezt a' Címört a' mi Fölségünk vissza-szolgáltassa, és nekik (örök emlékezetre) meg-újjítva ajándékozza.

Mi tehát kívánnjuk azon említett Sklavonia' országunkat, és azon Ország' lakossait nem külföldben, mint más Országainkat, Uradalmainkat és azoknak lakossait nem csak régi törvényjökben, jussokban, és Szokásokban meg-tartani; hanem még a' dücsőségnek nagyobb címjeivel, kiráji előlévésünkkel, és adakozóságunkkal föl-ekesíteni.

Mert ezen Országunk Száva és Dráva között lévén, és a' Köröszténységnek örökös ellenségei ellen (a' Törökök' ellenökben lakván) szüntelen hadakozik, és magát fegyverével úgy védelmezi, hogy alig ment - bé valamikor abba a' tájba a' Török, és ime (nagy csapás és kár-vallás után) abból ismét ki-takarodott. Ugyan-azért: méltán nevezhetjük ezen Országunkat ugyan-csak egész Magyar-országunk' paissának és első-bástyájának.

Hogy tehát ezen mi Sklavónia - országunk és Híveinknek mindensége, kik abban tartózkodnak, a' mi kiráji adakozóságunkat érözze, és bő-kezűségünket tapasztalja; ezeket a' címöröket: tudni illik: egy bárom-szögü Paisban, két előbb-említett fojó-vizeket, általalag egyenesen le-festve, ezek között bagyattatott udvarban, mely éppenséggel vörös, az előbb-említett Nyestet, az ő régi címörjökét természetes színében és bozza-illőben; a' többi,

többi két udvar (ugyan azon paisban) azon említett két fojó-vizeknek külső részeiktől választatnak el, és éppenséggel égi-kék színűek, melyeknek fölyebbikében egy csillagot, melyet (mivel a' szünetlen - való hadakozási gyakorlásokban a' mi említett Sklavonia-országunk és annak lakossai a' Törökök ellen szünetlen viaskodnak) Mars-csillagjának neveztetni akarjuk. Ezen fölött a' Paison fölül egy Sisakot igazi színében, és tulajdon látalékjában különb-színű virágokkal, mint-ba a' széltil bojgattatnának, annak a' sisaknak és az egész Paisnak, és az egész címörnek le-irássát szép különbözetökkel befoglalva (valamint ezek e' levelünknek elején ki-ünnak rajzolva, és nyilvánosan ki-festve) kész-akaratból, és bizonyos tudományunkból, az előbb mondott Egyházi Elöl-járóknak, és Ország' Nagyjainak a' mi királyi hatalmunknak tellyességből ugyan azon Sklavonia-országunknak, és a' Nemesek' mindenségének adni, és meg-erősíteni kívánnyuk, jóvá-bagyván, meg-is-engedvén nekik: hogy ők mostantól fogva mind-örökké éllyenek a' Zászló-allyakban (Banderiis) és más akarminő katonai gyakorlásokban, melyek azon Országunknak mindenségét illeti. És hogy ők magok köz-haszonjokat vigyázatosabban, és okossabban elő-mozdithassák: azon címörrel a' pöcsét-nyomókban (ezt a' vörös-viaszra nyomván) minden trássáikban és küldendő leveleikben (melyek a' Közönségnek akarattyából utasítatnak) élbessenek; járatba-is vöbessék.

Kegyelmünknek ezen különös meg-érdemléssén
öröndgyenek tehát, és a' mi kiráji Főlségünk' dicsősége
annál-inkább meg-erősödjön az ő inté-
zetjök, mennél világosabban láttyák; hogy kiráji
bővebb bajlandósággal, és kegyelem' ajándékjával
meg-előztettek. Mely dolognak emlékezetére, és
örökös meg-erősítésére nézve e' jelen-való, és füg-
gő-valóságos kettős pöcsétünkkel (melyel, úgy-mint
Magyar-országnak Kirájsága élünk) le-pöcsétöltt le-
velünket ugyan azon Sklavónia - országunknak,
és az Ország' Lakossai' Közönségének adni kíván-
tuk. Adatott Kristusban Tisztelendő Atyának Ta-
más Urnak, Egri Egy-báz' Püspökjének kezei által,
ki Udvarunknak leg-főbb, 's - leg-titkossabb Kor-
látossa (Cancellarius) és a' mi kedves Hivünk. Bu-
dán Bóldog-aszszony' fogantatással napján. Urunk'
1496-dik esztendejében.

Ebben a' kiráji levélben ezek a' meg-jegy-
zetre valók: **ELŐSZÖR**: noha ugyan világo-
san ki - nem - jelenti *Ulászló*: hogy *Sklavóniát*
Kirájságra föl-emeli; mind'-az-által: ettől az
üdtől fogva, utánna-következött kirájjaink *Skla-
vóniai* kirájságnak írják magokat. Ezen-kivül: Ki-
rájságra - emeltetöttnek lenni vallyák mások-is;
úgy - mint: *Lucius* (l. I. c. 12.), *Révai Péter*
ama' *Korona - ör* (cent. 7. p. 146.), A' Magyar-
ország' hejségeink Írója (Auctor Topographiae
Regni Hungariae P. III. c. 3:). **MÁSADSZOR**:
Az a' *Tamás*, ki ekkori üdőben a' Kirájságnak
Kor-

Korlátossa vala, ama' hires *Bakacs Tamás* vala, ki (meg-egygyezvén *Hippolit Cardinálissal*) ennek hejébe *Esztergomi* *Ersők* lött, az-után *Kardinális*, végtére a' *Konstancinópoli Patriarchának* címjét-is meg-nyerte; ki Országunkban a' *Gróf Erdődi-Nemzetet* annyira vitte, és érdemeinek bokrosságával az egész Országot be-
tejesítötte. **HARMADSZOR**: Mivel *Bakacs-Tamás* még úgy, mint *Egri Püspök*, a' *Kirájnak* leg-föb, és leg-titkossabb *Korlátossa* vala (*Summus et Secretarius Cancellarius*); ki-tec-cik: hogy ez a' *Tiztség* nem völt mindenkor az *Esztergomi Érsekséggel* öszsze-kapcsolva; hanem a' *Kiráj* annak adhatta, kinek akarta.

A' mi pedig *Sklavóniának* *Paissát* illeti; az bizonyos: hogy mind a' régiből valami meg-maradott, mind valamit hozzá-adott *Ulászló*, avvagy pedig meg-másolt — Meg-másolta az ud-varnak közepét, mely eleinte mély-vörös völt (*Purpureus*). A' *Kiráj* vörösre rőndöli. Meg-másolta a' koronát-is, mely hejett (a' *Sklavónitáknak* vitézségjökre nézve) katona *Sisakot* tészen különbb-szinű virágokkal ki-ékesítve — Hozzá adta a' *Marsnak* csillagát ugyan-azon vitézségjökre nézve. Meg-maradott a' régi *Nyest*, melyet a' *Kiráj* *Mardúrnak* nevez; ezt mások *Marteknek* nevezik. Ezt a' *Lengyelek* *Kunának* mond-gyák. Ujjabb írók ezt *Martának* hívják, és no-ha ez a' szó tulajdon-képpen *Spanyol* szó; még-

is mind - az' által azt az *Olaszok*, *Franciák*, *Németek* így írják: *Marta*, *Martaro*, *Martaro*, és *Martorello*. A' *Bononiai Szücsök*: *Martire*. Az *Anglusok*: *Marter*. A' mi magyar törvényünkben-is sokszor vagyon emlékezet a' *Mardurinákról*. — Még azt-is meg-engedte nekik: hogy vörös viaszra nyomják az Ország pöcsétjét. Ez is régenten különös kegyelem vala.

KILENCEDIK SZAKASZ.

Sirmiumról, vagy-is Szerémről.

S*irmium* (melyet a' *Magyarok* mindenkor *Szerémnek* neveztek) a' mostani üdőkben *Sklaóniának* az az egy részsze, mely a' *Szávának* és a' *Dunának* fordul, *Belgrádnak* által-ellenében. De ennek-előtte ez a' *Tartomány* ama' híres *Dáciához* tartozott, melyről mostanában valami keveset szóllok.

Ez a' *Dácia* magában foglalta azt a' nagy irtóztató földet, melynek határja a' *Tisza* és a' *Fekete tengör*, Dél-szokról a' *Duna*. A' *Dákok* kirájjának birodalmában voltak tehát I-ször: a' *Tiszán* - túl fekvő *Magyar-Ország*, a' *Temesi Banáttal* egygyütt. II-ször: egész *Erdély*. III-ször: *Oláb-ország*. IV-ször: *Moldova-ország*.

Az

Az egész *Dácia* három részre osztatott. I-szor: egygyik részszét nevezték *Parti Dáciának* (*Dácia ripensis*). Elsőben: a' *Tiszán-túl-lévő* egész *Magyar-ország*, úgy-mint ojas föld, mely a' *Tisza'*-partján terjesztetik-el, másad-szor: azon földek, melyek, a' *Tiszától* kezd-vén, a' *Dunának* partjaira terjedtek, úgy-mint a' *Temesi Bánát*, *Valáchiának* egy részsze, *Moldáviának*-is a' *Duna-szélín-lévő* egy részsze *Parti Dáciának* mondattak. II-szor: *Dáciának* másik *Részszét Közép Dáciának* hívták (*Dácia mediterranea*). Benne volt egész *Erdély*, mert egész *Dáciának* közepében fekszik. III-szor: *Dáciának* harmadik részszét nevezték *sziklás Dáciának* (*Dacia Alpestris*). Benne vannak azok a' föl-dek, melyek a' *Havasokon-túl* fekszenek, úgy-mint *Moldáviának* és *Valáchiának* az a' földje, mely a' *Parti Dáciától* el-nem-foglaltatott.

Ezek a' híres *Dákok* hasonló-képpen *Szittyiai* nemzetségek voltak, és atyafiak a' *Gétákkal*, ugyan-azért *Dáciát* így-is nevezik: *Gepidia*. És ugyan ezek a' *Géták* (nemzetségjöknek, vagy talán azon vizeknek, mellyek mellett lak-tak, külömbségjök szerént) külömb-féle-kép-pen - is mondódtak. Vólt egy részsze: *Massa-Géták*, másadika *Tira Géták*, harmadika *Tisza-Géták*. Vóltanak közöttök *Triballok*-is. *Géták* a' hadban leg-kegyetlenebb emberek vóltak. Bizonsága ennek *Ovid*, ki így ír felöllök: *nub-la*

la Getis toto gens est truculentior orbe, az-az : a' Gétáknál nincs e'világon kegyetlenebb nemzetség.

Urunk' születése előtt közel negyed-félszáz esztendővel már híresek voltak ezek a' *Dákok*, és rettenetesek a' fegyver - viselésben. Akkori - kirájok volt *Sarmis*, kit a' Görögök *Sirmusnak* szoktak nevezni. Ez közönségösen Országának közepén lakott, az-az *Erdélyben*, pedig abban a' Városban, melyet maga nevé-ről *Sarmisnak* mondatott, mások ezt a' Gétákkal össze-kevervén, *Sarmis-égetuzának* neveznek. Ez a' Város *Erdélynek* Dél-szaki részszén feküdt, nem messze a' *Vas-kaputól*. Ennek a' híres kirájnak *Sarmisnak* nevé-ről neveztettek el a' *Sarmiták*, vagy-is *Sarmaták*, kiket a' *Dedk*, és Görög *Leleményesek* (*Poetae*) *Sauromaták*-nak mondanak. Talán ennek nevé-ről hivattatnak mostanában - is két faluk *Sármás*, és *Sarmaság*.

Hogy ezek a' *Dákok* (noha *Szittyiai* ivadékok voltak) a' Görögökkel nagyon össze-vegyültek légyen ; vagy csak abból-is ki-teceik : hogy ez a' híres *Sarmis*-kiráj, veretött - pénzzeire Görög címet domboritott-ki, és magát *Sarmis Bazilevs*-nek, az-az *Sarmis*-kiráj-nak nevezi. 1600-dik esztendő-tájban találtattak még *Erdélyben* illetén pénzek. Talált egygyet *Zamosi*-is, de a' melynek görög botűn nagyon megvalának vesztegetve az ezüstön, és (a' - mint

Ben-

Benkő elő-adgya) csak így lehetett olvasni: *ar-mis -- sile --*, az-az: *Sarmis Basilevs*.

Ennek a' Nagy Sarmis Kiráinak dicsősé-
gét irigyelvén Nagy Sándor; Uralkodásának
(a'-mint Kurcius írja) első esztendejében, meg-
haladván a' Dunát, bé-tört Dáciába, és a' Dá-
koknak és Triballoknak kirájját Sarmist kegyet-
lenül meg-verte; Országából ki-szorította, és
Belgrád mellett, a' Dunán által-menni kényszerít-
tette. Itt-is nevérol egy várost épített, melyet
a' Dákok Sarmisnak, a' Görögök Sirmusnak, a'
követközendők Sirmiumnak mondtak. E' név-
rol osztán az egész tartomány Deákul Sirmium-
nak, magyarul Szerémségnek neveztetett.

Sok üdö múlva ismét talpra-állították ma-
gokat a' Dákok. Leg-nagyobb virágba jöttek
Kotizó Kirájjok alatt, ki úgy meg-ijesztötte Ró-
mát Augustus Császár alatt: hogy azt veszen-
dö - főbe lönni állítanak. Ezt Horácius-is sirat-
ta (l. 3. ode 6.): *Pene occupatam seditionibus*
delevit Urbem Dacus; az-az: a' vizáلكodásokba
merültt várost szinte el-foglalta a' Dákus. De
meg-menekcdvén a' veszedelemtől, ismét így ö-
rül: (Ode 8. ad Maecen). *Mitte civiles super Urbe*
Curas, occidit Daci Kotisonis agmen, az-az: Hadd-
el a' Város' felől lévő gondjaidat: a' Dáciái Koti-
zónak serege egy-lábig oda lött. Mert által jöven
a' Dunán ama' Vitéz Dákok; Pannóniában Szerviát
és Méziát avvagy Bulgáriát (akkoron a' Rómaiak-
nak

nak Uradalmokat) el-foglalták. Ezek ellen küldötte *Augustus* Császár *Kornelius-Lentulust*, úgy-mint Tábarnokot, ki a' *Dákokat* Országjokba vissza-kergette. De a' *Dákok* (fő-képpen, midőn a' *Duna* bé-fagyott) gyakran *Pannóniára* ütöttek, és a' *Duna-mellékieket* nagyon háborgatták.

Kotizó után *Berobista* lött kiráj. Ennek nyughatatlanságait nem szenvedhetvén *Augustus* Császár, *Víbius-Tábarnokot* küldötte ellenök; de a' *Dákok* két-száz-ezer emberrel a' *Rómaiaknak* elejökbe jöven; minden bizonyos ki-menettel nélkül hadakoztanak. *Berobista* ellen héj-jába próbálgatták szerencsájöket *Augustus* után következött öt Császárok-is, úgy-mint: *Tiberius*, *Claudius*, *Vespasianus*, és *Domicianus*.

Berobista után *Dorpán* léve a' *Dákok* kirájja, ki *Domicianusnak* seregét *Dáciába* bé-várta, és ott egy lábíg le-kaszabálta. El-vesztek a' *Rómaiak* közül *Oppius-Sabinus*, és *Kornelius Fuskus* a' Test-öröknek Vezérjök.

Berobistának kurta kirájsága után, *Decabal* lött a' *Dákoknak* kirájja. Ez a' *Rómaiakat* úgy meg-rémítötte; és arra a' nyomorúságra vötte; hogy *Uruk'* születésse után 88-dikban *Domicianus-Császártól* sok aranyokból-álló adót vötte minden esztendőben, tartott-is ez az adózás 100-dikig, az-az 12-esztendeig.

Te-

Tehetetlen *Domicianus*-Császárnak meggyilkoltatása után; *Trajanus* lött *Római* Császárrá, ki (*Spanyol*-országban születtetvén, de *Domicianus*nak fogadott fia lévén) leg-első volt a Császárok között, ki külső ember lévén, a Császárságra föl-hágott; de sokkal inkább megérdömlötte a Császári nevet, mint kik előtte uralkodtak.

Ez a nevezetes *Trajan*-császár, hogy azt a mocskot le-mossa, melyet a *Római* névnek előbbeni fényességére fentek a győzedelmes *Dákok*; adó hejett hadat indított *Decebal* ellen 101-dikben. *Torda*-várossa mellett a *Körös*-mezőn volt az itgalmatlan csata, holott *Trajan* ugyan nyertes lött; de a *Római* katonaságnak igen nagy kárával. Ezt a tért most-is így nevezik az *Glábok*: *Prát de la Trajan*, az-az: *Trajan*nak mezeje.

Keresztes-mezei Győzedelme után, egyenesen *Gyula-fehér-vár* alá ment *Trajan*, mely várost akkor *Tarnának*, vagy *Tarnisnak* neveztek. Ezt meg-véén, a *Vas*-kapu felé tartott, és egész *Daciának* anya-várossát *Sarmis-é-gezbúzá*t meg-szállotta, *Decebal*nak követjeit szolgál-módra tartotta, a várost meg-vötte és azt maga nevérol így ne vezette: *Ulpia Trajana*. *Decebal*nak életét meg-engedte az államány alatt: hogy a *Rómaiak*nak adózzon és ezzel *Méziába* vissza-ment, mely Országot mostan *Bulgáriának* nevezünk.

Lát-

Látván *Decebal*; hogy a' *Rómalak*at fegyverrel meg-nem-győzheti; alattomos forréjokra vetődött. Egy-néhány leg-vak-merőbb, 's-leg-erősebb *Dákok*at *Méziába* küldött, kik (*Decebal*nak parancsolatja szerént) úgy viselték magokat: mint-ha a' *Dáciai* kirájt el-hagyták volna, és *Trajánnak* hűségére állottanak volna. Meg-vala pedig *Decebal*tól parancsolva: hogy alattomban *Traján*-Császárt meg-gyilkolják. De ki-sülvén a' gonoszág; ezen Gyilkolók mind le-ölettettek. *Trajánnak* ezt a' veszedelméért egy Leleményes ezen Verssével:

Ubi eras Rhannusia? ubi eras?

Quantum abfuit, ne Roma lugeret!

Sed vivit Trajanus.

az-az: ...

Hol valál szorenese? hol valál?

Kevésben múlt el: hogy *Róma* ne sirjon.

De él *Traján*.

*Decebal*nak ezen gonoszágát meg-akarván bosszúlni *Traján*; a' *Vas-kapun* ment-bé *Erdély*-be ojt-bejen, melytől a' madarak-is irtóznak. Látván *Decebal*: hogy a' kapca szoros, *Sarmis-égetizából* *Kolosvára* szaladott; és ott magát (hogy a' *Római* diadalmat életében ne lássa) agyon-gyilkolta 102-dikban. Ezen cselekedetének híret fön-tartya egy kö-szikla, melyre ezek vannak vésvé:

Victo-

*Victoriae Augusti.**Nonne tibi dixi Decebal:**Funestum est Herculem lacescere?**Non recte fecisti:**Tua ipse quod jaces manu.**Sed te utrunque vicit Caesar,**Titus Sempronius Augur Augustalis.*

az - az:

Augustus' győzedelmének!

Nem-de mondtam néked Decebal:

hogy veszedelmes legyen Herkulest ingerleni.

Nem jól tötted:

hogy magad' keze által ki-múltál.

De akár-mi-kép' esött, meg-nyert a' Császár.

Titus Sempronius, Augustus' Iktatója.

El-temettetett *Decebal* (*Zamosinak* tanúsága szerint) *Déva*-várossában; de fejét még-is a' *Római* diadalomba vitték, melly mostanában anyi örömet nyújtott a' *Rómaiaknak*, mint ez előtt félelmet. Minapában *Gyula-fehérvár*ra föltaláltak márvány-kőből ékessen ki-faragott képét, fő-nélkül.

Minek-előtte *Decebal* meg-gyilkolta volna magát: hogy Országával sok kincseit el-nefoglalhassa *Trajan*; *Sargécia*-nevezetű vizet (nagy árkokat és gátokat csináltatván) más felé igazította, annak száraz öblében egy kőbörtöt építtetött, kincscsét belé tötte, és úgy bécsináltatta; hogy *Sargécia*nak vissza-térittetött

vize beléje-ne-hathasson. Azokat az embereket, kikkel a' kincsöt el-rejtette, egyig le-ölette. Csupán *Bikilt* hagyta-meg, kit leg-in-kább szeretött, és minden gondolatainak leg-hívebb Tanácsossa vala.

Azon említett *Bikil* (kit mások *Bikulnak*-is neveznek) *Decebálnak* halála után (hogy életét meg-menthesse) ki-vallotta *Traján* előtt mind az egész kincsöt, mind a' kincsnek el-rejtésé' módját. Ezt ki-ásatván a' Császár, *Rómába* vi-tette, egy részszét annak a' hidnak meg-csiná-lássára szánta, mellyet, a' *Dunán* által, kőből építettött mostani *Szerviában* (akkor *Fölső Mé-ziában*) nem igen messze *Szendrötöl* (*Seman-dria*). Ennek a' kincsnek föl-leléssét bizonyít-tya azon kő, mellyet *Vó-belyen* el-ásva talál-tak. Így vagyon:

Jovi Inventari.

Diti Patri. Terra Matri.

Detectis Thraciae Thesauris.

Divus Nerva Trajanus, Cæsar Augustus

Votum solvit.

az-az:

A' Meg-lelő Jupiternek.

A' Gazdagság' Atyjának. A' Föld' Anyjának.

Reá-akadván Dáciának kincsjére

Isteni Nerva Trajánus, Fölségös Császár

fogadását be-töltötte.

Dá-

*Dácia*nak egy részszét (mivel ez a rész leg-üressebb vala), el-élemedett katonáit ott hagyván, meg-népesítötte *Traján*, öket *Olábrszágba* hagyta, kik mivel *Rómaiak* vóltanak; most-is magokat *Rumunyoknak*, az-az *Oláboknak* mondgyák.

Gyözedelmesen *Rómába* ménvén *Traján*, diadalmastódott, magával vivén *Decebálnak* fejét, és magát (valamint ez előtt *Partbikusnak*) mostanában *Dacikusnak* mondatta. Meg-gyöze-tött *Dácia*nak sok jelei vannak még mostanában is *Rómában*. *Traján*nak oszlopában látta *Zámo-si* (*Vet. Dac. p. 27. 28.*) ezen hadnak egész fő-jamattyát. Leg-főbb dolog az ott: hogy azon *Dákus-aszszonyok* is ki-vannak azon az osz-lopon vésve, kik a' *Rómaiak* ellen úgy ké-gyetlenködtek: hogy azokat (midőn minden ru-hájokat le-vonták) még éltőkben lángoló fak-jakkal égették. Így írta-le ezt *Benkő Kölestri-ből*.

Tanais-vize mellől 550-dikben ki-jövéen a' *Csabai-Magyarok* (*Chabares, Avars*); *Alboin*-nal (a' *Longobardok*' kirájjával, ki akkor *Pan-nóniában* lakott) össze-szűrték a' levét; re-ajok estek a' *Gepidákra* (vagy-is *Dákusokra*) *Al-boin* meg-ülte *Kunimundot* (a' *Dáciai* kirájt), és annak kaponyájából asztal fölött ivott. Ez 553-dikban történt, és *Dáciát* magokévé töt-ték a' *Csabai Magyarok*.

Hogy magokat jobban meg-erősíthessék Dáciában, *Kandics*-nevű követet küldöttek *Konstancinápolba*, *Justinianus* Császárhoz, azt ígervén neki: hogy Frigyessei fognának lönni ezen három államányok alatt: *I-szor*: Hogy most nekik ajándékot küldjön. *II-szor*: Az-után pedig esztendő-beli adót. *III-szor*: Lakássokra több földet. Öreg lévén *Justinianus*, és velek bajoskodni nem akarván, mindent meg-engedött, és velek egész holttaig csendességben élt.

Meg-halván *Justinianus*-Császár, és hejette *Justinus* az ifiabbik ülven a' Császári székre, 565-dikben *Targit*-nevű követjököt küldöttek hozzája a' *Csabai-Magyarok*: azt izenvén neki: hogy, valamint az előbbeni Császár, úgy ő-is az adót meg-fizesse. De ezt nem csak elfülelte *Justinus*, hanem őket fegyverrel is fenyegetni kezdte.

Ezt el-nem-tűrhetvén a' *Csabaiak*, alkalmatosságot vártak a' boszszú-állásra. Erre pedig ily alkalmatosságot adott maga *Justinus*:

Fő-vezérje vala ennek a' Császárnak *Olaszországban Narsates*-nevezetű. Ezt (tudgya minő okból) tisztségétől meg-fosztotta, és *Olaszországból Konstancinápolba* üdözte. E' gyaláztatra föl-indúlván *Narsates*, *Alboin* (a' *Pannónoknak* ekkori kirájjokat) *Olaszország*nak elfoglalására hívta. *Alboin*, a' *Csabari-Magyaroknak* ajándékozván *Pannóniát*, *Olaszországba* taka-

rodott minden népeivel. Így ezek Pannóniának Uraik löttének 568-dikban.

Ily erős lábon állván immár a' Csabai-Magyarok; hogy *Justinus*ba kaphassanak, oly három dolgot kértek a' *Konstancinápoli* Udvertól, melyekről könnyen ítéltették azt: hogy meg-nem-adandgyák: *I-szor*: hogy nekik örökösen által-adgya *Szirmiumot*. *II-szor*: hogy *Justinianusnak* halálától el-múlasztott adót-is men-nél-előbb tegye-le, *III-szor*: Ő-is hasonló-képen minden esztendőben adót fizessen.

Mivel ezeket bé-tejjesíteni nem akarná *Justinus*; által-mentek *Dáciából* a' *Dunán*, *Justinusnak* seregét kegyetlenül meg-verték, és ar-ra-vették a' *Konstancinápoli* Császárt: hogy nekik minden esztendőben Nyolc-száz-ezer aranyot fizessen. Ez történt 575-dikben.

Mind *Justinus*, mind a' Csabai Magyaroknak *Kbagánnok* egy esztendőben haltak-meg, úgy-mint 578-dikban. *Justinus* hejett *Tiberius* lött *Konstancinápoli* Császár, kihez az új *Kbágán* színes barátságát töttette. Ácsokat kért tőlle maga különös szükségére, kikkel (*Zimonnak* által-ellenében) hidat csináltatott a' *Dunán*, és egész *Szirmiumot* a' Csabai Magyaroknak kezök közé vonta. Ez történt 582-dikben.

Mit cselekedtek osztán a' Csabai Magyarok, mivel ezek immár *Szirmiumhoz* nem tartoznak, hanem *Dalmáciához*, ott fogom elő-adni.

Szirmiumnak (avvagy talán egész *Dáciának*) *Paisa*, a' 10-dik *Pais*. Itt a' kék udvarban három fehér övedzetek vannak, melyek *Szávát*, *Drávát*, és a' *Dunát* jelentik. Az udvar közepében fekszik a' gyönyörű *Szarvas* örvösnyakkal, és fel-emelődött szarvakkal. A' *Szarvas* hátulján vagyon egy álló fa.

Az akkori *Szirmiumnak*, midőn erre az *Ujlaki*-nemzet (mint tulajdon régi *Vezérségére*) számot-tattott, ezek vóltanak, és mostanában is vannak nevezetes hejségei, úgy-mint: I. *Ujlak*, ugyan azon *Ujlaki* *Vezéreknek* fényes lakhejők. Mostanában *Iloknak* nevezik. Itt temetődött-el *Kapistránus-Szent-János* barát, ki *Koróinus Jánossal* *Belgrádot* meg-vőtte. II. *Péter-vára*. Meg-győzhetetlen vár a' *Törökök* ellen. III. *Zalánkemén*. *Árpád*-Fejedelmünk' üdejében, *Zalán*nak (*Zalánfi*' attyának) uradalma. Itten 1691-dikben nagyon meg-verettettek a' *Törökök*. IV. *Zimon* (némejeknél *Zemlén*, vagy *Zemlín*) a' *Duna*' menttében; nem pedig (a' mint *Du-Fresne* írja) a' *Száva*' partján. A' város fölött vagyon *Hunyadi János*nak ama' híres vára, mellyben (*Kapistránus-Szent-János*nak jelen-léttében) ama' neves *Vezér* meg-halálozott. V. *Karlovicz*. Ez a' város abban nevezetes: hogy 1699-dikben *I-Leopold* Császár, és a' *Törökök* között frigy köttetött. VI. *Mitrovicz*, vagy-is (a' mint eleintén mondatott)

Di-

Dimitrovicz abban leg-nevezetesebb: hogy ama' régi *Szirmium*-városnak hején vagyon építve.

Nagy dücsőségére válik az *Szirmiumnak*, hogy benne egy *Római Császár* meg-halt és eltemettetött (úgy-mint *II-Klaudius*); de még nagyobbra az: hogy benne kettő születött (úgy-mint *Septimius-Severus*, és *Aurélius-Probus*). Ez az utolsó leg-első volt, ki *Francia*-országból *Szirmiumba* hozta a' szőlő-veszszőket, 's leg-első-el-kezdője-is volt ama' szélesen ki-hírhedett *Szerémi* boroknak. — Ez vitte-bé a' szőlő-veszszőket *Szerviába*-is, és ezekkel azt a' högyet ültette-bé, mellyet *Arany-bögynék* mondtak (*Mons aureus*).

Jovianus Császár harmadik volt, ki *Szirmiumban* születött. Ez-is dücsőségére válik. De kár: hogy *Forinus Szerémi* Püspök volt, o'j kegyetlen eretnek ember, kit *Konstancius-Görög-Császárnak* kárhozatba vetni kellett.

Dáciában születött *Galérius - Maximianus*-Császár.

Licinius-Császár pedig *Dáciában* holt-meg, ott-is temettetött-el.

TIZEDIK SZAKASZ.

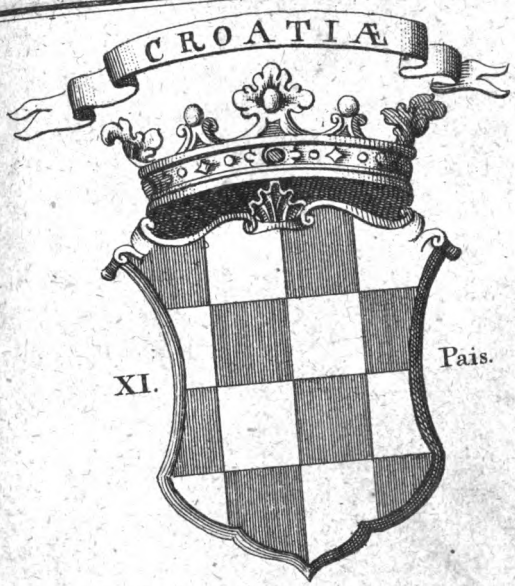
Kroácia-országról.

Kroáciát leg-is-leg-elsőben a' *Csabai-Magyarok* hódították-meg 604-dikben. Ezek (*Fókásnak*, a' *Konstancinápoli Császárnak*, üdejében) a' *Lombardusok* ellen *Olasz-országba* indulván; eleibök látták jönni *Gilolfot*, a' *Foro-juliai herceget*; mely *Hercegség* ekkoron *Kroáciához* (vagy-is inkább *Pannóniához*, melyben *Kroácia* is vala) tartozott, több más hejségekkel, melyek mostanában attól el-szakasztattak.

A' *Csabai Kágn* észre-véven *Gilolfnak* vakmerőségét, annak seregét kegyetlenül meg-verte; magát-is *Gilolfot* meg-ölte, és így az egész tartománt birtokába vötte. Mind-az'-által magát *Foro-julium* (melly ottan *Anyaváros* vala) nagy erősen tartotta, és meg-adni éppen nem akarta. Meg-vötte még-is ezt a' várost a' *Kbágn*, de nem fegyverrel; hanem álnoksággal.

Gilolfnak Feleségéhez *Romildához* bé-izent; arra kérven őtet: hogy: mivel immár egész tartománya el-foglaltatott, adná-fül a' várost. Ezen föl-adásnak béréül őtet feleségül el-vövendéné. Föl-adta az erősséget *Romilda*, de ezt az aszszont elevente nyársba húzatta a' *Kbágn*; azt mondván: hogy nem más társat, hanem csak a' nyársat érdemlené-meg az olyan aszszony, ki hazáját el-adgya.

Ez-

Ez-után a' városban lévő férfiakat mind le-
ölette; a' fehér-népet és a' gyermekeket *Pan-*
nóniába küldötte. A' gyermekek között volta-
nak *Romildának* két gyönyörű fiai; és vagy
három kis-aszszonjai. De ezeket a' kis-aszszon-
nyokat el-nem akarták vinni a' *Magyarok*: mert
őket igen bűdösöknek lönni tapasztalták. Igaz-
is volt: mert ezek a' szemérmes Szüzek, a'
város' meg-tartássáról kétségbe esvén: hogy a'
vad katonáknak szemtelenségjektől szüzesség-
jüket fön-tarthassák, bűdös hússal rakták-meg
kebeleiket, és így az ellenséget magoktól el-
ideginötték.

Kroáciát (már régtől fogva) *Horvát-ország-*
nak nevezik a' *Magyarok*, talán arra az okra
nézve: mivel ők-is magokat *Hrvatoknak*, *Hro-*
vátoknak, a' *Németek* pedig *Krobátoknak* mond-
gyák. Sokkal nagyobbra terjedött *Kroácia* en-
nek-elötte, mint mostanában láttunk. A' Kö-
rül-uralkodók mindenkor el-csíptek valamit be-
lőle. Régenten tizen-két *Jupániákra* (mint-
egy *Vár-megyékre*) osztódott.

Mostanában annak határjai ezek. Éjszak-
ra *Sklavónia*. Dél-szakra *Dalmácia*. Nap-kelet-
re *Bosnia*. Nap-nyugotra *Német-ország*. Hosz-
sza 30, szélessége 15, következős-képpen ud-
vara 450-derekaltt mértt-földek. Fő-hejségei
Zágráb, *Száva'* szélén. *Károly-város*, *Kulpa'*
szélén.

Ez a' *Horvát*-ország ki-mondhatatlan sok viszontagságokon ment köröszkül. Már öket *Bazilius* (*Konstansinápoli Görög-Császár*) birtokába vötte, és sokáig meg-is tartotta. Völtak nemes vérböl eredett kirájjok. Völtak ojak-is, kik fortéjokkal ültek a' kiráji székre. Vagy, ha magokat kirájjoknak mondani nem merték, Vezéreknek, vagy Igazgatóknak mondatták.

Horvát-országnak kirájjai (midön még *Dalmáciával* egy Uradalom alatt igazgattatott) e-képpen következtenek:

1. BORNA-vezér	-	-	819-dikben.
2. LADISZLAV-vezér	-	-	821-dikben.
3. PORIN-vezér	-	-	829-dikben.
4. MISLAV-kiráj	-	-	836-dikban.
5. TIRPIMIR-kiráj	-	-	837-dikben.
6. I-KREZIMIR-kiráj	-	-	848-dikban.
7. DIRCISLAV-kiráj	-	-	856-dikban.
8. PRIBINNA-kiráj	-	-	880-dikban.
9. GODEMIR-kiráj	-	-	896-dikban.
10. II-KREZIMIR-kiráj	-	-	1013-dikban.
11. ISTVÁN-kiráj	-	-	1030-dikban.
12. III-KREZIMIR-kiráj	-	-	1059-dikben.
13. SLAVISSÓ-kiráj	-	-	1068-dikban.
14. ZVONIMIR-kiráj	-	-	1078-dikban.

Horvát-országot Szent *László*-kirájjunk kapcsolta *Magyar*-országgal egybe. Erre így adta magát elő az alkalmatosság.

Zvo-

Zvonimir (a' *Horvátoknak* utolsó kirájjok) Feléségül tartotta Szent *Lászlónak* hűgát, *Ilonát*. Meg-halván *Zvonimir*, annak Hitessével igen keményen kezdettek bánni a' szeleverdi *Horvátok*; ötet a' birodalomból ki-taszítani, és más valami idegent akartak a' kiráji székbe ültetni.

Ezekre a' meltatlanságokra meg-neheztel-vén *Ilona*; levelet írt *László*-bátyjának, arra ösztönözvén ötet: hogy *Horvát*-országunk el-foglalását, ezekre az okokra-nézve, gondolóba vögye; hogy azt néki az a' Kirájnén ajándékozza, kinek (Ura' hagyássára tekintve) hatalma alatt lönne. De, ha nem ajándékozná-is bátyjának, az vöhetné ötet az országunk el-foglalására: hogy (Uranak holtta után) senki se lönne közelebb-való atyafi nálánál.

Test-vérének ezen akaratját vévén Szent *László*; magát a' katona-szödésre adta. Addig pediglen, még ő a' katonaság' gyűjtésében fáradott, a' nyughatatlan *Horvátok* valami *István*-nak adták a' *Horvát*-országi kirájságot, ki a' kiráji vérből származott ugyan (mivel harmadik *Krezimirnek*, *Horvát*-országi előbbeni kirájnak; fia volt); de csak némej nyughatatlan Nemeseknek iparkodások által jutott a' kirájságra. Kormányozta ugyan az országot, de igen kevés ideig, mivel osztán semmi híre sincsen, és az Ország Szent *Lászlónak* birodalmába ér-között.

Hogy

Hogy az Ország kiráj nélkül magánosan ne maradjon (mert *László*, úgy-mint *Magyarország*' kirájja, mind-egyre nem lakhatott benne) Test-vér-öcscsének *Lampertnek* fiát (*Álmust*) 1091-dikben *Horvát*-országi kirájnak rëndölte, mely dolog az-után kegyetlen veszekedéseknek oka vala *Kálmán*-kirájunknak üdejében, ki *Sz. Lászlónak* halála után, úgy-mint annak fia, kirájkodott.

Horvát-országnak Paissa a' 11-dik Pais, melynek udvara fehér, és (valamint az ostáblára) reá-vannak téve a' vörös derekak. A' derekaknak száma változik. Itten mind a' fehér, mind a' vörös derekak, egyetembe véve, csak tizen-hatan vannak. Másoknál húsz derekakra is föl-megy. Fölül a' Korona vagyon, az országlásnak jele.

Mikor kezdődött pedig *Horvát*-országnak ezen ritka címere, nem o'j könnyen lehet most is ki-nyomozni. Mert nem találni egy *Magyar*-kirájt-is (ki-vévén az *Austriai* házból uralkodó *Németeket*); ki a' *Horvátoknak* ezen címörjöket, többi Országjainak címörjeivel egygyütt valahol vagy ki-nyomtatatta, vagy ki-verettette volna.

Mind-az'-által: hogy *Horvát*-országnak ez a' címöre az *Ausriai* háznak Országunkban-való uralkodássát fölül-haladgya; azzal löhet megbizonyítani: hogy, még *Neeman-Duscian-István*

ednnak címörében találtatik, ki 1300-dik esztendő után élt, Szerviciának kirájja.

Erről a' *Duscian István*ról azt írja *Du Fresne*: hogy, adakozósága, és más sok jó-tételei miatt, nagyon dicsértetött. Váltak mind testi, mind lelki javai, mellyek az országoló kirájokhoz igen illenek. Ez a' Szervici kiráj (abban az időben) leg-főbb hadi Vezérnek tartatott. Hada-kozott a' Magyarokkal, Görögökkel, és a' Törökökkel. Címje pedig e' volt: *István* (Istennek kegyelméből) *Rómániának, Slavóniának, és Albániának Császára*.

TIZEN-EGYGYEDIK SZAKASZ.

H e r c e g o v i n a r ó l

Még az akkori időkben, midőn *Kroáciának* és *Dalmáciának* egy kirájok vala, és ezek a' két Országok semmi különbséget se a' szokásban, se a' törvényekben nem tettek; ezen két egybe-forrott Országoknak egy részsze vala *Hercegovina*, melly *Dalmáciában* kezdven maga Hercegséget, köröszül ment *Bosniának* Délszaki részén, és már itten *Szent Szábás* hercegségének neveztetött (*Ducatus Sancti Sabæ*).

Hercegovinának első meg-hódítóját *Imre*-kirajunkat ösmérjük; noha nem ő maga volt a' meg-hódító, hanem (elegendő az) az ő kirájsága

alatt

alatt történt. Ez a kiráj (1196-dikban megkoronáztatván) hogy a nyughatatlan *Dalmát-kat* annál inkább ráncba szödhesse; Testvérjét *Andrást* (ki az-után kirájságra-is föl-kapott) *Dalmáciának*, *Kroáciának*, és *Sklavóniának* Vezérjévé tette, és a *Spalata*-város-belieknek kiváltságjait meg-erősítette. *András*-vezér 1198-dikban meg-vötte *Hercegovinát*, az-után *Szerviára* ment éppen akkor, midőn bátyja *Imre*-kiráj a *Bolgárokat* nyaggatta. Ugyan-ezért az-után *András* e' címmel élt: *Dalmáciának*, *Kroáciának*, *Sklavóniának*, *Rámának*, és *Cbulmának* (az-az: *Hercegovinának*) Vezérje.

Ennek a *Hercegovinának* hossza (a'-mint *Du-Fresne* bizonyította) tizen-két-napi-járó-föld. Leg-első volt *Neeman István* (*Szerviának* kirájja), ki ezt a *Hercegovinai* Vezérséget *Hranai Uknak* ajándékozta 1317-dikben, mind-azért: hogy őtet nagyon szerette; mind fő-képpen azért: hogy vitézi cselekedeteit valami-képpen meg-ajándékozhasssa, és így őtet maga szolgálatjára annál-inkább le-kötelezhesse.

Hranának meg-gyilkoltatása után, annak fia *Utlak* (meg-nyervén a *Bosniai* kirájnak *Tvarkusnak* kegyelmét) úgy-mint Vajda, *Hercegovinának* igazgatására rőndöltött.

Harmadik Vezér volt *Sandagi*, *Utlaknak* fia. Ezt *Osztója* (*Szerviának* kirájja) ültette *Hercegovinába*, Vajvoda név alatt, és ennek pa-
ran-

rancsolatjából ment (elég nagy sereggel) Zsigmond-kirájunkt ellen 1410-dikben. Elsőben megnyerettetött, de osztán meg-verte a' Magyarokat 1411-dikben, meg-ölvén Hadi-vezérjüket Székely-Jánost Mazóvia mellett. Ezen vitézségéért meg-ajándékoztatott Ostójától, és így Hercegovináját sokkal nagyobbra vitte. Ugyan azon Ostójától ismét segítségére küldetött Istvánnak (Szervia' Urának) Muza ellen, ki Bajazet-Török-császárnak fia volt 1414-dikben. Meg-holt 1415-dikben mérég által.

Negyedik Vezér volt István, az előbbinek öcscse. Ez változtatta-meg Hranai nevére, és (mivel Kosak-nevezetű hejségben születött) magát Kosinak hívatta. Hercegovinának nevére is Szent Szábás-hercegsége' nevére változtatta. Rosz életű volt, melyet László (ki neki fia vala) nem szenvedhetvén, atya ellen segítséget kért a' Magyaroktól. V-László-kirájunkt meg-békéltette Lászlót az Atyjával. Meg-holt 1466-dikban.

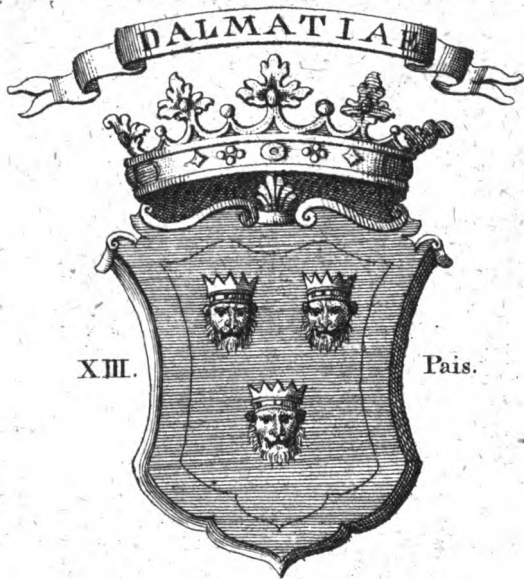
Ötödik vezér volt László, Vlatkussal, Testvérével egygyütt. A' Hercegségnek felső részét László bírta, az alsót Vlatkus. De nem soká éltek békességgel. A' Civakodók ellen ment Hess-Bég, II-Mahometnek (az ekkori, Török Császárnak) Vezére; és őket a' Hercegségből egészszen ki-verte. László Magyar-országba szaladott. Vlatkónak egy Uj-kastéjt, és Fel-

lac-nevű Jóságot adott a' Török-császár, hogy holtáig ezektől adózzon. *Mabomet* halála után ezt-is el-vőtte tőle *Bajazetes*, amaz után következött Török-császár. Így *Arbába* szaladott, hol meg-is-hólt.

Kölletött annak a' Szábásnak igen kegyes, és szent embernek lönni: és annak talán ezen említett *Hercegovinában*-is lakni, vagy tetemeinek ide hozattatni: mivel osztán, egészszen el-törülvén, és feledékenségbe hozván *Hercegovinának* nevét; az egész Hercegséget Szent Szábás' hercegségének, avagy Vezérségének mondották.

Azt mondgya *Severini*: hogy ez a' Szent Szábás, *Simonnak* (ki *Szerviának* régi, de *Rasciának* első kirájja volt) fia lött légyen. Elsőben Baráttá lött, osztán a' *Szerviai* Ersekségre kiválasztatott. Ezt el-útván, vissza-ment előbbeni magánosságába, és, igen kegyes lévén, ebben a' Hercegségben meg-hólt. Azt mondgya pedig *P. Lucari* (pag. 29.) hogy ezen Szentnek Testjét a' temetőből ki-vőtte, és mindenek látára meg-égettette *Sindin-Basa* 1595-dikben.

A' mi több: ezen Hercegségnek utolsó Vezérje és Igazgatója *László* (kiről ez-előtt is szólottam) minek-utánna a' Törököktől meg-fosztattott, és ezen Hercegségéből ki-üzettetött, Magyar-országba (mint leg-menedékesebb hejre) iparkodván, meg-tartotta régi címjét *Olaszúl*,

és ekképpen írta magát levelének alája: *Duca Primorschi, Signor de Hum, et Guardiano del sepolcro del beato Sava.* Mind-az-által mind ezen *Lászlónak*, mind *Test-vérének Vlatkónak* maradeki (kik, a' mint mondám, *Kozdkiaknak* nevezettek) máig-is fön-vannak *Velencében Kosazza* név alatt, mások ezt így-is írják: *Kosazza.*

Hercegovinának paissa a' 12-dik Pais, mellynek vörös udvarában egy fehér kéz valami halformát tartani láccatik. — Ha igaz az, a' mic *Du-Fresne* mond, hogy *Hercegovina*, és a' *Cbelméni Vezérség* két név alatt egy légyen, címörjöknek-is meg-köllene egygyezni. Itt az emberi kéz egy bot-formát szorít markában. Azt mondgya *Du-Fresne*: hogy nem bot, hanem egy lándsának markolatja légyen. ✕

TIZEN-KETTEDIK SZAKASZ.

Dalmácia-Országról.

Dalmáciának leg-első meg-hódítói a' *Csabal Magyarok* voltak. Mert *Tiberlusnak* halála után (mely 582-dikben történt) *Mauricius* üle a' *Konstancinopoli Czászári székbe.* Ettől egy-milliom aranyot kért a' *Khágn.* *Mauricius* fegyvert fogott ellene, de rútúl meg-verettetött; a' kévánt pénzt tehát meg-kölletött fizetnie.

G

Ez

Ez a' békesség nem sokáig tartott. *Priskus* valami Görög fő-vezér; hogy katonáit a' katonaságban gyakorolhassa, prédáit a' *Duna*-körül kezdte. Altal-is-ment rajta, és a' *Csaba*knak földjüket nyughatatlanította, noha azon szín alatt: hogy ottan csak a' vadászatnak kedviért forgolódozott légyen.

De ebből a' vadászatból nagy vér-ontás léve. Mert *Priskus*nak vakmerőségére meg-haragudván a' *Kbán*; 598-dikban *Dákus* seregét vel által-menvén a' *Dunán*, egyenesen *Dalmácia*ra ütött; melyben negyven városokat tönkre tött, annak akkori fő-városát *Balbus* megvötte.

Az utóbbi időkben, *Dalmácia*nak kirája szinte mindenkor az volt, a' ki *Kroácia*. Így a' régi királyok közül *X-Krezimir*, és *Demeter*, és még többen magokat mindenkor *Kroáciai*, és *Dalmáciai* királyoknak lönni jelentik kiráji leveleikben. *István*-király is (*Kálmán*nak fia; és *Szent László*nak unokája) azon kiráji levelében, melyel *Spalatumban* a' *Szent Benedek*' rön-dip-lévő *Apáca-Szűzeket* 1069-dikben be-ihattya; levelének elején így ír: *In nomine Christi. Ego Stephanus, Croatarum, et Dalmatarum Rex* --- *Cum omnipotentis Dei pietas me suae clementiae Patrum, Avam, Proavumque solio in regio (omnibus Croaciae, et Dalmaciae Nobilibus collaudantibus) exaltaverit honore. s a' t.*

Mos-

Mostani *Dalmáciának* határjai ezek: Éj-
szakra *Bosnia*, *Kroácia*, és *Szerbia*. Nap-kelet-
re *Albánia*. Dél-szakra *Ragúza*. Nap-nyugotra
az *Adriai* tengör. Hossza 70, szélessége 12,
következés-képpen udvara 840 derekaltt-mérett-
földek.

Mivel tehát bizonyos az az előbbeniekből :
hogy Szent *László* által jutott *Kroácia* a' *Ma-
gyar* Korona alá; nem lehet kételkedni arról-
is: hogy akkor *Dalmácia*-is oda forrasztatott.
És valóban egészen meg-is-hódította volna Sz-
László Dalmáciát, valamint *Kroáciát* koronája
alá vötte; ha (minek-előtte ezt végbe vihette
vólta) azomban a' *Nagy-Künsági* ellenségek (ki-
jövén *Moldáviából*, és *Valachiából*, mely tarto-
mányok még ekkor kezeinknél nem vóltak)
Szent *Lászlót* arra-nem-kénszerítették volna:
hogy most, abba-hagyván a' bizontalan *Dal-
máciát*, *Magyar-ország*ra-tárgyaltt bizonyos ve-
szedelmet el-háricscsa vállalól. Viszsa-térvén
tehát *Kroáciából*, a' *Kúnokra* ment, azokat *Ma-
gyar-ország*ból szerencsésen ki-üzte; de *Dal-
máciának* meg-hódítását fiára *Kálmánra* bízta.

Kálmán tehát, mihejést attyának kiráji szé-
kébe ülhetött; annak dücsösségös tetteit to-
vább folytatni akarván, bé-ültött *Dalmáciába*, el-
verte annak *Pünkösdi* kiráját *Pétert*, és így e-
gész *Dalmáciát* birtoka alá vötte. Ugyan-azért:

G 2

kö-

közönségösen *Dalmácia*' meg-hódítójának *Kálmánt* tartják a' *Magyarok*.

Kálmánnak halála után, annak *Fia II-István* nagy nyughatatlanságot szenvedött a' *Veneciaiaktól*, kik nap-keletnek és nyugotnak erejével *Dalmáciára* ütven, és azt magoknak el-foglalni akarván; meg-verettettek *Jadránál*, és így ekkor *Dalmácia* kezeinknél maradt.

III-dik *Béla* alatt a' *Görögöknek*, és a' *Vetusoknak* hadakozások által el-vesztöttük *Dalmáciát*; de nem sokára ismét vissza-vöttük.

Imre-kirajunk, maga *Test-vér* öcscsét *Andrást* hejhesztette *Kroáciának*, és *Dalmáciának* Igazgatására *Sklavóniai* vezérnek címje alatt. Nagyon szerették *Andrást* a' *Dalmaták*. E' volt az oka: hogy egész *Dalmáciát* vissza-édesgette.

IV-*Béla* a' *Tatóroktól* *Magyar-ország*ból kiűzettétvén, menedek-hejét *Dalmáciában* lelte.

I-*Lajos*-kirajunk a' nyughatatlankodó *Dalmatákat* emberségre meg-tanította, és *Test-vérjét Istvánt* *Kroáciának* *Vezérjévé* tette.

El-állottak a' *Dalmaták* *Mária*-kirajné túl, és ama' választott *Károly*-kirajt *Magyar-ország*-ba késérték.

Zsigmond el-vévén *Máriát*, ismét vissza-édesgette a' *Dalmatákat*. De *Szibenik*, és *Sparta* *Városok* a' *Bosniai* *Ránnal* *Török*kel tartottak,

tak. Nehány városokat a *Venetusoknak* engede *Zsigmond-kirájunkt*.

II-*Ulászló* alatt *Bajazet* *Török-Császár* a *Veneciai* városokból egynehányat el-csípett, melyek *Dalmáciában* vóltnak. Az-után *Fajcára* jöven, *Korvinus* *Jánostól* (*Mátyás-kirájnak* törvéntelen fiától) meg-verettetnek a *Törökök*. *János* ez-után nem sokára meg-hóla.

Ha ez-után el-vötték-is töllünk *Dalmáciát*, de a' just el-nem-vöhették a' *Törökök*, és a' *Velenceiek*. Most ismét (ebben a' híres *Francia* háborúban 1799-dik tájban) *Veneciával* egygyütt vissza-nyertük *Dálmáciát*.

Dalmáciának *Paissa* a' 13-dik *Pais*. Ennek udvara kék. Udvarában három koronás, de igen csudálatos fejek láccatnak. Ezeket némejek *Oroszlán-fejeknek* lönni mondgyák, úgy-mint *Révai* és *Du-Fresne*. Mások *Leopárd-fejeknek*, úgy-mint a' *Cerografának* *Nevetlen* írója. Némejek *Ember-fejeknek* lönni mondgyák, úgy-mint *Pálma* a' többivel. Ha ezek emberi fejek, azokon a' változások abból az okból löttek: hogy a' címör-meccők mesterségjökben tudatlanok, és cudarok-is vóltnak, az ember-fejet igazán ki-mecceni nem tudták, és azt addig-addig fúrták-faragták, még utóljára valami állatnak képzeletébe elő-állították. A' *Paison* fölül korona vagyon, a' kirájságnak jele.

Dücsőségére válik *Dalmáciának*; hogy abban két *Római Császárok* születettek (*Diokleciánus*, és *II-Klaudius*), egy pedig benne neveltőt (*Aurelius Probus*).

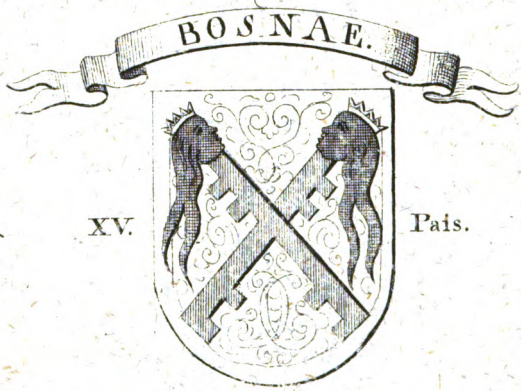
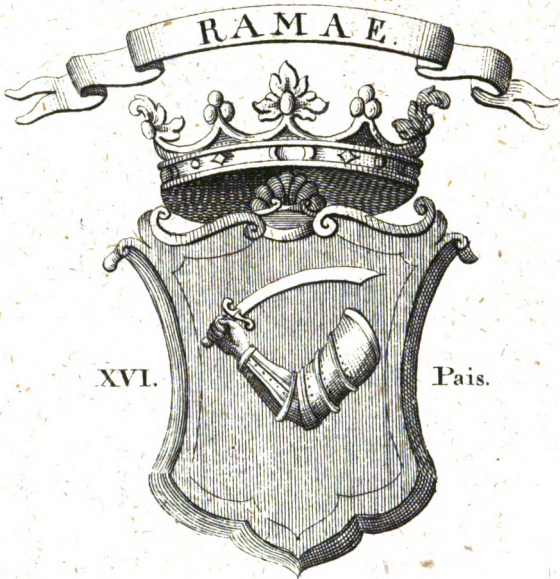
TIZEN-HARMADIK SZAKASZ.

R a g ú z á r ó l.

Ragúzát különösen állítom-elő: mert mostanában (mint-egy *Dalmácia*-országtól el-szakasztatván) különös álladalomban vagyon. Most ők kirájt nem ösmérnek, hanem (úgy-mint Közjó, deákúl *Respublica*) a' *Törököknek* védelmök alatt tengődnek.

Midőn kirájfaink *Dalmáciát* eleinte bírták; akkor *Ragúza Közjó* nem vala, ugyan azért *Dalmáciának* koronája alá tartozott.

Istvánfinak bizonyítassa szerént, a' *Mobácsi* veszedelemig miénk vala *Dalmáciával Ragúza* is. *Korvinus Mátyás*-kirájunknak egynehány levelei talátnak, mellyek, az ő parancsolatyából, *Ragúzába* küldettek. Ez a' város oly régi: hogy *Kristus-urunk*' születését meghaladgya. Most az előbbi *Veneták*' törvényök szerént igazgattatik egy *Rector*, tíz *firfiak*, és egy *Nagy Tanács* által. A' *Nemeseknek* néha nagy kiváltságaik voltak. A' *Polgárok* mindnyá-

nyájan *Római-Katolikusok*. El-tűrettetnek mégis az *Örmények*, és a' *Török* kereskődők. Azért: hogy őket a' *Török* védelmezi, néki minden esztendőben bizonyos adót fizetnek.

Paissa a' 14-dik Pais. Udvara vörös, három fehér övedzetekkel el-választva.

TIZEN-NEGYEDIK SZAK ASZ.

Bosnia-országról.

Bosnia azért mondatik a' *Magyaroktól* *Bosnyák-országnak*: mert *Bosnya*-nevezetű vize leg-híresebb benne. Nagy részsze ennek az országnak *Sklavónia* és *Dalmácia* között terjedött. És ugyan-csak éjszak felé *Száva'* vize által rekesztetik-el *Sklavóniától*. Dél-szak felé pedig *Dalmáciától* nagy högyeknek bércei által. Annak nap-nyugoti határja *Verbás'* vize régenten, mely azt *Kroáciától* el-választotta. Nap-keletre *Drin* vize vágja-el *Szerviától*.

Bosniának Kirájjai és Bánjai ezek találtatnak-föl:

1. BUDIMÍR. Körösztény *Dalmáciának*, és *Szerviának* első kirájja. Ez adta első nevét *Bosniának*, és *Raskiának* azon vizektől, melyek mellette főjnek.

2. I-KRESCIMÍR, a' *Bosniai Bánt* *Magyarországba* szalasztotta, és *Bosniának* Ura lőtt.

3. I-ISTVÁN (*Krescimírnek* fia).

4. **LEGET** (*István*nak fia).

5. **VUKMIR** (*István*nak fia más feleségétől).

6. **II-KRESCIMIR** (*István*nak fia). Ennek egyetlenegy leánya volt *Ilona*, kit feleségül vött *Vak-Béla*-kirájunk, és *Bosniát* mátkától nyerte. De, mivel az-után-is kirájkodtak a' *Bosnyaiak*; jele annak; hogy ennek a' mátkától ellene mondtak *III-Béla*nak üdejéig. *Krescimir* után tehát így következtek a' *Bosniai* Bánok.

7. **II-ISTVÁN**,

8. **I-TVARKÓ**,

9. **BORICS**. *II-Géjza*-kirájunknak (*III-Béla* kiráj' fiának) segítségül volt abban a' hadban, melyet *Manuel Komnén* ellen vezérlött, és *Belgrádot* vissza-vőtte tőle.

10. **KULIN**. Ebben mutatta-meg *II-Géjza*: hogy *Bosniának* Ura volt; mert *Kulint* (minek-utánna egész házával a' *Patarénusok*' eretnekségjökbe keverődött) *Rómába* küldötte: hogy vallását meg-visgáltassa. De látván a' *Papa*: hogy *Kulinnak* vallás-tétele csupa eretnekség, meg-parancsolta *III-Béla*nak, és fiának *Imrének* 1200-dik tájban: hogy (*Uraságának* el-vesztése alatt) le-tegye *Kulin* az Eretnekséget, reá-hagyván azt-is: hogy a' többi *Patarénusokat*-is ki-üzze *Bosniából*. *Imre*-kiráj attyához küldötte annak fiát, ki akkor nála *Magyar-országban* vala. Mind-ezek bizonynyára azt jelentik, hogy
hogy

Magyar-kirájok az-után-is fön-tartották a' Bosniához való jussokat, noha azt Bdnok által igazgatták; a' mint ez-után-is ki-fog-tecceni.

11. ZIBISKLAV. Ezen Bánnak Igazgatása alatt (noha maga igazi Körösztény volt; de a' *Patarénus*-eretnekek ellen semmit se töbetött) *Kálmán* ment *Bosniába* nagy sereggel, úgy-mint *Sklavonidnak* vezére, és *Lodoméridnak* kirájja. Ez a' *Patarénusokat* ki-üzte *IV-Béának* parancsolatjából, kinök Test-vér-öcscse vala.

12. NINOSLAV. Mivel ez magát a' *Spalata*-városbéliekkel össze-adta, *IV-Béla* ellene küldötte seregét, és ötet tisztségéből le-tötte. Hogy ez így esött, meg-bizonyodik *V-István*-nak (*IV-Béla'* fiának) azon szövetséges leveléből, melyet *Ottokárral* (*Cseh-kirájjal*) tött 1271-dikben. Itten *V-István*nak öcscse *Béla*, *Macsovia'* és *Bosnia'* Vezérjének neveztetik. Ez a' *Béla* vezér (el-vévén feleségül 1273-dikban *Brandenburgiai Marchiónak Ottónak* leányát) mivel maga után semmi maradékot nem hagyott, a' *Bosnyiai* vezérségnek címje *V-István*-kirájunkra háromlott. Ez fiának *Kún-Lászlónak* által-adta, ki azon levelében, melyet 1280-dikban ki-adott, emléközetöt tészon *Bosnyiai* vezérségéről. Más levelében (melyet-is ugyan-csak ebben az esztendőben adott) *Kún-Lászlónak* anyja *Örzsébet* (*Magyarország*nak öregebb kirájnója: mert így nevezték az uralkodó kirájoknak anyjokat a'

régi Magyarok) *Macsovi* és *Bosnyai* vezérnének mondatik.

13. PÁL, *Dalmácia'* és *Kroácia'* Bánjának fia 1306-dikban egy levelet adott, melyben magát *Kroácia'* Bánjának, és *Bosnia'* Urának lönni mondgya.

14. MLADIN (az előbbeni *Pálnak* fia) még atyjának életében magát *Kroácia'* és *Bosnia'* Hercegének íratta egynehány levelekben. Atyjának halála után-is meg-tartotta ezt a' címet mind-adig, még *I-Károly*-kirájunktól 1322-dikben meg-fogattatott.

15. III-ISTVÁN. Ennek fiai vóltanak 1. *István* (ki osztán Atyja után a' Bánságba követközött). 2. *Miroslav*, kit *Konstantinnak*-is mondanak. 3. *Vladislav*. Leányjai pedig 1. *Danisa*. 2. *Katbarjina*, *Cselmai* Grófnak hitesse.

16. IV-*István* (az előbbeninek fia). Békeségben élt *I-Károly*-kirájunk alatt. Tisztelte *Nagy-Lajos*-kirájunkat-is, kit seregével segítött, midőn ez *Zárát* meg-szállotta 1345-dikben.

17. II-TVARTKÓ. Ezt *Nagy-Lajos* magához hivatta: és, hogy a' *Cselmai* Grófságot vissza - adgya, néki meg - paraucsolta: mivel az *Örzsébetnek*, *Lajos'* feleségének, jussaihoz tartozna. Ezt meg-tötte a' Bán. Meg-ösmérték *V-Orbán*, és *II-Gergely* Pápák *Lajosnak* *Bosniához* való jussát (Lásd *Vadd.* ad an. 1368. n. 2.

3. ad an. 1372. n. 31. 33.) *Lucius*-is ezt mondgya (p. 257.)

18. DABISKA.

19. III-TVARTKÓ.

20. I-OSTÓJA. Ez ellen ment *Zsigmond*-kirájunk, mivel parancsolattya nélkül meg-támadta a' *Ragúza*-bélieket.

21. II-OSTÓJA.

22. TOMÁSKÓ. Ez magát Kirájnak nevezette *Bosniában*. El-akarván hagyni az előbbi *Magyar*-kirájoknak hatalmát, a' *Törökökhöz* állott, midőn azoknak Császárijok *II-Mahomet Fajcának*, és más *Bosnyai* városoknak ki-kémleléssére ide jött. Meg-ösmértte ezt az alattomos Császárt *Tomáskó*, és őtet el-eresztötte, atyafiának fogadván. Ezt meg-értvén *Mátyás*-kirájunk, *Tomáskónak* két fiait (*Istóánt* és *Radivojt*) ellene ingerlötötte (mintha a' körösztétségnek gyalázattya'ra élne). Ezek az ő atyjokat az ágyban meg-főjtötták.

23. V-ISTVÁN (*Tomáskónak* fia). Ez *Bosnia*-országot el-vesztötte, és 70-egynehány várákkal *II-Mahometnek* kezeibe adta, mely jötöttéjért feje-vétetött. A' *Bosnyaiak* segítségül hívták *Mátyás*-kirájt 1467-dikben, ki *Fajcának* meg-szállásától *Mahomet Török-Császárt* el-tiltotta, és *Ujtaki Miklóst* *Bosnyai* kirájjá tötötte.

Bos-

Bosniának nevezetesebb városai emezek : *Fajca*, *Bányaluka*, *Sztrebernik*, *Zvornik*, *Orbacs*, *Sarajó*, *Dubica*, *Prisrendi*, *Jessero*, 's-a'-t.

Hossza 30, szélessége 14, következősképpen udvara 450-derekaltt-mérett-földek.

Bosnyák-országot tehát a *Magyar-Korona* alá hozta *II-Béla*-kirajunk, kit *Vak-Béla*-nak-is mondanak. Ezt abból bizonyítottuk-meg: hogy ő volt az első, a-ki címjei között emlegeti *Bosniát*, de *Rádnak* nevezete alatt 1135-dikben.

Oka annak, hogy *Bosniának* Urai löttünk, *Vak-Béla*-nak (a-mint mondám) házassága vala. El-vőtte *Kyescimirnek* (*Szerbia*' *Jupánjának*) leányát *Ilonát*, egy igen-nagy lelkű *Szüzet*, a-ki néki *Bosniát* (mindgyárt az akkori üdőben) mint-egy mátká-tól hozta.

De ezt az Országot nem sokára ismét elvesztünk köllött, mivel *Vak-Béla* után következő négy kirajjaink (*II-Géjza*, *III-István*, *II-László*, *IV-István*, és ismét vissza-tétegett *III-István*) *Bosnia* felől semmi emlékezetöt nem tőznek kiráji címjökben.

Ismét vissza-hozattatott tehát ez a cím *III-Béla* alatt, és ez-után soha mind-eddig kisse-hagyattatott. Némejek azt mondgyák: hogy azt *III-Béla* erővel vőtte-légyen-viszsa. Azt mások az Országnak önkényes akaratjából esőtnek lönni mondgyák: mivel még *II-Béla*' üde-
jé-

jében magokat a' Magyar-korona alá vetötték. De én *Du-Frezne* mellett maradok, ki azt azon okból esöttnek lönni mondgya, melyet akkor adtam elő, midőn előbb a' Bánokról szóllottam.

IV-Béla alatt a' *Bosnyai* Püspökség a' *Kalocsai* Érsekséghez tartozott az akkoron-éltt *Innocencius*-Pápanak rőndölésséből. Ezt bizonyítja *Du-Fresne* (in *Trac. Post. c. 2. §. 12.*)

Voltak *Bosniában* különös *Bánok*-is, kik, Kirájjainknak rőndölössök szerint, az Országót ágazgattyák vala. Béla (V-István-kirájunknak Test-vér-öcscse) *Macsovi* és *Bosnyai* vezérnek neveztetött. Ez a' Béla-vezér V-Istvánnak halála után, (Fiának *Kún-Lászlónak* kirájsága alatt) a' *Nyulak'* szigetjében diribrúl - darabra vágattott valami *Gisingi* Gróftól *Hainrichttől*, és hejőtte valami *Róland* léve vezér, a' mint *Du-Fresne* írja (*Tract. Post. c. 2. §. 15.*); ki-is azt mondgya (*Ibid. §. 17.*) hogy *István* (*Szervíának* kirájja) el-vőtte a' Magyaroktól *Bosniát* 1291-dikben. De vissza-vőtte ismét I-Károly, valami *Pálnak* adván a' *Bosnyai* Bánságot.

Nagy-Lajos-kirájunk 1376-dikban (minek-utánna *Vukasi*, *Szervíának* kirájja, a' Magyaroktól meg-verettetött) *Tvarkót* tőtte *Bosnia* és *Raskia'* kirájjának. *Zsigmond*-kirájunk alatt ez a' hál'-adatlan *Tvartkó* (minek-utánna *Amurates* *Török*-császárt meg-nyerte) a' Magyarokat *Aurádnak* meg-szűnésától el-kergette.

Kor-

Korvinus, *Mátyás*-kirájak', údejében *Bosniának* kirájja nem volt ezen *Korvinus* *Mátyás*, hanem más *Bosniai* kiráj, kit *István*nak neveztek. Ezzel *Mátyás* a' *Törökök* ellen szövetséget kötven, ötet *Szendröbe* parancsolta: hogy ezt az erős várat (úgy-mint a' *Törököknek* ár-vizök ellen leg-hatalmasabb gátot) őrizetbe vönné. De azt *István* a' *Törököknek* föl-adta.

Meg-holt azonban a' *Bosniai* kiráj *István* 1463-dikban; kinek hejébe annak fia tétetött, kit hasonló-képpen *István*nak neveztenek. Ezt meg-támadta *Mahomet-Török-Császár*, ki *Fajcát* föl-adás által kezeihöz vévén, egész *Bosniának* Ura lött; *István*-kirájak börtét elevente le-hú-zattatta, az-után agyon nyilaztatta.

Meg-hallván ezt az illetlenséget *Mátyás*-kiráj, *Zápolya Imrét* (kit *Deáknak*-is neveztek) a' *Törököknek*, meg-veréssökre küldötte; ki-is nyertes lévén, *Mátyás*-kirájtól *Bosniának* Igazgatójává ründöltetött. Az-után *Ujlaki Miklós* kirájak tötte *Bosniában*.

Hogy *Mátyás*nak halála után-is a' *Magyarok*' kezeikben maradt *Bosnia*-ország, azzal bizonyodik meg: hogy (a'mint az *Iliriai* Irók magok után hagyták) *II-Ulászlónak* kirájságában (ki *Mátyás* után tüstént következött) *Bosnia* kirájjává tétetött ugyan - azon *Mátyás*-kirájak törvéntelen fia *János*. Ez pedig abból az okból ment végbe: mert ez a' *János*. (kit az atya

Ma-

Magyarország koronájára nevelt vala) nem csak nem ellenzötte II-*Ulászlónak* meg-koronázassát, hanem arra ötet minden erejéből segítötte-is.

Birtuk még első *Ferdinand*-kiráj alatt-is *Bosniát* : mivel ott *Zrínyi Miklós* nyertes lött, és *Jabioglut* (a'-ki *Bosniát* vissza-akarta-vönni) kegyetlentül meg-verte.

De már mostanában egész *Bosna*-országot avval a' részszevel egygyütt, melyet *Rámanak* neveznek, régtöl-fogva a' *Törökök* bírják. De hozzá-yaló jussunkat mind e'-korig meg-tartjuk. A' *Magyar*-kirajok' zászlóik, és címörik, között föl-találtatik mostanában-is a' *Bosnia* jus, de *Rámanak* nevezet alatt.

Bosnia-országnak Paissa a' 15-dik Pais. Ennek udvara aranyos, de virágokkal szépen ki-ékesítve. Benne vannak hejheztetve két körösztbe-tétetött vörös-szinü kúcsok. A' kúcsok fölibe két szerezsen fejek vannak hejheztetve, melyeknek hajok hosszú, és két-felé van val-va. *Bosnia* fölött korona azért nincsen, mert a' *Magyar* címek között *Ráma* nevezet alatt vagyon a' *Kirájság*.

TIZEN-ÖTÖDIK SZAKASZ.

Ráma-országrol.

Ez a *Ráma* (a' miút már ez-előtt-is emlögettöm vala) az előbb-le-irtt *Bosniának* nem különben egy részsze; mint *Magyar-ország*nak egy részsze vala hajdanában *Erdély*. Ugyan-azert: ez a' két szó: *Ráma* és *Bosnia*, mind a' kiráji levelekben, mind a' többi írókban úgy össze-kevertetik; oly egyenlőnek-is tartatik, hogy egygyik a' másikat föl-váltya, mint-ha két tartomány se lenne. Bizonyyára *Révai Péter* (ama' régi *Korona-őr*) azon *Uradalmak* közül, melyek a' *Magyar-koronához* tartoznak, ki-hagygya *Rámát*, és hejette a' *Bosniai kirájságot* nevezi; de már mostan kirájjaink mindég *Rámai kirájkoknak* nevezik magokat, ugyan-azert erre tétették inkább a' koronát, sem mint amarra.

Ha *Lúciusnak* hihettünk: leg-első volt *Kálmán-kirájunk*, a' ki *Rámát* a' *Magyar-korona* alá térítötte, a' mint azon levelének címjéből ki-teccik, melyet ugyan ezen Író elő-hoz. De nem sokára el-kölletött *Rámát* vesztenünk: mivel utánna következött hat kirájjaink (*II-István, Vak-Béla, II-Géjza, III-István, II-László, IV-István*) semmi emléközetöt nem támasztanak *Ráma* felől. Mondgyák ugyan némejek: hogy
Vak-

Vak-Béla-nak egy kiráji levele találtatna (melyet igen kevés embernek kölletött látnia), melyben a' többi Magyar címök között Rámának címje is olvastatna. De leg-bizonyosabb az: hogy Rámát III-Béla vetötte a' Magyar Korona alá: mert az utánna-követközött kirájok-is valóságos Urai vóltanak Rámának.

Bosnia-orzágnak ezt a' részsztét azért nevezhették Rámának, mert rajta fojik Ráma' vi-ze; nem pedig azért: mintha II-András- kirájunk (midön, a' Torökök ellen, Zsidó-orzágbau hadakozott) az ott lévő Ráma nevét hozta-vól-na-ki magával, és erre a' földre (Révainak vélekedesse szerént) ragasztotta vól-na. Hamarébb hivattatott ez Rámának (ügy-mint Kál-mán, Vak-Béla, és III-Béla- kirájjaink üdöjök-ben), sem-mint ez a' II-András kirájjá tétetött, avvagy Zsidó-orzágnak meg-vevéssé' okaért Ráma körül forgott.

Rámának Paissa a' 16-dik Pais. Ennek ud-vara vörös-szin. Benne vagyon egy vasaltt, avvagy páncélos kar, mely a' fehér kardot mar-kába szoríttya. A' Paison fölül (a'-mint ez-elött-is mondám) vagyon a' korona.

A' Magyar - kirájok előtt vitetni szokott tiz zászlók között, nem Bosnia', hanem Rá-ma' zászlója találtatik, a'-mint ezt szemeimmel láttam, midön első-Ferenc kirájunk Budán meg-koronáztatott.

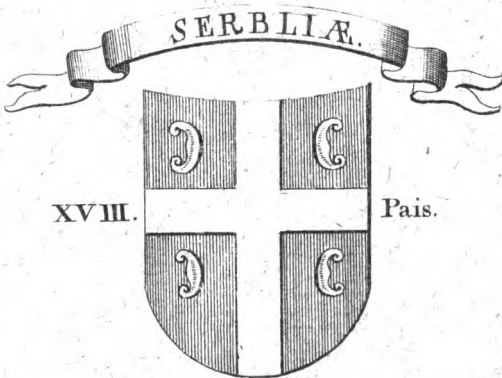
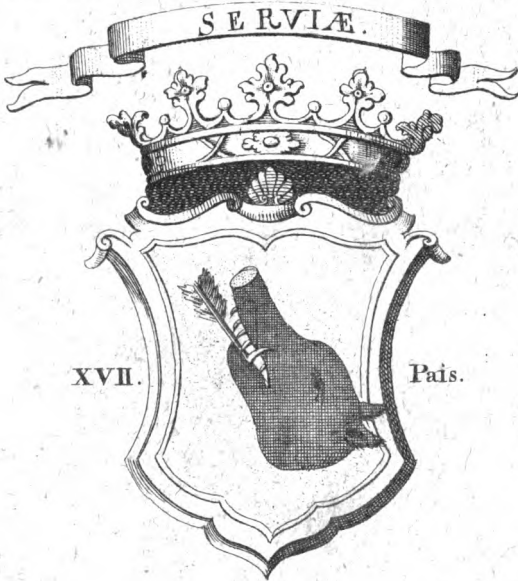
TIZENHATODIK SZAKASZ.

Nagy Szerviáról.

Nagy Szerviának nevezete azon nemzetségtől származott, mely ezt a tájat leg-elsőben megszállta. Sokszor vesztette-elnevét, de ismét meg-lölte. Ma ötlet éj-szak felé a' *Duna* határozza. Dél-szakra *Albánia* végezi. Nap-keletre *Bulgária*, nyugotra *Bosnia* vagy on és *Ráma*. Hoszsza negyven, szélessége huszon-öt; tehát foglalattya közel ezer derekaltt-mérett-földek. Lakosi *Rácok*, és *Szerbusok*.

Salamon-kirajunk' üdejében egy nevezet alatt vala *Bulgáriával*, ugyan-ezért *Belgrádot* (mely most *Szerviának* anya-várossa), a' többi *Belgrádoknak* különbözetére, nem neveztek *Szerviái*, hanem *Bulgáriai Fehér-várnak* (*Alba-Bulgariæ*). Most immár a' *Magyarok* közönségesen *Nándor-Fehér-várnak* nevezik.

Anyavárossán kívül, ezek még *Nagy-Szerviában* nevezetre méltó hejségek: *Macsov*, mely a' *Macsovi* híres *Bánnak* lak-heje vala. *Szabács*, melyet Először *Korvínus-Mátyás*-kirajunk, Másadszor *II-József-Császár* meg-vött. *Grocka*, holott 1739-dikben nagy vér-ontás vala. *Pasz-szarovic*, mellyben 1718-dikban frigy köttetött a' *Törökökkel*. *Vég-Szendrő* (*Semendria*), és *Niszssa*, melyet 1737-dikben meg-vettünk, az-
utáu

után nem sok üdö múlva föl-adta a' *Törököknek Doksát Generális*, miért-is feje vétetődött *Belgrádon*.

Szerviát Imre-kirájunkt hozta a' Magyar-korona alá. Ez abból bizonyodik-meg: hogy *Kirájaink közzül e' vólt a' leg-első*, ki magát *Szervia' kirájjának* nevezte. Ez látni-való dolog azon levélben, melyet 1204-dikben *Innocencius*hoz írt, az akkori *Római Pápához*.

Hogy *Imre-kirájunkt* hódította-meg *Szerviát*, meg-bizonyodik *Du-Fresnének* írássából-is; de egy kis külömséggel. Azt mondgya ez: Hogy *Imrének* csak kirájsága alatt, nem pedig hadi vezérsége által jutott *Szervia a' Magyaroknak* kezökben. Tudni-illik midőn *Imre-kiráj a' Bolgárok* ellen hadakozik, és azokat meg-hódította vala; addig-is *András* (*Imrének Test-vére*, és az-után *Kiráj-is*) reá-esött *Szerviára*, és ezt, *Kbulmidoval* egygyütt, kezeihöz vőtte.

Tehát leg-igazabban szóllván, mivel *András-vezér* verte-ki *Szerviából Istvánt* (akkoriban *Szerviának Megajupánnyát*, vagy-is *Nagyurát*) és hejette (*Imre-báttya-hejett*) *Vulkust* rőndölte *Igazgatójának*; ugyan-ezen *Andrást* lehetne *Szervia' meg-hódítójának* mondani: de mivel akkor még kiráj nem vólt, és az Országoknak meg-hóditássa, és kézre kerítése nem a' vezéreket, hanem a' kirájokat illeti: ezt a' ki-mondást leg-igazabbnak lönni állítom: *Imre-*

kirájunk alatt jutott *Szervia* a' *Magyar* korona alá *András*-vezérnek vitézsége által.

A' *Szerviai* kirajok között (noha a' kirájságot nem vér-szerént; hanem iparkodással nyerte-el) igen híres vala *Dianovics Zarkus*. Ez elsőben *Macedoniának* Igazgatójává rändöltetött *Istvántól* (*Szervianak* akkori kirájjától). Ennek halála után, *Dianovicsot* választották kirájnak, kinek fijától *Konstantintól* születött leányát vötte-el *Manuel Paleologus* Görög-császár, mely aszszony, anyja lött azon *Konstantinus Paleologusnak*, ki alatt az egész Görög birodalom el-romlott, és *Konstancinápol* várossával a' *Törököknek* kezeikbe jutott.

Kezünknel volt *Szervia* egészszen 1739-dik esztendeig. Ekkor *Belgrádot* csúfosan el-vesztvén, egész *Szervia* a' *Török-csalma* alá jutott. Meg-vötte ugyan *Belgrádot* *Loudon*-vezér *II-József*-császár alatt 1738-dikban; de *II-Leopold* alatt ismét vissza-ajándékoztatott a' *Törököknek*.

Szervianak *Paissa*, a' 17-dik *Pais*. Ennek udvara ezüstös, vagy fehér. Benne van a' fekete vad-kannak föl-meresztött feje. Szájában tartya a' bele lövettetött nyilat. A' *Pais* földött korona láccatik, az országnak jele.

TIZEN-HETEDIK SZAKASZ.

Kis-Szerviáról.

Ezt a' *Kis-Szerviát* eleinte *Szerbiának* mondták. Az-után *Szrbliának*-is (mert nyelvöket, melyel közönségesen élnek, *Szrbiai* nyelvnek nevezik); végtére: mivel ezt *Raska* vize köröszül fojja; elsőben *Raska zemla* (*Raska földnek*), az-után *Raskiának*, utóljára osztán (de igen gondatlanul) *Rasciának*-is mondták. Ugyan-azért meg-köll ezt a' reá-fogott *Rasciát*, a' valóságos *Rasciától* (erről ez-után fogok szólni) igazságosan különböztetni.

Az egész *Ilirikumnak* leg-nagyobb zúrvarja vala *Duscian István* alatt, a'-ki *Szerviának*, *Albániának*, és több *Tartományoknak* Ura volt, és magát *Császárnak* nevezette. Ez *Macedoniának* egy részszét birtoka alá vévén, ki hajtotta *Akarnániából* *Duka-Nicefortot*, és hejőtte *Joannina-várossába* (melyet mások *Jagninának*-is mondanak) maga' öcscsét hejhezette belé, kit mások *Sipissának* neveznek, de *Kantakuzén János* (*Laon. l. I. p. 14. ed. Reg.*) *Simonnak* nevezi, ki-is magát *Joannina-várossa'* vezérjének írta.

Meg-halálozván ama' híres Kiráj *Duscian István*, nagy birodalma sok-felé szakasztódott, a'-mint a' *Tartományoknak* Igazgatói vóltanak.

El-foglalta magának *Raskiát Klapén*-nevezetű görög-ember, ki már ennek-előtte Leányját *Duka-Nicefornak* adta, annak, tudni-illik, ki *Joanninában* uralkodott, de az-után *Duscián István* ki-üzettetött.

Ez a' *Duka* (*Dusciánnak* halála után) sokféle csatákban forgott, és igen nevezetes lövés. Viszsa-akarván-vönni *Joanninát* (mint maga tulajdonát) elsőben (valami alattomos okokra nézve) *Raskiába* vitte seregét *Klapén* ellen, ki (a'mint mondám) néki *Ipja* vala. Tartott mind az'-által *Klapénnek* ravaszságaitól: mert ezt akkor leg-csalárdabb embernek tartották.

De ki-is-adta csalárdságát *Klapén*: mert, némely görög Püspököknek, és szerzetes Papoknak közbe-vetéssökkal élvén, el-hítette *Dukával*: hogy éppenséggel ne félljen: nem-is lehetne: hogy egy *Ip* maga *Vejenek* valami kárt tehessen. Ezen-kivül meg-is-esküdött *Klapén*: hogy *Veje'* bántására nem leszen. Ezt el-hívén *Duka*, *Kastoria'*-várossába ment, mely hejjet a' köz-beszélgetésre rőndölte az *Ipja*. De ez *Dukát* meg-fogta, és maga' kezével mind a' két szemét ki-tolta. Ura lött nem csak *Raskiának*, hanem *Joanninának*-is, *Albániának*-is. Ugyan-azért: mivel *Raskiának* Urai löttünk; *Albániát*-is magunkénak mondhattuk.

Ezt az *Albániát* eleintén *Eptrusnak* nevezték, Uradalma-is volt (a'-mint a' *Római Törté-*

ne-

etekről írt könyvemben emlegettem) annak a hírös Pirbusnak, ki a Tarentomiakkal tartott. Mi okra nézve hagyhatták-el régi Epirus nevét, és miért fordították Albániára, az-az: Feber-országra, nem tudni. De ezzel a Feber-országi nevezettel se érték-bé a következők, hanem azt Velencei nyelven: Maramonte; Iliriai nyelven: Csernagora; Magyarúl Fekete-bögy'-tartománjának mondhatni.

Ezt a Csernagora nevezetet a Csernovicsoktól vötte Albánia. Leg-első volt Csernovics István, ki, Dalmáciában születvén, Balzának (Zentának Urának, és Serascimir' Rokonjának) udvarába jutott. Ez ajándékozta neki Albániát, melyet osztán Montenegrónak-is mondtak a Velenceiek.

Ez a Csernovics István arra vötte Balzát (Zentának Urát) hogy a Velenceiekkel kötött fegyvertől-boncsa. Ekkor a Velenceiek Balzára estek, ki a hadnak fojtatássát Csernovicsra bízta, maga Raskiába ment: hogy ott Rokonjánál békességben éllyen. De az útban 1421-dikben meg-halt.

Csernovics István, a hadakozásban gyakorlatlan lévén, oda hagyta Zentát, és Olasz-országnak Apúlia nevezetű tartománjába szaladott. Ezt meg-hallván a Velenceiek; Zentát meghódították, és birtokokba vötték. Ezt meg-értvén Szerviának kirájja István, a Velenceiekre esött,

esött, és Zenta' tartományának nagy részszét birtoka alá vötte. Annak Igazgatójává 1423-dikban Györgyöt tette, maga Rokonyját.

Zentának lakossai (midőn a' Szervia-beliek a' Velenceiekkel hadakoztak) alattomban Apuliából ki-hívták Csernovics Istvánt, ki, Zentára érkezvén, meg-támadta annak Gond-viselőjét Györgyöt, és annak nagy részszét vissza-vévé, szerencséjének székét Albániában-is meg-erősítette. Két fiát hagyott maga után: Jánost és Györgyöt.

Csernovics János uralkodott atyja után, kit a' Törökök nagyon meg-verték Zentánál a' Cimoiski mezőn 1450-dikban. Kisek fiát Pétert elrablották a' Törökök, és Konstantinápolba vitték; környül-metéltek, és neki Skander nevet adtak, mely Sándort tézen.

Ez a' Skander (másként Csernovics Péter) a' Törököknél föl-nevelködvén, a' Török Császártól Bégnnek (az-az: Igazgatónak) tétetött Albániában; ugyan azért közönségesen Skanderbégnnek neveztetött. Leg-nagyobb ellensége lött őszán a' Törökségnek, és, Hunyadi Jánossal özsze-barátkozván, tüzesen szokták meg-támadni a' Csalmásokat.

Fiú nélkül meg-halván Csernovics Péter; Atyjának Test-verjét Györgyöt választották Albánia' Urának.

György (a' Törököktől tartván) Konstantinra, első szülöttére, bizta Albániát. Második szülöt-

te

te Salamon Magyar-országba szaladott, maga György pedig Velencébe. Ekkor oszlottak két részre a' Csernovicsok, és így mind Velencében, mind Magyar-országban birtokosok löttek.

Konstantin után János lött Albániának Ura. Ezt már a' Törökök nagyon haborgatták.

Jánosnak fia volt Victor, kit Istvánmak-is mondanak. Ez alatt a' Török kézbe jutott Albánia 1516-dikban. Birta tehát Albániát a' Csernovics nemzet, 1423-diktól fogva, éppen 1516-sikig, az-az: kilencven-három esztendeig.

Azoknak a' Csernovicsoknak, kik Veneciába jutottak, ez a' páisok: Udvara vörös, ezen vagyon a' két-fejű arany Sas meg-koronázva, és széjjel térjesztve szárnyait.

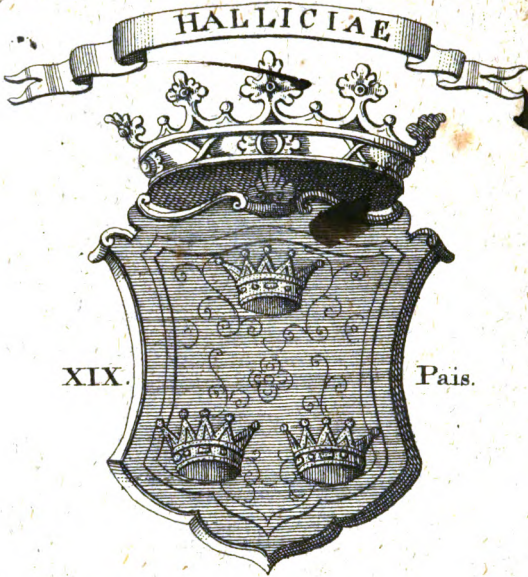
Mondgyák az Irók: hogy a' Csernovicsoknak valóságos névök Kastriotics lenne, valami Kastriot-nevezetű vártól. S-hogy, az-után azt a' Montenegrót, vagy fekete-balmot birtokok alá vötték, úgy nevezték magokat Csenovicsoknak. Most a' Kastriotics nevet Olaszúl Castriottusnak mondgyák; vagy-is Castriotti.

Ha Niszszától egy hosz húzattatik Rigó-mezőig; az a' Dél-szaki osúcs, mely Albánia felé esik, meg-határozza ezt a' Kis-Szerviát, av-vagy Raska-földet. Benne vagyon tehát Rigó-mező (ezt annak lakossai Kossovának, a' Déakok Campus Merularum nevezik); lött Hunyadi Jánost (ama' Nagy Magyar-vezért) ke-

gyetlenül meg-verték a' Törököt 1447-dikben. Ennek a' mezőnek hét-ezer lépésnyi hosszúsága vagyon, és igen nevezetes Téréség a' Magyar Íróknál.

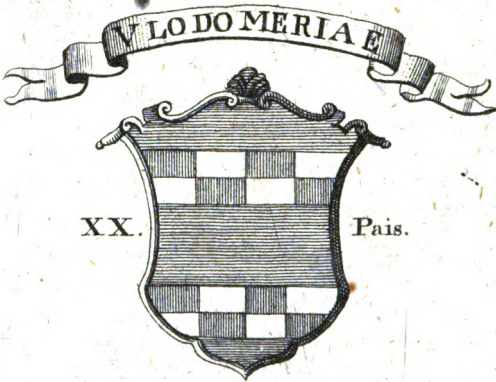
Kis-Szervianak címörét a' 18-dik Paisban láthatni. Ennek udvara vörös-szín, benne pedig az ezüstös avvagy fehér Püspöki kereszt, mely a' udvart négy részekre vágja, melyeknek kettejében a' fogyatozó, kettejében az újjuló hód láccatik.

Mind ama' Nagy, mind eme' *Kis-Szervia* eleintén (a'-mint ez-előtt-is mondám) *Bulgáriá*-hoz tartozott, és mivel régenten *Bulgáriát Méziának* nevezték; ezt a' két *Szerviát* Felső *Méziának*, a' mostani *Bulgáriát* Alsó *Méziának* mondották. Mind-a'-két *Méziának* azt a' részét pedig, mely *Hémusnak* högye felé terjedt, a' régi Görög Írók *Dardaniának* nevezték. Így változnak az Országoknak neveik, mely dolog mely izgagát szerez az Íróknak, csak azok tudják; kik magokat az ilyenekbe avatni akarják.

XIX.

Pais.

XX.

Pais.

TIZEN-NYOLCADIK SZAKASZ.

Galícia - Országáról.

Minek-utánna Szent *László*-kirájunk *Kroáciának*, avagy *Horvát*-országnak Ura lött, és immár *Almost* (Test-vér öcsésének *Lampertnek* fiát) abba a' kirájságba bele-hejhezette, a' nyughatatlan *Kúnoktól* (a'-mint ez-előtt-is mondám) haza-jönni ~~szándékozván~~ *szándékozván*; hogy ezeket ráncba szötte, egyenesen *Kis-Russiára* esött (*Russia Rubra*, vel *Parva Russia*): mert ezek, az előbbeni *Kún* hadban, ugyan-azokkal a' *Kúnokkal* tartani láccattattak: mivel őket élelemmel táplálták.

Szent *László*-kirájnak országjok-ellen-való jövetelét jól-előre meg-órolván a' *Rusnyákok* (mert a' *Kis-Russiában*-lévő lakosokat így nevezik a' *Magyarok*, noha *Oroszoknak*-is mondgyák) nagyon megijedtek, és, *László* eleibe követjüket rördölvén, őtet arra kérték: hogy magokat, Országokkal egygyütt, a' *Magyar* korona alá vönni méltóztatna.

Szent *László* (a' vér-özöntül igen nagyon irtóztván) örömet el-fogadta a' *Rusnyákoknak* magok'-meg-adássokat, és, azoknak Nagyjait magához hivattatván, velök az előbbeni ajánlást meg-erősítette, és hitökkel le-is pöcsétöltette. Ez az első *Jus*, melyel *Kis-Russiát* bírjuk,

juk, noha még ekkor nem vala két kirájságra (úgy-mint *Galiciára*, és *Lodomériára*) fősztva, és ennek egy részszé osztán *Lengyelországba* terjedött.

Noha ugyan ekkor Szent *László* meg-hódította a' *Rusnyákokat*; még se akart velök egész hatalma szerént bánni, csupán azt hagyta-meg nekik: hogy, előbbeni módjok szerént uralkodjanak; hanem (az alá-vettetésnek jeléül) minden esztendőnek végén a' *Magyarország*' kirájsainak valami adót fizessenek. És így maradtanak a' *Rusnyákok*, elég nagy békével, közel száz esztendeig, az-az: III. *Béla*nak üdejéig.

Ennek uralkodása alatt, a' *Rusnyákok*' vezérje (ki *Galic*-nevezetü városban lakni szokott) a' világból ki-műlván, attól a' Feleségétől, ki a' *Lengyel*-kirájnak *Kazimír*nak Testvér-húga vala, két fiakat hagyott maga után. Az örebbiket *Miecislav*nak, az ifjabbikat *Lodomír*nek hívták. *Miecislav* csöndös; *Lodomír* nagyobb eszü, de egyszer-is-mind nyakas, és goromba vala. Attyok' halála után, mind-a'-kettő uralkodni kévánt. Ki-hült az Uralkodásból *Miecislav*, noha a' vezérség ötet illeti vala. Hejette *Lodomír* lött vezér, kit az anyja inkább szeretött.

Az országlásból-lött ki-hüléssét el-nem-szelvelhetvén *Miecislav*; el-ment *Lengyel*-országba *Kazimír*-kirájhoz, Anyja' bátyjához, néki a'
tör-

történetet el-beszélllette, és magát hatalmas Párt-fogásába ajánlotta.

Unokájának igazságot látván *Kazimír*; 1182-dikben erővel ment *Galicia* ellen; és abból *Lodómirt* ki-kergetvén, *Miecislavot* igazi uralkodásába bé-iktatta, meg-is erősítötte.

Uraságától meg-fosztatván *Lodómír*, egyesesen *Magyar-országba* szaladott *III-Béla*hoz, kinek atyafia vala: mivel ennek a' *Béla*-kirájnak anyja *Eufrozína Rusnyáki*-vezér-vérből-származott fő-aszszony vala. *Lodómír* tehát arra kérte *III-Béla*-kirájunkat: hogy *Miecislavot* Vezérségétől meg-fossza; magát pedig vissza-állítsa.

Minek-utánna ezek így történtenek; azonban *Galiciának* lakossai (látván *Miecislavnak* a' *Lengyelek*' kirájával *Kazimírral* özsze-barátkozását) nem csak hogy ebből semmi jót nem reméllettek; hanem még attól-is tartani kezdöttek: hogy valaha a' *Lengyel* meg-fogja hódítani a' *Rusnyákokat*. Hogy minden pör-patvarnak végét szakasszák, 1185-dikben *Miecislavot* alattomban meg-ölték.

Ezt a' méltatlan történetet meg-hallván a' *Lengyelek*' kirájja *Kazimír*; elsőben el-tökékötte magában: hogy *Lodómirt* (annak gorombaságjait igen jól ösmérvén) se *Magyar-országból* vissza-nem-hívja, és, ha vissza-jönne-is, a' *Galiciai* vezérségre vissza-nem-segítené. Hogy még-

még-is e' Tartomány Igazgató nélkül ne lönne ; ki-hívta , és magával el-vitte *Lodomériából* annak Vezérjét *Románt* , és (a' *Galíciai* lakosoknak minden gondolatjok , minden akaratjok ellen) ugyan-csak *Gálic*-várossában a' Vezéri székbe ültette.

Alig tötte-ki lábát *Kazimír* a' *Galíciai* tartományból ; ime , a' *Rusnyákoknak* Nagyjai , követséget küldöttek *III-Béla*-kirájunkhoz , ezeket adván annak értéssére : I-szor : hogy ök *Lodomírt* (annak nyakassága , és gorombasága miatt) soha még e' világ vissza-nem-kévéányák ; hanem II-szor : magát *Béla*-kirájt kérnék : hogy pártjokat fogja , és , *Kazimírnak* özöne ellen a' *Rusnyákokat* védelmezné . III-szor : Egyget , fiai közül , Uralkodónak rëndölvén , *Lodomériai Románt* ki-üzze , és *Galiciát* örökösen a' *Magyar* korona alá hódicscsa .

Mind-ezeket jól észre-véven *III-Béla*-kirájunk ; leg-is-leg-elsőben *Lodomírt* (hogy addig-is , még a' *Galíciai* dolgok végre hajtathának , *Magyar-országban* valami izgagát ne szörözzön) tisztességes fogságba téteti , *Imre*-fiát *Magyar-ország*' kirájságára tartván ; második fiát *Andrást* (a' ki osztán *II-András* név alatt *Magyar*-kirájjá-is tétetött) elegendő erővel *Galiciába* küldi ; ki-is szérencsésen el-tüzvén ama' *Lodomériai* bé-iktatott vezért *Románt* , a' népnek nagy ö.öme között , bé-menvén *Gálic*-várossába

ba (minek-utánna ott kirájjá tetetött) az ország-
nak hiteles esküvességét föl-vőtte.

Hogy ezek ily szerencsésen el-múltak : ime *Lodomir* (pénzzel meg-vévén az öröket , és így *Magyar-országi* fogságából szerencsésen ki-sza-
badulván) össze-szödögetött egynehány fégy-
veres katonát ; kikkel egyenesen *Galiciára* ütött,
de *Andrástól* jól meg-verettetött.

Mind-ezeket szívére vévén *Lodomir* ; reá-
szánta magát a' *Lengyel-országi* útra , és *Kazi-
mírhez* ment : hogy őtet *András* ellen segítsé-
gül hívja. Noha bár *Lodomirt* (nyakassága és
durvasága miatt) nem szerette *Kazimír* ; még-
is : hogy *Galiciát* a' *Magyaroknak* kezeik kö-
zött ne hagygya ; inkább *Lodomirhez* hajlott.

Hogy ennek sorssát jobban föl-segithesse ;
meg-parancsolta a' *Krakkól* *Vajdának* : hogy ele-
gendő erővel *Galiciára* üssön. Azomban *András*
a' *Magyar-országi* seregeknek ide-jöveleteket
erre az üdőre éppen nem várhatván , és magát
a' bizonyos veszedelembé eresztetni nem akar-
ván ; oda-hagyta *Galiciát* , és *Magyar-országba*
édes atyjához vissza-jött.

Nagy tűz támadott ebből *Béla* és *Kazimír*
között , melyet nehezen lehetött el-óltani. Nagy
nehezen meg-békéltek még-is , mely békesség-
nek sikere az vala : hogy magát *Béla* ez-után-
is *Galicia'* kirájjának nevezte , neveztek pedig
magokat azok-is , kik utánna következtenek.

Sze

Szemünkre hámyák ugyan a' *Lengyelek*: hogy III-*Béla*-kirájunk méltatlanul bánt *Lodomírral*, midőn őtet, ki hozzája, úgy-mint atya-fiához jött, és tőlle leg-nagyobb inségjeiben segítséget kért; nem csak nem segítötte, hanem fogságba-is vetötte. De ki az akkori környülményeket jól meg-visgállya, és *Lodomírnak* gorbomaságait és annak zenebonáskodó eszét föl-vöszi, *Béla*-kirájunkat vétkesnek nem állíthattya.

Vádolnak bennünket a' *Lengyelek* abban-is; hogy III-*Béla*-kirájunk, meg-vetvén *Lodomírnak* kérését, maga fiát emelte inkább a' *Galiciái* kirájságra. De jól eszökbe-köll-vönni *Lengyel*-uraiméknak: mit akartak a' *Rusnyákoknak* Nagyjai. Ők *Lodomírt* éppen meg-vetöttek; az-után *Bélának* egygyik fiát a' Kirájságra kérték. Ha tehát *Béla* azok' kérésöknek engedött, éppen azt cselekedte, a' mit más Kiráj-is cselekedött volna, ha illyetén környülményekbe hozattott volna.

De inkább neheztelhetünk mi *Lengyel*-uraimékra: hogy bennünket el-akartak ámitani. Mert midőn *Galiciát* úgy kezök alá csavárták: hogy annak vissza-adássáról akkor nem-is gondolkodnának: tartanának mind-az'-által attól, se-hogy, ha mi erősebbek lönnénk, azt még-is bizonyosan vissza-vövendénk; egész *Galiciát* *Palatinátusokra* (mint-egy Vár -megyékre, avvagy Kerületökre) osztották, és azt a' cse-
káj

kéj kerületet, mely *Galic*-város mellett vagyon, *Galiciai Palatinátus*nak nevezték. Ezt pedig nem más okra nézve cselekedtek; hanem: hogy (ha valami képpen *Galtciárúl* megfeleltközhénk, vagy felöle gondatlanok lönnhénk) velünk elhitethessék: hogy *Magyar*-kirájjaink *Galtciából* nem bírtanak többet, hanem e' csekéj kerületet. Ezen okból a' tartománynak nevét-is megváltoztatták; azt *Dlugos* néha *Kirájságnak*, néha *Vozérségnek*, néha pedig csak *Halicia-földjének* nevezi: hogy annál hamarébb el-felejtthessük ennek az Országnak határjait.

Mind-az-által: *Galic*-várossának (melyből az egész Ország így neveztetett) igen régi városnak lönni kölletik: mivel már 1100-dikban elég híres vala. Benne három magyar hercegek koronáztattak-meg. **EGYGYE**Ta' *Lengyelek* (nem tudom kinek irássából) *I-Kálmán*-kirájunk' fiának lenni mondgyák (Lásd *Bogupbalust*, *Posnani Püspököt*, in *Chron. Pol. Sommerspergnél* in *Script. Rer. Silesiac. T. II. p. 3*). Ha ez így vagyon, tehát 1100-dikban kezünkhöz vöttük *Galtciát*; mely üdö-tájban élt *I-Kálmán*-kirájunk. **MÁSÍK** herceg volt *András*, *II-Béla*nak kisebbik fia, és *Imre*-kirájunknak Test-vérje, 1200-dik tájban. **HÁRMADÍK** herceg volt *Kálmán*, *II-András*-Kirájnak kisebbik fia, *IV-Béla*-Kirájunknak Test-vérje. 1220-dik tájban. Erről emlékezik *Dlugos* (l. 6. p. 604.)

Azt mondgyák még *Galic-várossáról* (Continuat. Nestoris in Ann. Russ): hogy az jól megvala erősítve, 's-annak egygyik kapuját *Magyar kapunak* nevezték. Mondgyák azt-is: hogy *Galic-várossából* hozták-bé leg-előszször *Magyar-Országba* azt, a'-mit a' *Deákok Vitriolumnak* mondanak, melyet a' *Magyarok Galickőnek* neveznek. Ez pedig három fele: 1-ső zöld, és ezt rézből készítik. 2-dik kék, ennek anyja a' vas. 3-dik fehér, melyet *Zinkumból* készítenek. Kőnek nevezték a' *Magyarok*, nem, mintha valósággal kő volna az a' *Galic-kő*, hanem csak azért: mivel a' kőnek valami kis hasonlatosságot viseli.

Midőn *Mária Therezianak* uralmában 1772-dikben ez a' tartomány Országunkkal ismét össze-kapcsolatott, a' *Krakkai Palatinátusból* három részek adattak *Galiciához*, úgy-mint a' *Sirzesci* (nem messze *Ofzviectől*), *Szándeci*, és a' *Biéci*, mely *Sáros-vármegye*, és *Kárpát-hegyei* mellett le-telepődött.

Galiciának *Paissa* a' 19-Pais. Ennek udvara kék. Benne három koronák vannak. Kesteteje alól, egy pedig fölül. Tettyében a' korona.

TIZEN-KILENCEDIK SZAKASZ.

Lodoméria Országról.

Mind *Galiciát*, mind *Lodomériát* összevévén, és azt *Kis-Ruszeziának*, avvagy *Rusznyák-Ország*nak mondván (a' *Deákok* *Russia Rubra* nevezik) még *Szent László* előtt-is a' *Magyaroké* volt egészsen. Mert 889-dik tájban a' *Pacinákoktól* másodszor kiűzöttetvén a' *Magyarok*, és (*Konstantinus Porfirógenitusnak*, akkoron élő *Konstancinápoli-Görög-Császárnak* bizonyítása szerént) új *Országokat* keresni kényszerítettvén; *Kis Ruszeziának* tartományába (senki ellenek állani nem mervén) behajtottak, és ott egynehány esztendeig (némejek tiznek-is mondgyák) békességben éltek. Ezt *Nesztor* se tagadhattya egy *Rusznyák* Író. Bizonyította pedig *Bélanak* névetlen Írnokja-is. Ekkor a' *Rusznyákoknak* *Fejedelmök* *Kióviában* lakozott.

Tovább akarván osztán a' *Magyarok* menni, *Kárpát-högyön-köröszttül* ebbe az *Országba* jöttek, mellyet osztán *Magyar-Ország*nak neveztek. Ennek az által-jövetelnek bizonyosan követői voltak némej *Rusznyákok*-is, kik (*Kárpát-högye* mellett lakván) mivel az utakat jól tudták, a' *Magyaroknak* kalauzzaik löttek. Ezek (mivel a' *Magyaroknak* nagy szolgálatot töttek) velek, úgy-mint *Polgárok*, össze-is keveredtek.

tek. Ez az oka: hogy még mostanában-is annyi *Rusznnyákok* lakják Országunkat. Bizonyította ezt *Béla*-kirajunk' nevetlen Iruokja (c. 10.) így szólván: Sok *Rusznnyákok* (*Álmoshoz adván magokat*) ő velök (tudni-illik a' *Magyarokkal*) *Pannóniába* jöttenek; kiknek *Utoik* e' máji napig *Magyar-Országban* laknak ide-tova é-szorva.

Azután 980-dikban azon *Fejedelmek* között, kik a' *Lengyeleknek*, és a' *Magyaroknak* szomszédjaik voltak, leg-élesebb szemet érdemlött *Vladimir*, a'-ki *Vladmir*-nevű tartománynak el-kezdője vala, melyet osztán *Vladomériának*, végtére *Lodomériának* mondottanak. Ez *Kióviában* lakott, és a' *Rusznnyákokat* igazgattya vala.

Meg-holt ezen *Vladimir* 1015-dikben tizen-két fiakat hagyván maga után, melyeket három feleségeitől nemez vala. Ennek tizen-két fiai tizen-két részre osztották *Rusznnyák-országot*, mind-az-által: az közöttök leg-hatalmasabb vala, ki *Kióviában* maradt. Ez abba törte fejét: ne-hogy többi *Atyafiai* össze-üssék a' tengejt, és így magokat el-is-fogyaszszák.

De nehéz az *Atyafiai* között a' *Bekesség*. Sokszor össze-kaptak a' nyughatatlanok, és, így veszekedvén, hamar által-látták: hogy mind addig meg-nem-szünne a' kebeles háború, még magokat valami más kirajnak birtokába nem adnak. Ekkor jött osztán másadszor-is *Lodoméria* a'

Ma

Magyarok' kezök közé, mely szerencsének alkalmatosságát tüstént elő-adom.

Ez a' *Lodoméria*-ország határos *Galiciával*, avvagy (a' mint a' *Lengyelek* nevezik) *Hallciával*. Későbbre-is jött a' Magyar korona alá, mint az előbbeni. Ebben a' *Lodoméria*-országban, öt kerületökön kívül, két Hercegségek is voltanak. Egygyikét *Ordiécimnek*, másikat *Zátor*nak nevezték. Még 1179-dikben az egész *Osvici* Hercegséget *Micislav* bírta, egy *Sleziai* vezér, és azt *Tesini* vezérségével öszsze-fortasztotta.

András, (ki, a' mint mondtam, *Galiciának* első kirájja vala) a' Magyar-kirájságra föl-emeltetvén, nem hagyta abba *Galiciának* Uraságát. Ez meg-bizonyodik abból a' levélből, melyet *III-Innocentius* Pápanak írt, melyben ezeket mondgya magyarra fordítva: Tudtára essem pedig Szent-ségednek, hogy *Hallciának* Nagyjai, és a' Nép a' mi Uradaimunk alá-vettetvén, alázatosan kértek bennünket: hogy fünket *Kalmánt* nekik kirájjokká rëndöllyük. s. a' t.

Ezt a' kegyes uralkodást látván *Lodoméria* tartományának lakossai; követeket küldöttek *II-András*-kirájhoz: kik ezo az Országot-is neki ajándékozták. Ez tehát *IV-dik* *Bélat* (üdüsbik fiát) Magyar-Országunk kirájságára szánván, második fiát *Kolománt* nekik engedte, és *Lodomériának* kirájjává tötte.

Maga vitte pedig el *Lodomériába Kálmán* fiát; de abban szerencsétlen lévén: hogy azon üdö alatt, *Gertrúdist* (kedves Feleségét) kegyetlenül meg-ölte. *Bánk-Péter-Bán, 1243-dikben*. Okát e' meg-ölésnek változtatták. Azt mondják némejek (kik között *Boufin* vagyon): hogy *Bánk-Bánnak* szép Feleségét, atya-fianak bujaságára engedte legyen *Gertrúdis*. Mások pedig (ezek között *Longinus*) okául azt adják: hogy a' Kirájt a' *Magyaroktól* el-idegenítötte legyen *Gertrúdis*, 's így a' leg-nagyobb tisztségeket maga *Német-nemzetségének* adatta, és így, föl-indulván ezen a' *Magyarok*, a' *Kirájnak* itthon-nem léttében, a' *Kirájné*t meg-ölették *Bánkkal*.

Ez a' *Kálmán* kiráj abban leg-híresebb a' *Magyarok* előtt: hogy Feleségével *Salomeával* szüzességben élt. Felesége pedig *III-Boleszlavnak* (a' *Lengyelek* Kirájjának) *Leánja* vala.

Maga *II-András*-is *Lodomériának* címjével élt, a'-mint azokból a' kiráji levelekből ki-teccik, melyekben valami ki-váltságokat (*Privilegia*) ad valakinek. Ijen a' többiek között a' kiráji lével, melyet *1207-dikben* adott, és meg-találtatik *Ferlát Daniálnél* (*In Illyri, Sacro. T. III. p. 237.*). Mind-az-által *Kálmánt* (*Andrásnak* fiát) nem sokára olvassuk: hogy *Szláviának*-is Hercege, és a' *Szépességnek*-is Ura lött. Meg-holt pedig abban a' sebében, melyet *1241-dikben* kapott, mi-

midőn *Sajó* vize mellett a' *Tatók* ellen vitézködött, és bátyja-is szerencsétlen lött.

Meg-tartották a' *Magyar Kirájak Lodoméridának*, és *Galtidának* címjét elég sokáig. I-*Lajos Kirájunk* (*Zsigmondnak* Ijja) *Rusnya-országot* III-*Kazimírnek Lengyel-kirájnak* (de csak hóltáig) engedte, ekkor 1346-*ülkben* kezdőték a' *Lengyelek* címjeik közé tönni: hogy *Rusziának* Urai, és örökösi kőnének; holott a' *Magyarok* már száz esztendővel ennek-előtte magokat azon országnak Uraivá tötok, és irták.

I-*Mária*, és ennek Ura *Zsigmond-kiráj* (sok hadakozásokban bele-merülvén) új ellenségre találtak, ki felől nem-is gondolkoztak.

Még első *Lajos-kirájnak* életében (ki magát *Lengyel-kirájnak*-is mondotta) meg-ígérték a' *Lengyelek*: hogy (*Lajosnak* halála után) nem másat fognának törvényes kirájjoknak ösméni; hanem *Zsigmondot*, *Lajosnak* vejét. Ezt a' *Kirájságot* vér szerént-is várta *Zsigmond*, mivel anyja *Örzsébet* unokája volt annak a' III-*Kazimírnek*, kiben a' *Piasti Nemzet* (fiú ágra nézve) el-veszett. Mind-ezek meg-bizonyodnak magokból a' *Lengyel* írók-ból.

Azomban a' *Lengyelek* meg-nem-elégűdtek azzal: hogy *Zsigmondot* *Lengyel-országtól* meg-fosztották; hanem, még reá-véven a' *Litvánakat*, ezeknek erejökkel *Rusziába* bé-mentek; és

(meg-se jelentvén a' hadat) azt könnyen kezeikhez vötték.

Viszsa-kérte ugyan Sógorától *Zsigmond Gallciát*, és *Lodomériát*, rész szerént Követjei által, kiket *Lengyel-országba* küldött, rész-szerént több gyülekezetökben, melyeket mind-a-két kirájnak hatalmából gyűjtöttek-össze a' *Sepességben*, és melyeknek kettejében magok a' Kirájak jelen voltanak; de észre-vették a' *Magyarok*: hogy őket a' *Lengyelek* óron-fogva már ide, már amoda vonnyák, és a' dolog' velejére soha se ereszködnek. De mit tehattunk akkor? A' sok hadakozásokban el-fogytunk, 's-ugyan-azért: hogy sajátunkat vissza-véhessük, kardra nem kaphattunk. Ők pedig soha arról nem gondolkoztak: hogy a' frigyét meg-tarcsák. Bizonyosok ezek *Dlogosusból* (L. XI. p. 317. 'sa't.), *Dogitból* (P. I. p. 142. 's a' t.) kik noha *Lengyel-Írók*, az igazságot meg-is el-ném-titkollyák.

Első *Károly-kirájunk* üdejében 1327-dikben *János* (ebben a' *Lodomériában* az *Osvici* Hercegségnek vezérje) által-adta magát a' *Cseh-országi kirájnak* védelmezésébe. Ez a' kiráj, még ezen *Esztendőben*, *III-Kazimír*nak (*Tesini* vezérnek) hatalmat adott: hogy az *Osvici* vezérséget bírja, ha *János* törvényes maradék nélkül meg-halna. El-veszvéen *Jánosnak* minden ivadékja, mind-a-két *Vezérségnek* (az *Osvicinek*, és *Zátorinak*) igazában a' *Csebek*' kirájjának kezé-

zeibe köllött volna vissza-térnie. De a' *Len-gyelek* ama' *János*sal (Cseh-országnak roszszára) alattomos kötésekert téven, mind-a'-két Vezér-séget hamar el-foglalták, és, midőn azokat a' Cseh-kiráj igazságosan vissza-kérné, ők vissz-adni nem akarták.

Meg-halálozván *Zsigmond*-kirájunk 1437-dikben; hogy ő vele egygyütt *Galliára*, és *Lodoméridra* tárgyaló jusunk se el-nem-vesztődött, se el-nem felejtetött, abból teccik-ki: hogy, három esztendő után, az-az 1440-dikben az Országnak azon Nagyjai, kik *I-Ulászlot* (*Jagel-lónak* fiát) *Magyar*-országunknak kirájságára hívták, előtte ezt a' mi jusunkat erősen rebesgettek, a'-mint ki-teccik *I-Ulászlot*nak azon leveléből, melyet a' *Magyar*-követeknek adott, melyben *Kis-Russidra* tárgyaló jusunkat maga-is meg-űsméri. Rebesgette ezt a' just *Mátyás*-kiráj-is, a'-mint maga *Dlugos* írja (L. XIII. p. 535.) Nem is lehet meg-mutatni: hogy valaha e' jusunkról le-mondottunk volna.

Meg-erősíti *Galliára*, és *Lodoméridra* való jusunkat az-is: hogy mindenkor: midőn kirájaink meg-koronáztattak előttök vitték *Galicianak* és *Lodoméridnak* zászlóit. Hogy éppen a' régi üdökről ne szóllyak; 1608-dikban: midőn *II-Mátyás* meg-koronáztatott; *Galicianak* zászlóját *Pálffy István*, *Lodoméridnak* *Zichi György* hor-doza. Igy volt 1618. 1625. 1655. 1687. 1712.

és még 1741-dikben, melyben *Mária-Therézia* meg-koronáztatott. Így volt *Budán*-is, midőn *I-Ferentz-Császárunk* meg-koronáztatott. Itt *Lodomeriának*, és *Galicziának* zászlóit magam szememmel láttam.

Bizonyíttyák ezen jusunkat azon Pénzek-is, melyeket verettettek kirajaink koronáztatásokkor. Ezen pénzeken rajtok szoktak lenni azon tíz kirájságunknak címerei, melyek (*V-István*tól fogva) mind-eddig, úgy mint sajátunk, megtartanak. Itt lehet *Galicziát*, és *Lodomeriát* látni első betűivel: G. L.

Bizonyíttya ezen jusunkat a' *Lengyeleknek* meg-röppenésök, és szorgalmatosságok, midőn *I-Leopoldnak* követje *Bátó-Stom* vissza-kérte tőlök azokat a' tizen-három városokat, melyeket *Zsigmond-kirájunkt* 1412-dikben el-zálogosított. Féltek ekkor a' *Lengyelek*: ne talántán *kis-Russiát*-is vissza-kérje tőlök.

Hallyad bár *Zaluszki András*t (egy *Lengyel* író) hogy törí-ki magát oldalán az el-nyöghetően igazság: annak szavai meg-magyarázva ezek: Szorgalmatoskodnak vala a' *Lengyelek*: ne hogy *Leopold* (viszsa-vévén a' tizen-három városokat, és ezekért azokat a' száz ezer ferinteket le-vévén, melyek *I-Lajos* a' *Magyarak*, *III-Kazimír* a' *Lengyelek* kirájjaik között zálogul állottanak) *Rusnyák-tartománt*-is, *Podoliát*-is (úgy, mint sajátjait) vissza-kivdnnya & tőlök. Meltó

itt

let a' a' megjegyzésre : hogy *Zaluszki Andrásnak* írásából azt vőhettyük-ki : mintha *I-Lajos* zálogította volna el a' tizen-három városokat. Mások ezt *Zsigmond-kirájra* fogják , *I-Lajosnak* vejére:

Bizonyította ezen jusunkat az-is : hogy *Galiciát* , és *Lodomériát* , vagy a' *Kirájok* igazgatták (ezek ketten vőltanak) vagy oly' *Hercegeknek* kezökre bízták , kik mindenkor öllök tőgtenek. Ilyenek valának : *Dániel* , *Radislav* , *Leó* , *Román* , kik mind a' négyen a' *Rusnyatok* közül választattanak. Egy *Lengyelre*-is bízták *Kirájaink* *Lodomériának* igazgatassát , kit *Bouslavnak* , vagy *Boleslavnak* neveztek. Ez magát *Krakkó* és *Loméria* *Vezérjének* írja , a' mine ez ki-teccik azon frigy-kötő levélből , mely *V-István-kirájunk* , és *Ottokár-Cseb-kiráj* között kötöttött 1271-dikben , és melyet egészen föl-találhatni *Oderik-Rajnáldnál* (In annal. Ecol. ad an. 1276. p. 180.)

De ezt a' *Just* leg-inkább vitattya az : hogy 1772-dikben *Mária-Therézia* alatt visszavöttük ezen sajátunkat , ha egészen nem-is , de egy kis részse kezeinknél vagyon. Jegyzésre méltó dolog : hogy *I-Mária* üdejében kezdődött a'-mi jusunk háborgattani. *II-Mária* aztat meg-erősítette. Mondgyák : hogy *Galiciából* , és *Lodomériából* négy miliomot ki-vőhet minden esztendőben az uralkodó tiszta jövedelemül.

Má-

Mária-Theréziának üdejében azzal - is szerentsések löttünk : hogy a' *Krakki tartomány* is a' *Magyar-korona* alá vöttük , a' *Szándomiri* és *Lublini Palatinasságoknak* egy részszével , és ez *Heliciához* kapcsoltatott. Leg-nevezetesebb itten *Vielika* , falu só-bányái miatt , melyek még 1252-dikben találtattak föl. Föl-van nem csak a' falú egészen ásva ; hanem a' falun kívül-is vagy 200 ölayire mint-egy pincék vannak , mellyekből a' só-t ki-hordgyák , és azt , valamint a' legnagyobb Templomokat , oly' hezakokra vágják. Látni itt sóbúl oszlopokat , mellyek a' falut , hogy le-ne roskadgyon , fön-tartják. Melly lovak egyszer a' szolgálatra le-vitetnek ; soha onnént azok ki-nem-hozattatnak. A' munkás emberek többen vannak 700-nál. Minden esztendőben hatvan-ezer mázsa só-t adnak-el.

Lodomériának *Paissa* , a' 20-dik *Pais*. Ennek udvara kék-szín. Bönne vannak a' két-két rétü ostáblák , holott a' vörös szín a' fehérrel fölváltva láccatik. *Lodomériából* (a' mint mondám) mostanában igen keveset , avvagy talán semmit se bírnak : mivel az *Orosz Császárnak* kezeinél vagyon. De *Galiciát* nem csak egészen , bírjuk , hanem *Krakka'*-toldalékjával-is bírjuk , és ezt mondgyuk *Galicia* ; és *Lodoméria* országoknak.

Hogy pedig *Lodomériát* most-is *Russióban* kereshettyük , azzal vitetünk annak el-hitelére : mivel a' régi üdőkben-is ott vala. Ezt bizonyítják

Vyak IX-Gergely-Papának három levelei (1. 4. Epp. 53. 352. 353.) melyekben *Kálmánt* (IV-Bélanak Testvérjét), ki legelső kirájkodott *Loo-mériában*, *Russia'* kirájának nevezi. (*Du-Fresne In Illyric. vet. et nov. in Tract. Priori c. 9. S. 12*).

HUSZADIK SZAKASZ.

Nagy Bulgáriáról.

Volga-vize mellett laktak azok a' Nemzetsegek, melyeket (ezen említett víznek nevéül) elsőben ugyan *Volgároknak*, *Bolgároknak*, és *Bogároknak*, az-után osztán *Bulgároknak* mondtak.

Ez a' Nép (*Kristus-Urunk'* születésse után) közel öt-századik esztendő-táiban (midőn az ott lakó mellék-nemzetsegek-is a' vándorláshoz kezdtek) el-hagyván, mint a' méh-rajok, tömöt lak-hejőket; a' *Fekete-tenger'* partjain *Dana'* vize mellett jöttehék, és annak dérekán által-költözvén (*Anasztázius'-Dikórus'* Görög Császárnak üdejében) *Trácia* mellet uralkodni kezdettek.

Ez az itt le-telepődött nép azt a' földet foglalta-el, melynek nap-nyugoti határjeseleinte *Belgrád* vala, az-után pedig, *Bodon* mellett (*Vidin*), *Szervia*. Nap-keletre a' *Fekete tenger*. Ejszakra a' *Duna*, Dél-szakra *Trácia*. Hoszsza

72, közép-szerű sélessége 30, tehát udvart 2160 derekalt mért-földek.

Igazi nyelvöket el-vesztötték: a' Szarmatákkal össze-keveredvén, azoknak töt nyelvökkel élnek. Nem volt emél a' Népnél a' Görög Udvarnak nagyobb ostora. Ők 634-dikben Kirájt választottak magoknak, kik egy-más után így így következtek.

634-dikben Első volt: KUBRÁT, ki Heraklius (Konstancinapoli Császár) alatt élt, és a' kirájak között nevezetes volt. Nevét sok-féle-képpen csigázzák a' Görög Írók: Kurát, Krobát, Chrovát, Covrát.

641-dikben. Második Kiráj volt: BÁTBAJÁS Heraklius-Konstantinus, és Heraklionás, Konstans, Konstantinus-Pogonátus Görög-Császárok alatt. Nevezik ezt Batbajásnak-is, Básiának-is, Bajánnak-is.

687-dikben. Harmadik kiráj volt: TERBEL Justinianus-Rhinotmetus, Philippikus-Bardanes, Anastázus-Artémius Görög-Császárok alatt. Nevezik Tarbaginak-is.

714-dikben. Negyedik kiráj volt: KOMERS, Theodozius-Atramyttenus, Leo-Izaurikus, és Konstantinus-Kopronymus Görög Császárok alatt. Hívják Kormesnek-is, Kromesnek-is. Krimusnak-is.

762-dikben. Ötödik kiráj volt: TÉLES: Konstantinus-Kopronymus Görög Császár alatt. Nevei: Telec, Télezis, Tevex-is.

762-dikben. Hatodik kiráj volt: SZABIN, Konstantinus-Kopronymus Görög-Császár alatt.

763-dikban. Hetedik kiráj volt, PAGAN, ugyan azon Konstantinus-Kopronymus Görög Császár alatt.

764-dikben. Nyolcadik kiráj volt: UMAR, ugyan azon Konstantinus alatt.

765-dikben. Kilencedik kiráj volt: TOKTÓ, ugyan azon Konstantinus alatt.

765-dikben. Tizedik kiráj volt: KOMPAGAN, ugyan azon Konstantinus alatt.

766-dikban. Tizen-egyedik kiráj volt: CERIG, ugyan azon Konstantinus-Kopronymus, és Leo-Izaurikus alatt. Külömbb nevei: Cserig, Telerig.

777-dikban. Tizen-kettedik kiráj KÁRDÁN, Leo-Kbazarus, és Konstantinus Görög Császár alatt, ki Anyjával Irénével uralkodott.

809-dikben. Tizen-harmadik kiráj volt: KRUM, Niceforus-Logetheta, Michael-Katopaluta, Leo-Armenius Görög-Császárok alatt. Külömbb nevei: Krumm, Krumno, Krumás, Hrem, Orun.

820-dikban. Tizen-negyedik Kiráj volt: KRITAGON, Leo-Armenius, Michael-Balbus Görög-Császárok alatt. Külömbb nevei: Murtagon, Mutragon.

829-dikben. Tizen-ötödik kiráj volt: BALDIR, Theofilus Görög-Császár alatt. Vladimírnek-is neveztetött.

843-dikban. Tizen-hatodik kiraj volt: BÖGÖR, Michael: és Bazilius-Macedo Görög-Császárok alatt. Különb nevei: Gobar, és (midőn meg-körösztoztetött, az akkori Görög-Császárnak nevérol) Mibály.

888-dikban. Tizen-betodik kiraj SIMON, Böls Leo Görög-Császárnak üdejében. Vezetéke volt Labar. Fia Baldimirnek, és Keresztény. Ez leg-nagyobb károkat tötta a Konstantinápoly Görög udvarnak. Ezt Árpád vezérünk háromszor verte-meg.

932-dik. Tizen-nyolcadik kiraj PÉTER, Leo Görög-Császárnak, és fiaiak a Porfirogenitának üdejében.

971-dikben. Tizenkilencedik kiraj BORIZES, Joannes-Zimisce's, Görög-Császárnak üdejében. Péternek fia volt.

991-dikben. Huszadik kiraj SAMUEL.

1014-dikben. GABRIEL. a' 21-dik.

1015-dikben. JÁNOS. a' 22-dik.

1019-dikben. IPÉTER. a' 23-dik.

1020-dikban. TIOMIR. a' 24-dik.

1021-dikben. ALUZIÁN. a' 25-dik.

1078-dikban. Négy Vezérek vezérlették.

1081-dikben. BODIN, Szerbiai kiraj.

1118-dikban. NICÉTAS, Vezér.

1140-dikben. Guzh, Vezér.

1200-dikban. IVANICS.

1251-dikben. ASANES.

1271-

1271-dikben. V-ISTVAN - Kirájunk.

Bulgária' első meg-hódítójának a' *Csabai-Magyarokat* lehet mondani, kik 599-dikben (*Mauricius* Görög-Császár alatt) minek-utánna *Dalmáciát* meg-vöttek, *Méziába* (az-az *Bulgáriába*) ütöttek, és ott *Tomis* nevü erős Várost meg-szállották. Itt nagy emberséget mutatott ekkor a' *Csabai Magyaroknak* *Kbágánjok*. A' *Bolgároknak* nagy részsze már ekkor *Keresztény* lévén, *Húsvét*' ünnepeit ülte *Tomis* - várossában, mely város most-is a' *Fekete-tengör*' partján vagyon *Bulgáriában*, nem igen messsze onnét le-felé, holott a' *Duna* a' *Tengörbe* omlik. A' *Keresztényeknek* ajtatosságokat meg-értvén a' *Kbágány*; három napi fegyver-szünést engedött nekik, a' még tudni-illik az *Ünnepök* tartottak. Sőt: hogy annál-inkább nagyobb kedvvel ülhessék az *Ünnepöket* (meg-értvén, hogy a' *Város* nagy szükségben lönne, és nem volna mit önnie a' *Népnek*) élést küldött negyven szekerekkel. Ezeknek el-töltök után, a' *Városnak* ostromlásához kezdött.

Azomban *Mauricius* Császár *Kommencioli* nevezetü *Hadi-Vezérjét* a' *Kbágán* ellen küldötte; de nagy szerencsétlenségére vált ez a' hadakozás. Mert a' *Hadi-Vezérnek* eleibe-menvén a' *Kbágán*, seregének nagy részszét le-kaszabálta; tizen-két-ezret közzüllök elfogott; Az-után (tovább menvén) egész *Kon-*

K

stan

stáncinápolig mindent tüzzel vassal el-emisz-
tött, és annyira meg-rémitötte a' *Konstánci-
nápoli Görögöket*: hogy, abba hagyván a' Vá-
rost; *Ásiába* akarnának szaladni. Így tehát
ezek a' *Magyarok* voltak elsők, kik *Bulgá-
riát*, és egyetemben *Trúciát* - is meg - hódí-
tották.

Bulgária második meg-hódítójának (a'-mint
hiteles Iróink *Szent-Istvánnak* némej kiráji le-
veléből írják) magát *Szent István*-kirájunkat hi-
szik *Magyar-Országban*. Kéán, ki *Szent István*'
tídejében *Bulgáriában* kirájkodott, meg-vetvén
Szent Istvánnak, úgy-mint még fiatalnak, hatal-
mát, *Magyar-Ország*nak határjait nagyon nyug-
hatatlanította. Ezt nem szenvedhetvén *Szent-
István*, úgy gondollyuk, maga méne reájok,
és azokat a' füstös *Bolgárokat* úgy annyira meg-
verte: hogy osztán (közel két-száz esztendeig)
békével éltek a' *Magyarokkal*.

Mivel pedig ki-nem-tanúlhattuk mind eddig,
ha *Szent-István* úgy nyerte-é-meg a' *Bolgáro-
kat*, hogy azoknak Országjokat-is el-vötte, av-
vagy leg-alább adó-fizetővé tőtte; ezen kirájun-
kat nem mondhattyuk *Isten-igazában* *Bulgária*'
meg-hódítójának lönni.

Már *Imre*-kirájunk leg-jobban bele-vágott
Bulgáriába, és valósággal ezt az Országot a'
Magyar korona alá vötte. Nyilvánosan ki-teccik
ez azon levélből, melyet 1202-dikban *Itanics*

(a'

(a' *Bolgároknak* ekkori kirájja) *Innocentius'* *Római* Páának irt; melyben *Imre*-kirájunk ellen nagyon panaszolkodik: hogy őtet sajátjából ki-tudta:

De; *Imre* után következött három kirájja-ink (ugy-mint *III-László*, *II-András*, és *IV-Béla*) semmi emléközetöt nem tősznek *Bolgáriai* kirájságjokról. Talán ugyan *Imre* se hódította-meg őket örökre; hanem (valámit ez-előtt *Szent István*) úgy mostanában *Imre* csak le-csillapította a' nyughatatlanokat; és a' *Magyar* ember-ségre meg-tanította:

V-István (a'-ki *IV-Béla*nak fia; és a' kirájságban örökösse vala) leg-első volt kirájaink között, ki eme' *Bolgár*-Országot a' *Magyar* koronához kapcsolta. Ez még édes atyjának *IV-Béla*nak életében (ugy-mint az Országnak kiráji hercege) a' nyughatatlan *Bolgárookra* menvén; őket akkor nem csak nagyon meg-verte; hanem tüzes kirájokat-is (*Aszanes Jánost*) meg-fogta; és *Budára* hozta:

Minek-utánna; *Béla*nak halálála után; ezét *V-István* a' kiráji székbe ült, és *Aszane*stől at-rá kérettetett: hogy Országha vissza-eresz-sze; igen ember-szerető kiráj lévén; meg-én-gedte néki a' vissza-menetelt ezen két állomá-nyok alatt: I-szor: hogy minden esztendőben bi-zonyos adót fizessen az alá-vettetésnek jeléül: II-szor: hogy mind maga, mind utánna-köveckő-

zendő Magyar királyok Bolgáriai kirájságnak címjével élhessenek. Ekkor osztán őtet haza eresztötte; magát pedig ezután *Bolgár Istvánnak* nevezette.

Hogy pedig *V-István* maga is a' Bolgáriai kirájságnak címjével élt; ki-teccik azon levélből, melyet (már mint Magyar-Országnak kirájja) 1270-dikken adott az *Orodi Prépostnak* keze által. Ebben ő *Örzsébetnek*, édes leányjának (ki, a' világot meg-vetvén, Apáca léve *Buda* mellett a' *Nyulak' Szigetjében*), és ugyan-csak egyetemben azon Apácák' klastromának ajándékozta azt a' jószágot, melyet néki még kicsinségében szánt vala, ha valakihez férjhez menendene. Ezt az *Orodi Prépostot* akkoron *Benedeknek* nevezték, és *V-István*-kirájunknak *Al-Korlátossa* vala (Vice-Cancellarius).

Ez az *Orodi Prépostság*, a' mostani *Arad*, és *Ménes* között fekszik, egy óra jártányi földre *Aradtól*, avvagy talán kevesebbre-is. Kik Magyar Íróink közül erről a' *Prépostságról* emlékezetet tésznek; soha ezeket a' Földeket nem járták. Erre az okra nézve nem csuda: ha *Bel-Mátyás*-is hibázik: midőn *Orodot Ó-Aradnak* lenni mondgya, és a' *Maros'* partjára hejhezteni, *Káptalant*-is ad *Ó-Aradnak*, melly *Ó-Aradon* soha se völt.

Egész *Orodot* (következésésképpen a' híres *Prépostság*^o t-is) tövétől ki-forgatták a' *Törökök*,
mi-

minekutánna *Tomös-várnak* Urai löttének. *Eugeniusnak* vezérlése alatt ki-üzettetvén e' hejekeről a' *Törökök*, *Orodra* a' *Svábok* jöttek, és a' Várost már nem *Orodnak*, hanem *Glogovának* mondgyák. Kár hogy a' régi *Magyar* neveket így legyaláztatták az Elöl-járó Urak.

Erről az *Orodi Prépostságról* (hagyománygyanánt) azt mondgyák a' Városnak mostani lakossai: hogy (a' *Törököknek* oda jövetelök előtt) a' *Prépostság* - templomában - lévő valami alsó boltozatokba hordották minden Írassokat a' tova-látó Papok, és mind-eddig ott-is lennének el-rejtve. Én nem tudom: ha az Országuk nagyobb hasznára válna-é, ha, eme' régi dülledéknek le-rontássával, kezei közé kaphatná azon öszsze-rothadott papirosokat, mint gyönyörűségére válhatna: ha azon régi nagy épületnek dülledékjeit örökre föl-tartaná. Amúgy-is eleget hordottak-el belőlle mind az új templomnak föl-építésére, melly a' *Prépostság* előtt áll, mind az uraságnak sok épületeire, és a' *Svábházaknak* föl-állítására.

Hogy pedig az Ország: Gyülésse-is, melyet *Vak-Béla* kirájunk tartott, nem *Aradon* ment végbe (a' mint ezen hejeket nem ösmérő *Magyar* Íróink beszéllik) hanem inkább *Orodra* gyűjtetött, könnyen lehet e' kettőből ki-vönni: hogy *Vak-Béla*nak üdejében I-ször *Arad-várossa* nem volt, nem-is találtatik benne valami

régi épületnek jele, melybe bé-fogadhatták volna *Vak-Bélat*, feleségével, és udvarával együtt. Volt pedig *Orodon* ama roppant *Prépostság*, mely akkori két kirájoznak-is hejet adhattott volna; és azon üdöben kirájjaink örömezt bé-hajtottak a' Papok' udvarába, fő-képpen, ha azok az Országnak Tisztjeiben voltak. II-szor: Annak az egész *Orodi Gyülésnek* nem más fő oka vala: hanem hogy *Helená* (*Vak-Bélanak* Hitesse) boszszút állhasson azokon, kik ura' vak-ságának eszközlői voltak. A' mint-is azok valamennyien le-kaszabáltattak. Ennek a' mézszárlásnak jelei nem *Aradon*, hanem *Orod* mellett vannak. Itt a' város' végén máig-is föl-állanak azok az öt halmok, melyek alá (a'-mint ott a' köz-hagyomány tartja) a' meg-ölettetött Nagyoknak testjeik el-temették.

Mind-ezek ugyan, melyeket mostanában az *Orodi Prépostságról* mondtam, igazán szölván, nem ide tartozandók. De meg-nem állhattam: hogy rólla emléközetöt ne tögyek, melynek siralmas dälledékjeit magam' szemeimmel láttam 1800-dikban *Septembernek* közepe tájjában, midön tudni-illik *Radnának*, *Sojmos-varának*, és *Lippának* hejheztetesse' meg-visgálassa' okáért *Glogovácon*, (vagy-is a' régi *Orodon*) körösz-tül meunem köletött. Magammal vittem édes Öcsémnek fiát *Antalt*, és ugyan azon Öcsém' leányjának szölöttét *Beniczki Nicit*; és el-beszél-

löt-

lőttem. előttök a' régi történeteket. Már most *Bulgária-Ország*ra vissza térhetünk.

Hatalmunkban tartottuk *Bulgáriát* V-*Istoántól* fogva, az-az: 1271-diktől egész 1396-dikig, vagy is 125 esztendeig; mert 1359-dikben *Nagy Lajos*-kirajunk (ráncba szödvén *Dalmáciát*) mivel a' *Bulgárok* ellene hátkolódni kezdettek; rajok esőtt, és (meg-vévén az erősségeket) *Strascimtr*-kirajt *Magyar-Ország*ba hozta, és tömlöcbe vetötte éppen azon üdőben, melyben *Amurátes* *Török-Császár* (meg-vévén *Adriánopol* városát) a' *Fancsárokat* szörzötte.

Az-után 1368-dikben ismét hadunk vala *Strascimtrral*, a' *Bulgárok*' kirájjával, kit *Nagy-Lajos* *Ország*ába vissza-eresztött, minek-utánna jobbagyi hűségére meg-esküdtette. 1369-dikben *Bodony* (másképp' *Vidin*.) meg-véttetett, és ennek gond-viseleését egy *Magyarrá* bizta *Nagy Lajos*. Eppen ekkor *Dirrákbiumnak* vezérje *Károly Krodcjának*, és *Dalmáciának* *Bánjává* tétetött.

Osztán: 1373-dikben (minek-utánna *Epirust* és *Macedóniát* meg-vették a' *Törökök*, *Bulgária* ellen támadtak. Héjjába kért *Nagy Lajos* segítséget IX-*Gergely* Pápától. *Zsigmond*-kirajunk alatt 1396-ban ezek történtek; midőn ezen kirajunk *Nórában* volna, és üzenetet küldene *Jádrába*: hogy egy gályát adnának a' *Törökök* ellen; velek 21-dik *Juliusban* meg-ütközvén, és *Nikopolisnál* keserveesen meg-verettetvén, 1397-dikben *Dal-*

márciába érkezött. Itt mind a' Magyaroknak, mind a' többi tartományainak gyűlölségébe esött, a' kirájságban-is alig maradhatott-meg. Ez üdötül fogva bírják *Bulgáriát* a' *Törökök*; mi pedig jussunknak emlegetéssével mind-eddiglen-bé-értük.

Bulgáriának nevezetes várossai 1. *Bodon*, ma *Vidin*, régenten *Viminicum*. 2. *Ciprovac*. 3. *Várna*, holott *I-Ulászló*-kirajunk (minek-utánna a' frigyét *Szeged*-várossába meg-szegtük) a' hadban el-veszett 1444-dikben. 4. *Nikopolis*. Itt volt a' *Törökökkel* első ütközetünk 1396-dikban, midőn egész *Bolgár*-Országot el-vesztöttük.

Bulgáriának címöre a' 22-dik *Paison* táltatik. Ennek udvara vörös, melyben három agarak úgy vannak ki-téve, mintha sebes nyargalásban lönnének. Az agarak pedig örvösök. A' *Paison* fölött koronát látni, mely a' *Királyságot* jelenti. Hogy ez légyen *Bulgáriának* címöre, bizonyította *Révai Péter*-is, ama' korona-őr. És én ezt leg-bizonyosabbnak tartom.

Nagy dicsőségére válik *Bolgár*-országnak: hogy abban két nevezetes ember született. Egy *Római*-Császár *Aureliánus* nevezetű; másik ama' nevezetes *Accius*, ki, a' *Hunusoknál* tanulván (*Atila* alatt) a' katonaságot; a' *Rómaiak*' szolgálatjába állott, az-után *Atilát* (a' *Katalaunumi* mezőben) kegyetlenül meg-verte.

HUSZON-EGYGYEDIK SZAKASZ.

Kis - Bulgáriáról.

Eme' *Kis-Bulgária* ama' *Nagy-Bulgáriában* foglaltatik ezen üdőkben; de ennek-előtte meg-volt különböztetve, és *Dardániának*-is neveztek. Ha *Niszzától Sofián* (avvagy régi *Szardikán*) körsztül az *Hémus'* högyének végezetéig (mely *Niszzához* leg-közelebb esik) egy egyenes hosz vonattatik; ez a' hosz választya-el *Bulgáriából* azt a' tartománt, melyet mostanában *Kis-Bulgáriának* nevezünk.

Mint-egy bizonyosak lehetünk abban, hogy ezt a' *Kis-Bulgáriát*-is (valamint ama' *Nagyot*) *V-István*-kirajunk kényszerítötte a' *Magyar* korona alá: mert nem tapasztallyuk az akkori Írókban: hogy *V-István*-kirajunk' üdejében két-felé lött volna szakakasztva *Bulgária*. Ugyan-azért: egy hévvel és lévvel ezt-is kezeink közzé kerítöttük akkoron.

Kis-Bulgáriának leg-híresebb várossa ama' régi *Szardika* (mostanában *Sofia*) melyben régen ten az *Anyá-szent*-egy-háznak sok gyülekezetei tartattak, melyek a' követközött *Püspököknél*-is nágyra böcsültettek. Itt volt ama' híres *Érsek Theofilaktus*, kinek írássai most-is meg-tartatnak. Most-is benne lakik az *Érsek*, és a' *Török* Igazgató.

Kis-Bulgáriának, avvagy *Dardániának* címőrében meg-nem egygyeznek a' leg-tanultabb emberek-is. Némejek azt mondják: hogy két víz között a' Farkast szemlélik. De ezek *Sklavoniát Bulgáriával* össze-vegyitik (Lásd a' 9-dik Paist), vagy meg-nem különböztetik a' *Kún-sádsági* címőrtul (Lásd a' 3-dik Paist).

Én *Du-Fresnével* tartok; mivel ez az ijetém dolgokban igen járatos ember vala. Azt mond-gya tehát ez: hogy *Bulgáriának* ama' leg-régibb címőre (midőn tudni-illik *Nagy-Bulgáriától* el-va-la-választva) az legyen, melyet én itt a' 21-dik Paison elő-adok. Ennek udvara vörös. Benne va-gyon egy Oroszlán, két hátúlsó lábára állva, farka fel-meresztve, 's-meg-hajtva. Két első lá-ba egymástól el-távozva, szája ki-tátva, nyelv-e ki-nyúlva, feje meg-koronázva.

Eme' *Kis-Bulgáriának*-is nagy dücsőségére válik az: hogy benne születött *Constancius Kblórus*. Benne születött ennek Fia-is, ama' leg-ne-vezetesebb *Nagy-Konstantinus*, a' ki a' Császár-ok közül leg-első volt, ki a' Köröszteny hitet föl-vötte; és *Rómából* a' birodalmat *Bizáncium-ba* vitte, és a' Várost (maga nevé-ről) *Konstan-cinápolnak* nevezte.

HUSZON-KETTEDIK SZAKASZ.

Valácbiáról.

Valácbia (elsőben ama' régi Dáciának, az-után a' Nagy-Kunságnak egy részsze) a' Magyar tartományokra nézve, Nap-kelet-felé fekszik, és itt Moldáviától határoztatik-meg, Dél-szakra Bulgáriától; Éj-szakra Erdély vagyou; Keletre pedig Magyar-Ország. Közel hatvan mértt-föld annak hossza, harmintz-öt szélessége; következőképpen udvarában közel 2100 derekaltt mértt-földek találtnak,

Valácbiában az Olábok így termettenek: Tráján Császár (a'-mint ez-előtt-is mondám) el-vévén Decebaltól egész Dáciát; benne hagyta Római seregének sok vitézeit: hogy (úgy-is mind fáradttak lévén) magokat ki-nyúgodgyák, a' fegyvertől meg-szünyenek; mind-az'-által a' földet Római módra művellyék. Közel két-száz esztendővel ez-után: Galliénusnak (Római Császárnak) üdejében a' Gotbusok, és Szarmatak (össze-szürvén a' levet) ki-jöttek tartományokból, és magokat a' Dákusokkal, és Gétákkal összekapcsolták. Sok üdeig úgy annyira háborgatták a' Dáciában lakozó Rómaiakat: hogy ezek itten csöndös lakássokat nem remélhetnék.

A' Rómaiaknak keserves életjüket szívére vévén Aurelius (Római Császár) 274-dikben azo-

kat

kat a' *Római Vitézeket*, kik a' *Dákusoknak* üldözéssöket szenvedni nem akarák; által-vitte a' *Dunán*, és *Méziában* (az-az a' mostani *Bulgáriában*) le-telepítötte. Kik pedig a' *Rómaiak* közül *Dáciában* meg-maradtak; a' *Római* nyelvet (melyen ök beszéllörttenek) a' *Szarmaták*' nyelvvel (mely a' *Tót* nyelvvel egy vala) az-után a' *Dákusokéval*-is özsze-vegyítvén, egy különös *Oláb*-nyelvet szerzettek, mely nem egyéb, hanem *Deák*, *Tót*, és *Dákus*-nyelvből özsze-habartt, és föl-eresztött szülemény. Ök magokat most-is *Rómaiaknak* nevezik (*Rumun*).

Azt mondgya *Neisinger*, egy német Író: hogy *Valáchia* lakosinak nagyobb részsze *Krisztus*-Urunk' 500-dik esztendejében (midön a' többi Nemzetek-is vándorlani kezdöttek) a' *Bolgárok*kal jött-ki, *Vlach*, vagy *Valack* név alatt. A' *V*-bötüt *O*-ra fordítván a' *Magyarok*, öket elsőben *Oláboknak*, az-után *Oláboknak* nevezték.

Birták ezt a' *Valáchia*t (*Dáciának* több részeivel egygyütt) a' *Gothusok*, *Szarmaták*, *Dákusok*, és *Gépidák* mind-addig, méglen 376-dik tájban ki-jöttek a' *Honnok*, és ezeket, vagy elkergették, vagy (kik magokat meg-adni akarták) meg-hódították. Birták osztán azt 600-dik tájban a' *Csabai Magyarok*-is (*Csabares*, *Khabares*); az-után magok a' *Magyarok*-is 900-dik tájban.

Magyar-kirájjaink között leg-első volt *IV. Béla*, ki *Valáchia*nak Ura lött: mert ama' híres

Ku-

Kutén (akkoriban a' *Nagy-Kunságnak* kirájja), a' körülötte-lévő ellenségeitől sokáig, és erősen háborgattatván, magával egygyütt *Bélának* ajánlotta Országát. Bé-is-eresztötte őket a' kiráj, és magát *Nagy-Kunság'* kirájjának lenni mondta. Éltek ezen címmel az utánna-uralkodó kirájok-is.

Károly kirájunk' üdejében igen állhatatlannokká váltak az *Olábok*, kiket a' *Magyarok Havas-al-földieknek*-is neveznek, mert a' nagy havas-högyeken túl laknak. Ezeknek nyughatatlanságjokat le-akarván csillapítani *Károly*, ellenek vitte a' *Magyar* sereget. El-menetele szerencsés; de vissza-jövele igen szerencsétlen vala. El-veszött egész serege. Maga-is bújkálva járt, és *Budára* alig érközhetött.

De *Károlynál* sokkal szerencsésebb vala *Lajos*-kirájunk. Ez *Bazarádtól* egészen vissza-vötte (és pedig minden vér-ontás nélkül) *Havas-al-földet*; és szerencsésen meg-is-tártotta.

Valáchiához való jusunkat elég bőven megmutatta *Hunyadi János*, *Magyar-ország*nak (mivel ekkor *V-László*-kirájunk igen fiatal vala) híres és neves Igazgatója. Ez a' *Hunyadi* (minkutánna *Várnánál Bulgáriában* úgy meg-verettetött, hogy első *Ulászló*-kirájunk-is el-veszne) *Valáchiába* jött: hogy (onnant *Magyar-Ország*-ba érközvén) katonákat gyűjcsön a' *Török* ellen. *Drákula* (*Valáchiának* akkori Fejedelme) látván

Hu-

Hunyadinak szegény állapotját; őtet el-fogta; kinek kezéből meg-meneküdt még-is, de igen nehezen.

Magyar-országba vissza-jöven *Hunyadi*; az Országnak Igazgatója lött, és így; kiráji hatalommal bírván; leg-is leg-elsőben *Drákulának* töttét akarta meg-boszszólni; és őtet ismét a' *Magyar* korona alá hajtani. Ellene menvén katonáival; *Drakulát* fiával egygyütt el-fogta; fejeket-is vétette. És hogy kiráji hatalmát annál-inkább ki-mutathassa; *Drakula* hejett más Fejedelmet rëndölt *Valáchiába*.

Harmadik *Károly*-kirajunk alatt nem völt immár több *Havas-al-földből* kezünk alatt; hanem annak az a' részsze, mely *Magyar-Ország*-nál kezdödvén; egészen *Aluta*-fojójáig terjed. De ugyan tsak ő alatta, ezen részszel egygyütt; el-vesztöttük *Havas-ul-földet* egészen.

Vissza-kivántuk ezt vönni II-*József* Császár' üdejében; bé-is-mentünk immár *Bukarest-be* (egész *Valáchiának* anya-várossába); de után-na következött II-*Leopold'* üdejében ki-ütvén a' *Francia* háború; egész *Valáchiát* vissza-adtuk a' *Törököknek*; vissza-adtuk ekkor *Belgrádot*-is; egész *Szervidnak* anya-várossát.

Szép; és egy kevésse meg-erössítettött Város *Valachiában* *Bukarest*: Van leg-alább negyven temploma; és ugyan annyi Klastroma. Itt van Lak-heje a' E ejedelemnek-is; kit ők *Hosz-*

pe-

podárnak hívják. Bé-mentek a' *Luteránusok*-is, és 1754-dikben templomot építettek magoknak; és a' *Svéciai*-kirájnak védelme alatt vannak. Megvöttek *Bukarestét* az *Oroszok* 1769-dikben, és tartották 1774-dikig.

Valáchiának nem ama' régi; hanem mostani *Paissa* a' 23-dik *Pais*. Udvara ezüstös, vagy fehér. Alól egygyes hügy, rajta a' kis-korona. A' koronában áll a' fekete holló ki-terjesztött szárnyakkal. Szájában tartja a' fehér köröszöt. Az egész *Pais* fölött vagyon a' korona, az *Országlásnak* jele.

HUSZON-HARMADIK SZAKASZ.

Moldáviáról.

Valaminé *Valachia*, úgy *Moldávia*-is a' *Nagy-Kunságnak* egy részsze, nem különben a' régi *Dáciának* harmadika. Határozza ezt Dél-szakra a' *Duna*; Éj-szakra *Galicia*; Nap-nyúgotra *Erdély*, és *Valachia*, Keletre *Lengyel-ország*, és az *Ocakóviai Tatárság*. Mind hossza, mind szélessége közel ötven; következés-képpen udvara 2500-derekáltt mértt-földek.

Mint-egy bizonyos: hogy mind a' *Moldvák*, mind az *Olábok* egy *Nemzetségek*: mivel egy nyelvet-is beszélnek igen kevés külömbséggei. Mind az'-által: laknak közöttök *Lengyelek*, *Rusnyákok*,

kök, Törökök, Örmények, és Rácok. Külömb Fejedelme vagon *Valáchiától*, ezt-is *Hoszpodárnak* hívják.

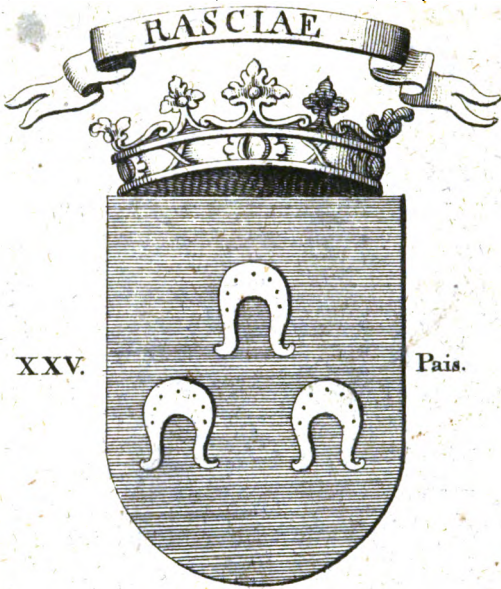
Mivel *IV-Béla*-kirájunk' üdejében mind *Kaláchiának*, mind *Moldáviának* egy kirájja vala, kit akkoron *Kuténnek* neveztenek, és ez a' *Kutén* mind magát, mind egész *Nagy-Kunságát* a' *Magyar*-kirájnak koronája alá-vetötte, ki-hozódik az: hogy *Moldáviát*-is *IV-Béla* hozta a' *Magyaroknak* bifodalmokba.

Moldáviának Anya-várossa *Jászi*. Itt laknak mostanában a' *Hoszpodárok*; itt laktak ennek-elötte a' *Nagy-Kunságnak* kirájja-is. Mondgyák: hogy ennek a' Városnak lakossai, még a' Kirájok alatt-is, meg-külömböztették magokat a' többi *Nagy-Kunságiaktól*, az-az: sokkal ki-palérozottabbak, és tisztesség-tudóbbak voltak. Midön *Kutén* *Magyar*-Országba bé-jött, azon *Kúnok*, kik vele egygütt *Jászi*-várossából ki-jöttek, magokat *Jászi-Kúnoknak* nevezték: hogy a' többiektől meg-külömböztessenek, a'-mint ez elötte-is mondtam, midön a' *Nagy-Kunságról* szólottam. Hát ha innent mondatnak ezek a' *Kúnok* *Jászi* aknak, vagy *Jászoknak*? deakül *Jazones*, *Jazyges*?

Moldáviának címerét a' 24-dik *Paison* láthatni. Ennek udvara aranyos, vagy fehér, és virágokkal ki-ékesítve. Benne vagon a' fekete ökör-fő homlokkal ki-fordítva, fülei le-csügven.

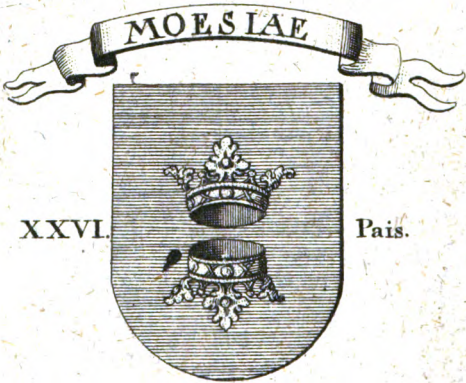
HU.

Pe
ar
a
s
a
b
a
k
c
k:
i
a
h
i
i
r
z
-
-
-
s
c

XXV.

Pais.

XXVI.

Pais.

HUSZON-NEGYEDIK SZAKASZ.

Ráscsiá-Országról.

Rascsiáról nekem különös vélekedésem van, de nem alapos okaim nélkül. Ugy gondolom tehát: hogy a' leg-régibb-üdökben-élő Görög Írók ezt a' tartományt, melyről mostanában szólni akarok; *Tbráciának* nevezték. Kik az-után írtak, azt *Ráciának* mondták; a' leg-fiatalabb jegyzők, *Ráscsiának* mondják.

Ráciának Éjszaki határja *Bulgária*. Dél-szakra az *Égéumi* tengör. Nap-keletre *Hellespontus* vagy-is a' mostani *Mare di Marmora*. Nap-nyúgra *Bulgária*, és *Macedónia*. Hossza *Ráciának* 70; szélessége 40, következés-képpen annak údvára 2800-derekaltt mértt-földek. Anyavárossa *Bizáncium*, vagy (a'-mint azt az első Görög - Császár *Konstantinus* meg-körösztölte) *Konstáncinápol*. Ennek lakosságát mostanában egy millióra teszik. Tudni-illik hét-száz-ezer a' *Törökség*, két-száz-ezer a' *Görögség*, hatvan-ezer a' *Zsidóság*; negyven-ezer az *Örménység*.

Hogy ennek a' Tartománynak neve eleinte *Tbrácia* vala; azt nem szükség elő-hozdott tanúságokkal bizonyítani. Tele vannak mind a' *Görög*, mind a' *Deák* íróknak könyveik ezen szó-nak emlékezetével. Határja mostanában Éjszakra *Hémus*-hogynek bércei, melyek ezt *Bulgáriát*

el-szakasztyák. Dél-szakról az *Egytumi* tengör, Nap-keletről a' *Fekete tengör*, és az úgy nevezött *Propontis*. Nyúgotról *Strimon* fojója, és *Pangeus*-högnyek Nap-nyúgotra-menő bércei.

Ez a' régi *Tbrácia* nyólc kerületekre vala föl-osztva. 1. *Astika*. 2. *Cenika*. 3. *Szapaika*. 4. *Medica*. 5. *Bessika*. 6. *Udicesika*. 7. *Szeketika*. 8. az *Odriziai*, mely névvel néha egész *Tráciát* nevezik a' *Leleményesek* (*Poëtae*). A' mi a' Nemzeteket illeti, melyek *Tráciáta* laktanak, ezek a' főbbek: *Medusok*, *Bessusok*, *Cikonok*, *Bistonok*, és a' *Fragandák*. A' régi kirájak közül leg-híresebb *Fineus*, kiról én a' *Gyapjas-Vitéz*ekben eleget írtam. *Tráciának* hossza 45, szélessége 30, következés-képpen udvara 1350-de-rekaltt mértt-földek.

Hogy pedig ezt a' *Tbráciát* az-után a' *Magyarok* (minek-utánna zaklatni kezdöttek) *Ráciának* nevezték, ki-teccik I-Béla-kirájunktak ama' híres nevetlen Írnokjából, ki (a' többi között) azt írja *Botondról* (az *Árpád*, és *Zóltán* üdeje-béli nevezetes Hadnagyról): hogy mindennütt győző seregével be-rontatott a' *Rác-földre* (in *Terram Raci*), és *Konstáncmápolig* menvén (ez a' város *Tbráciában*, avvagy, az Írnokként, *Ráciában* vagy) olly' nagy lukat vágott *Lándsájával* annak a' városnak kapuján, hogy azon egy kis gyermek be-férhetett volna.

Bé-

Béla-kirájúnknak Irnokja tehát azt a' Tartománt mondgya *Rác-földnek* (*Terram Raci*), melyben *Konstantinopolis* fekszik; ez pedig hogy *Tbráciában* legyen, csak a' tudatlan tagadhatná. Tehát *Tbráciát* a' *Magyarok* (mivel könnyebben esött ki-mondássa) *Ráciának* nevezték.

Hogy osztán ezt a' *Rácia*-szót *Rásciára* fordították az irók, annak oka az: mert némej Nemzetek a' C-bötüt SC-hanggal szokták ki-mondani. Bizonyitom ezt egy (mostanában-is élő) Fő-Hadi-Vezérünknek nevével, melyet így tapasztaltam magam-is keze-írassával alá-írottnak lönni: *Laci*, de mind magától, mind a' mostani egész világtól ily hanggal mondatik-ki: *Lasci*. *Tbráciából* tehát elsőben *Rácia* lött; az-után pedig *Rascia*, a' mi vittatni-való völte.

Hogy pedig *Tbráciának* Urok völtak az *Honnusok*, és *Scithák*, ha előbbeni üdökre föl-nem-megyünk-is, ki-teccik *Atilából* a' *Honnusoknak* ama' nevezetes kirájjokból, ki Urunk-születése után közel 440-dikben adó-alá vötte *Konstantinopolt*. Meg-hódította tehát egész *Ráciát*, noha *Theodoziust* (az akkori üdőben élő Görög Császárt) uralkodássában meg-hagyta.

De még *Atila* előtt-is 291-dik esztendő-tájban Urok völtak a' *Scithák* *Ráciának*. Ezt a' *Bizanttnomi* Írókból nyilvánosan elő-adgya *Du-Fresne* (In Tract. Prael. c. 3. § 30. 51.) Nem csak *Ráciának* pedig; hanem éppen ekkor *Bul-*

gáriánák-is, Görög-Országuk-is, Ekkor még Pannóniát a Szarmaták bírták, és a Kvadok; melynek felső részszét a Markomannoknak engedte Gallienus-Császár: mivel ezek kirájoknak leányát (Pipát) feleségül tartotta.

Noha ugyan *Ráciát* örökösen meg-nem-tartották se a *Sciták* 261-dikben, se a *Honnusok* 440-dikben, mivel még ekkor a *Konstáncinápoli Görög udvar* igen hatalmas vala: mind-azáltal *Justinianus Görög Császár* alatt 540-dikben az *Avarok* által-tsaptak a *Dunán*, kik nem csak ismét *Ráciát* (a-mint a *Bizántinomi* Írókból *Kéri Ferentz* elő-adgya); hanem *Görög-Országot-is, Ilirikumot-is* meg-hódították.

Szörnyűség nélkül nem olvashatni: miket tött az *Avarok* *Khágánja Mauriciussal*, a *Konstáncinápoli Császárral*; 600-dik esztendőnek tájában. I-szor: Meg-vőtte *Mauricius* a Fegyvernyúgvást ama *Khágántól*, adván neki nyolc-száz-ezer aranyat. II-szor: Ezzel meg-nem elégödvén a *Khágán*, követöket küldött *Konstáncinápolba*, ki az előbbi aranyokhoz (hogy egészszen meg-üsse a *millió-számot*) még két-száz-ezer aranyokat parancsolt. Ezt-is meg-adta neki *Mauricius*. De ötöt a *Khágán* még-is jobban gyötörtte: mert III-szor: Azt üzente neki: hogy örömet látná azt az *Ebefántot*, mely *Konstáncinápolban* vala a Császári-udvarnál. Ezt-is oda küldötte neki, de ki-nem elégíthette: mert IV-szer:

Egy

Egy arany nyoszolat-kért tőlle a' *Khágán*. Ezt is meg-csináltatta a' Császár, és néki küldötte. De mind ezek csupa enyelgések voltak. A' *Khágán* addig kereste az alkalmatosságot, még be-
léje kaphatott. Lásd *Kérit Mauriciusnak* életében.

Minek-utánna ismét *Mauriciusra* méne a' *Khágán*, és véle azt a' békességöt kötötte: hogy köztte, és a' *Magyarok* között mostanában a' *Duna*-vessőn határt: meg-kénálta a' *Khágán Mauriciust*: hogy, ha minden rabért egy *Bizántinomi* aranyat fizetne; őket a' Császárnak vissza adandáná, Sokalta a' pénzt *Mauricius*: mivel a' fogjok tizen-két ezeren voltak. Erre meg-haragudván a' *Khágán*, mind a' tizen-két ezernek fejöket vétette.

Úgy teccik; hogy *Mauriciusnak* ezt a' fősvénységét meg-akarta boszszüllani a' nehesztelő természet. Mert el-idegenülvén tőlle a' Nép, egy Hadnagyot választottak hejébe, kit *Fókásnak* neveztek, és ezt Császárnak-is tötték. Ez a' Városba menvén; *Mauriciusnak* feleségét, és négy fiait szemeláttára meg-ölette; mely iszonyító dolognak látására mind-egyre így fohászzkodott *Mauricius*: *Iustus es Domine! Et rectum iudicium tuum.* Igaz vagy Uram! és igaz a' te ítéleted. Felesége és fiait után Ó-is meg-ölettetötte 602-dikben.

Ismétt-az-után (ugyan csak ez-előtt említett *Kérinék* Tanú-bizonsága szerént) *Niceforus Fókás-*

nak (Konstancinapoli-Görög-Császárnak) üdejében 967-dikben, a Magyarok vissza-kérték Főkás-tól Ráciát, úgy-mint sajátjokat. Erre meg-rettenvén Főkás, a Bolgárok' kiráijához fojamodott, arra kérvén őtet: hogy a Magyarokat által-ne-ereszsze a Dunán. De erre azt felelte a Bolgár- kirái: hogy ő mostanában békességben élne a Magyarokkal; ugyan-azért nem-is lönne tanácsos (Főkásnak kedvéjéért) a barátság' kötelét föl-bontani, és népét új veszedelembe taszítani. Ezt pedig azért mondaná: mivel eleinte ő is kért legyen segítséget a Rácoktól, de semmi-féle-képpen nem kaphatott.

Midőn osztán a Törökök a Nap-keleti birodalom ellen úgy föl-támadtak, hogy Ráciát nyugodni nem hagynák; hanem fegyvereikkel gyakorta meg-látogatják: ezeket a sokszori nyughatatlanságokat el-útván a gazdagabb Rácok, Ráciából ki-takarodtak, és Szervíának dél-szaki részszében le-telepödvén, magokat hasonló-képpen (valamint ez-előtt) Rácoknak nevezték; a hejt pedig, melyen le-telepödtek (és melyet ennek-elötte Rastának, avagy Ráskíának mondottak) ez-után Ráscíának nevezték.

Az ide-költözött Rácokat se hagyták békével élni azok a Törökök, kik őket Anya-Ráciától eleintén ki-verték. Midőn egész Szervíát is nagyon fenyegetnék, ennek akkori kiráija Vuhoics György (kit így-is neveznek: Vuko de Bran-

Branko, (gy-is: *Brankovics*) igen által-látván : hogy eme' jószágát meg-nem-tarthattya ; 1425-dikvén vissza-adta *Zsigmond*-kirájunknak *Belgrádot*, *Szerviának* Anya-várossát. Mely cselekedetéjért őtet, nem kevés embereivel egygyütt, *Magyar-országba* bé-fogadta, meg-jegyezven nékik egynehány városokat, melyekben ama' kiköltözött *Rác*-kereskedők bizvást lakhassanak. Ezen üdö-rájban, és ezzel az alkalmatossággal kerültek a' *Rácok Magyar-Országba*.

Ráciának címörét a' 25-dik *Paison* láthatni. Ennek udvarában a' három fehér patkó. Ezekről a' patkókról most is azt mondgyák a' *Törökök*: hogy mely földet a' *Török-Császár*' lovának patkója meg-nyom ; azt más *Kirájnak* kezébe ereszteni lehetetlenség ; inkább véröket ontyák, mint azt a' *Tartományt* kezeik között ki-adgyák. A' *Pais* fölött korona vagyon, az *Ország*nak jele. *Ráciának* nagy ducsóságére válik az : hogy benne két nevezetes ember születött. Mind-a' kettő *Konstáncinápoli Gözögl-Császár* ; úgy mint *I-Justinus*, *II-Tihérius*.

HUSZON-ÖTÖDIK SZAKASZ.

M é z i á r ó l.

Csak azért ragasztottam ide *Méziát*: hogy *Bulgáriának* leg-régibb neve, és leg-régibb címere el-ne-felejtődgyön. A' régi üdökben (a' mint ez-előtt is mondám) egész *Szervia Bulgáriához* tartozott, és ez egészen *Salamon-kirájunk* üdejéig: mert ekkor *Belgrádot* (mely most *Szervia* anyavárossá) *Bulgáriai* városnak nevezték.

Az egész *Méziát* tehát két-felé osztották a' régiék; *Fölsőre*, és *Alsóra*. *Fölső* volt az, ahol mostanába *Szervia* fekszik. *Alsó* pedig e' mostani *Bulgaria*. A' *Fölső Méziáról* eleget szölkttünk ez-előtt, midőn *Szervianak* álladalmát le-irtuk. Most az alsóról valamit; azt tudni-illik, a'-miről nem szölkhattunk akkor, midőn *Bulgáriát* le-irtuk.

Urunk' születesse' tájjába nem bírták még a' *Rómaiak* ezt a' *Fölső*, és *Alsó Méziát*, avagy *Bulgáriát*. Ez abból bizonyodik-meg: hogy midőn *Augusztus-Császár* szám-ki-vetötte *Ovidiust*, és így az egész *Római Birodalomból* kicsapta; ő akkor *Méziának*, vagy-is *Bulgáriának* arra a' részsziere jött, mely a' *Fekete-tenger* felé vagon, holott a' *Danà* a' *Fekete-tengerbe* omlik. A' hejséget, melyben itt lakott, *Tomisnak* nevezték ez-előtt; olyasom *Tomis-vár*nak.

nak-is. Ezt maga meg-vallja *Ovidius* ezen versével:

*Naso Tomitanae jam non novus incola Terrae,
Haec tibi de Getica littore mittit opus.*

Názó, Tomis-földjének nem új lakossa,

E' munkát küldi neköd a' Gétai partról.

A' Géták laktak tehát ekkor *Bulgáriában*; de laktak *Scitbák-is* (ugyan azért *Bulgáriának* a' *Fekete-tengör* felé-lévő csúcscsa *Kis-Scitbiának* neveztetik, holott szent *András-Apostol* szenvedött), laktak ekkor *Triballok-is*. De a' Nyelv, melyel fő-képpen az ide való Géták éltenek, a' Görög nyelvvel előszször igen össze-vala-keverve; de *Ovidius* üdejében erőt vött rajta a' Gétai nyelv, a' mint maga *Ovidius* mondgya (*In Tristibus*: l. 5.):

Grajaque cum Getico mixta loquela sono. El. 2.

A' Görög szóllás-is a' Gétaival össze-vegyült.

És az-után:

Mixta sit haec quamvis inter Grajosque, Getasque. El. 7.

Noha ez össze-vegyült a' Görögök, és Géták között,

Ismétt:

In paucis exstant Grajae vestigia Linguae;

Haec quoque jam Getico barbara facta sono.

Kevesek közt maradott-föl a' Görög nyelvnek nyoma.

Ez-is immár le-allyasodott a' Gétai hanggal.

Küldött Lakosok. I. 3. Trist.

Huc quoque Mileto missi venire coloni ,

Inque Getis Grajas constituere domos. El. 9.

Ide Milétusból jöttek a' küldött Lakosok.

És a' Géták közzé töttek a' Görög házakat.

Sükeretlen föld.

Nam procul a Getica littore vitis abest.

Nam procul a Geticis finibus arbor abest. El. 12.

Mert a' Gétai parttól távol van a' szőlő,

Mert a' Gétai szélektől távol van a' fa,

A' Gétai nyelv,

Nam didici Getice, Sarmaticeque loqui.

cepique

Inter inhumanos nomen habere Getas.

Mert meg-tanultam Gétául és Szarmatául szólni,

's-kezdettem

Az embertelen Géták között névre kapni.

Mivel itten azt mondgya Ovidius: hogy meg-tanulta mind a' Gétai, mint a' Szarmatai nyelvet, ki-teetik: hogy e' két nyelv különbözik egy-mástól. A' Szarmaták bizonyosan Tóttól beszéltek. A' Géták pedig más valami nyelven; mely mind-az'-által (a'-mint Trógus, és Strábo írják) a' Dáciai nyelvvél egy vala. Hogy pedig a' Dákusok Szittyidből eredtek, meg-bizonyítottam ez-előtt: a' Géták-is tehát Szittyiai nyel-

ven

ven szállottak. *Possidonius* a' *Gétákat* a' *Gotbú-
sokkal* öszsze-keveri, de méltatlanul.

Annak a' *Tómis* városnak, ahhol *Ovidius* szám-
ki-vetésébe lakott, eredetét maga írja-le ezen
leleményes ember (*Trist.* I. 3. *Eleg.* 9.) Midőn
Medea (meg-vetvén édes atyját) *Jáxonnal* el-
szaladott *Rolkisból*, a' *Tengörön* e' hejekre ér-
köztek. Utánnok jött *Éta*-kiráj-is: hogy leányját
attól a' ragadótól el-vögye. Ezt látván *Medea*:
hogy édes Atyjának sebességét meg-hátrálhassa;
meg-ölte édes Öcscsét *Absirtot*, és annak te-
temeit édes Atyjának eleibe hánta. Fiának áb-
rázatját meg-ösmérvén *Éta*, midőn annak el-
szórt tagjai' fel-szedéssében foglalatoskodott;
addig *Jáxon*, és *Medea* el-illantottak a' szára-
zon. *Éta* a' tetemeket el-temette, és a' hejet
Tóminak nevezte, mely annyit tészon, mint:
el-tagolt testnek balma.

De *Ovidius* nem úgy tartózkodott *Tomis*
várossába: hogy által-ne-ment-vólna a' *Dunán*,
és, bú-el-felejtésre, egész *Dáciát* meg-nem-jár-
ta-vólna. Írják némejek: hogy *Káránsebesen*-is
vólt, mivel ottan valami emlék-oszlopát talál-
ták. Mongyák: hogy *Nagy-Lakan*-is járt, (nem
meszsze *Csanádtól*): mivel ottan egy koporsót
találtak kőből ki-faragva ilyen föl-írással: *Ovi-
dius Násó*. Ha ez így vagon: vagy *Nagy-La-
kon* holt-meg; vagy valaki az ő Tiszteletére,
és örök emlékezetére csináltatta ama' kő-kopor-
sót.

sót. Ennek a' koporsónak darabját magam szemekkel láttam gyermek koromban a' régi elrongyolott templomnak belső oldalára támasztva, de már akkor se olvastam többet a' bötükből, hanem -- *ius Na* --

Mivel tehát az egész *Mézia* két részre vólt osztva, *fölsőre*, és *alsóra*, Paissában-is (mely a' 26-dik Pais) két koronát látni, mely a' fölső, és alsó részt jelenti. Udvara a' címörnek kék, a' koronák pedig hézakjokkal vannak egymás elejébe fordúlva, egygyik fölül a' másik alól,

Bayrische
Staatsbibliothek
München

SZER-

SZERZELET.

A
GÖRÖG-CSÁSZÁROKRÓL.

A
MAGYAR-KIRÁJOKRÓL.

1911

1911-12-10-00900

1911-12-10-00900

ELŐ - BESZÉD.

Mivel e' munkámban gyakran elő-jönnek mind a' *Görög Császárok*; mind a' *Magyar kirájak*; mind-a'-kettőket össze-szödvén; ide iktatom: a' *Magyar kirájakat* ugyan abból az okból: hogy ki-tessék: hányadik Fejedelmünk alatt; és minő időben jött valami Uradalom a' *Magyar korona* alá. A' *Görög Császárokat* pedig azért fogom által-ellenökbe hejhezteni a' bal-lapon: hogy meg-tudhassa az Olvasó: melyik *Görög Császár* élt valamelyik *Magyar kirájunk'* ide-jében.

Hamarébb kezdötték Uradalomjokat a' *Konstáncinápoli Görög Császárok*; mint kirájságjokat a' *Magyar Fejedelmek*.

A' *Görög birodalomnak* eleje (melyet *Napkeleti Birodalomnak*-is mondanak, valamint *Napnyúgotinak* mondgyák a' *Római Uradalmat*) *Krisztus-Urunk'* születésse után közel 300-dik esztendőre tétetik, midőn *Nagy-Konstántinus* el-vitte *Rómából* az *Uraság'* széket, és *Bizánciumba* (*Ráciának fő-várossába*) hejhezette.

A' *Magyar kirájságnak* ekkor híre se vólt; de még *Atilának* se, ki ez-után száz egy-nehány esztendővel érkezött *Magyar-országba*; a' *Kirájság* pedig *Atila'* után öt-száz egy-nehány

eszt-

esztendő után következött, tudni-illik 1000-dik esztendőben, melyben Szent István lött első Kirájunk.

De tovább tartott még-is a' Magyar kirájság, mint a' Görög birodalom. A' Konstáncinai Görög Uraság egészen el-múlt 1453-dik esztendőben. Ekkor a' Törökök Kis-Konstántinusra esvén; ötet az egész Birodalommal föl-forgatták. A' Magyar kirájság még mostánában-is fön vagyon 1801-dikben, midőn ezt írom Pesten.

ELSŐ RÉSZ.

A Görög Császárok 300-diktől 1000-dikig.

1.	NAGY-KONSTANTIN	meg-hót 337 ur.	36
2.	KONSTANCIUS	- - -	361 - 24.
3.	JULIANUS	- - -	363 - 2.
4.	JOVIANUS	- - -	364 - 1.
5.	VALENTINIÁNUS	- - -	-
	VALENS, <i>Testvérek</i>	- - -	378 - 14.
6.	NAGY-THEODOZIUS	- - -	394 - 16.
7.	ÁRKÁDIUS	- - -	407 - 13.
8.	THEODÓZIUS, <i>az Ifjabb</i>	- - -	449 - 42.
9.	MARCIÁNUS	- - -	455 - 6.
10.	LEÓ <i>a' Tráciai</i>	- - -	475 - 20.
11.	ZÉNO <i>az Izauriai</i>	- - -	491 - 16.
12.	ANASTÁZIUS <i>Dikorus.</i>	- - -	518 - 27.
13.	JUSTÍNUS	- - -	527 - 9.

M

14.

14.	JUSTINIÁNUS	565	38.
15.	JUSTINUS az <i>Ifiabb</i>	578	13
16.	TIBÉRIUS	582	5
17.	MAURÍCIUS	602	20
18.	FÓKASZ	609	7.
19.	HERAKLIUS	641	32.
20.	HERAKLIUS <i>Konstantin. és</i> HERAKLIONAS	641	0.
21.	KONSTANS	668	27.
22.	KONSTANTINUS <i>Pogonatus</i>	685	17.
23.	JUSTINIÁNUS <i>Rinotmetus</i>	711	26.
24.	PHILIPPICUS <i>Bardanes</i>	712	1.
25.	ANASTAZIUS <i>Artemtus</i>	715	3.
26.	THEODÓZIUS <i>Atramýtténus</i>	715	0.
27.	LEÓ az <i>Izauriai</i>	741	26.
28.	KONSTANTINUS <i>Koprónimus</i>	775	34.
29.	LEÓ a' <i>Kbazariai</i>	780	5.
30.	KONSTANTINUS Anyja-is IRÉNE	802	22.
31.	NICEFORUS <i>Eogotheta</i>	811	9.
32.	MICHAEL <i>Kuropolata</i>	813	2.
33.	LEÓ az <i>Árméniai</i>	820	7.
34.	MICHAEL <i>Balbus</i>	829	9.
35.	THEOEILUS	842	13.

36. MICHAEL	-	-	867	-	25.
37. BAZILIUS <i>Macedo</i>	-	-	889	-	22.
38. LEO <i>Sapiens</i>	-	-	911	-	22.
39. ALEXANDER	-	-	912	-	1.
40. KONSTANTINUS <i>Porphyrogenitus</i> , et JOANNES <i>Lacapedis</i>			959	-	47.
41. ROMANUS az <i>Ifiabb</i>	-	-	963	-	4.
42. NICEFORUS <i>Fókás</i>	-	-	969	-	6.
43. JOANNES <i>Cimisces</i>	-	-	975	-	6.

MÁSADIK RÉSZ.

A Görög Császárokról.

44.	BAZILIUS az Ifiabb	-	-	
	KONSTANTINUS Testvére	1028	-	53.
45.	ROMÁNUS Agapitus	-	1034	- 6.
46.	MICHAEL Paslago	-	1041	- 7.
47.	MICHAEL Kalafates	-	1042	- 1.
48.	KONSTANTINUS Monómachus	1057	-	15.
49.	IZÁCIUS Komnénus	-	1059	- 2.
50.	KONSTANTINUS Dukás	-	1068	- 9.
51.	ROMÁNUS Diogenes	-	1071	- 3.
52.	MICHAEL Dukás	-	1078	- 7.
53.	NICEFORUS Botoniates	-	1081	- 3.
54.	ALEXIUS Komnénus	-	1118	- 37.
55.	JOANNES Komnénus	-	1143	- 25.
56.	MANUEL Komnénus	-	1180	- 37
57.	ALEXIUS Komnénus az ifiabb	1183	-	3.
58.	ANDRONIKUS Komnénus	1185	-	2.
59.	ISAACIUS Angelus.	-	1195	- 10.
60.	ALEXIUS Angelus Komnénus	1204	-	9.
61.	BALDUINUS Flander	-	1205	- 1.
62.	HENRICUS Flander	-		
	THEODORUS Lascaris	-	1222	- 17.

MÁ-

MASADIK RÉSZ.

A Magyar Királyokról.

1.	Szent ISTVÁN	-	-	1038	-	38.
2.	PÉTER	-	-	1041	-	3.
3.	ABA	-	-	1044	-	3.
	Ismétt PÉTER	-	.	1047	-	9.
4.	I-ANDRÁS	-	-	1060	-	13.
5.	I-BÉLA	-	-	1063	-	3.
6.	SALAMON	-	-	1086	-	23.
7.	I-GEJZA	-	-	1086	-	0.
8.	Szent LÁSZLÓ	-	-	1096	-	10.
9.	KALMÁN	-	-	1114	-	18.
10.	II-ISTVÁN	-	-	1131	-	17.
11.	VAK-BÉLA	-	-	1141	-	10.
12.	II-GEJZA	-	-	1161	-	20.
13.	III-ISTVÁN	-	-	1173	-	12.
14.	II-LÁSZLÓ	-	-	1132	-	
15.	IV-ISTVÁN	-	-	1172	-	
	Ismétt III-ISTVÁN	-	-	1173	-	12.
16.	III-BÉLA	-	-	1196	-	23.
17.	IMRE	-	-	1204	-	8.
18.	III-LÁSZLÓ	-	-	1205	-	1.

63.	ROBERTUS <i>Vatazes</i>	-	-	-	-
	JOANNES <i>Vatazes</i>	-	-	1229	- 7.
64.	BALDUINUS II.	-	-	-	-
	Előbbi JOANNES <i>Vatazes</i>			1255	- 26.
65.	THEODORUS <i>Vatazes</i>	-	-	-	-
	Előbbi BALDUINUS II.	-	-	1260	- 5.
66.	MICHAEL <i>Paleologus</i>	-	-	1282	- 22.
67.	ANDRONIKUS <i>Paleologus</i>			1328	- 46.
68.	ANDRON. <i>Paleól. az ifiabb</i>			1341	- 13.
69.	JOANNES <i>Kantakuzénus</i>			1355	- 14.
70.	JOANNES <i>Paleologus</i>	-	-	1391	- 36.
71.	MANUEL <i>Paleologus</i>	-	-	1424	- 35.
72.	JOANNES <i>Paleológ. az ifiabb</i>			1448	- 22.
73.	CONSTANTIN. <i>Paleologus</i>			1453	- 5.

HARMADIK RÉSZ.

A Magyar Királyokról

34.	I-MÁTYÁS <i>Korvínus</i>	-	-	1490	- 33.
35.	II-ULÁSZLÓ	-	-	1516	- 26.
36.	II-LAJOS	-	-	1526	- 10.
37.	ZÁPOLYA <i>János</i>	-	-	1541	- 17.
					38.

19. II-ANDRÁS a' *Jerusalémi*

20.	IV-BÉLA	-	-	-	Y	1270	-	35.
21.	V-ISTVÁN	-	-	-	AIN	1272	-	2.
22.	IV-LASZLÓ	a'	-	-	AK	1290	-	18.
23.	II-ANDRÁS	a'	-	-	Venc	1301	-	11.
24.	VENCESLAUS	-	-	-	-	1306	-	5.
25.	OTTO	-	-	-	-	1312	-	6.
26.	I-KÁROLY	a'	-	-	Nagy	1342	-	30.
27.	I-LAJOS	a'	-	-	Nagy	1382	-	40.
28.	I-MARIA	-	-	-	-	-	-	2.
29.	II. KÁROLY	a'	-	-	Ki	1382	-	0.
30.	ZSIGMOND	-	-	-	-	1437	-	55.
31.	ALBERT	-	-	-	SA	1439	-	2.
31.	I-ULÁSZLÓ	-	-	-	-	1444	-	5.
33.	V-LÁSZLÓ	-	-	-	-	1457	-	13.

HARMADIK RÉSZE

a' Magyar Királyság

38.	I-FERDINÁND	-	-	-	-	1564	-	23.
39.	MAKSIMILIÁN	-	-	-	-	1576	-	12.
40.	RUDOLF	-	-	-	-	1612	-	36.
41.	II-MÁTYÁS	-	-	-	-	1619	-	7.

45. I-PIUS 7D	-	-	1637	-	18.
46. I-PIUS 6ND	-	-	1657	-	20.
47. I-PIUS 5ND	-	-	1654	-	0.
48. I-PIUS 4ND	-	-	1705	-	48.
49. I-PIUS 3ND	-	-	1711	-	6.
50. II-KAROL	-	-	1740	-	29.
51. MARIA-THER	-	-	1780	-	40.
52. MASADIK JO	-	-	1790	-	10.
53. II-LEOPOLD	-	-	1792	-	2.
54. I-FERENTZ			még él	-	—

I G E.

A TÖKHÖZ.

Intetnek a könyv-kötők: hogy minden
Paisnak legyen a' Könyvnek level-fza-
mához ar... cscsák.

Der Kupfer... wird erinnert, daß er die
Kupfer... der gedruckten Seite zu die
Kupfer... soll.

